

**VILNIAUS UNIVERSITETAS
KAUNO HUMANITARINIS FAKULTETAS**

VERSLO EKONOMIKOS IR VADYBOS KATEDRA

Tarptautinio verslo studijų programa
Kodas 62103S130

JURGITA KOLODAVIČIENĖ

MAGISTRO BAIGIAMASIS DARBAS

**TIESIOGINIŲ UŽSIENIO INVESTICIJŲ PERSPEKTYVOS LIETUVOJE,
ĮSTOJUS Į EUROPOS SĄJUNGĄ**

Kaunas 2006

**VILNIAUS UNIVERSITETAS
KAUNO HUMANITARINIS FAKULTETAS**

VERSLO EKONOMIKOS IR VADYBOS KATEDRA

Tarptautinio verslo studijų programa
Kodas 62103S130

JURGITA KOLODAVIČIENĖ

MAGISTRO BAIGIAMASIS DARBAS

**TIESIOGINIŲ UŽSIENIO INVESTICIJŲ PERSPEKTYVOS LIETUVOJE,
ĮSTOJUS Į EUROPOS SĄJUNGĄ**

Darbo vadovas _____
(parašas)

(darbo vadovo mokslo laipsnis,
mokslo pedagoginis vardas,
vardas ir pavardė)

Magistrantas _____
(parašas)

Darbo įteikimo data _____

Registracijos Nr. _____

Kaunas 2006

TURINYS

LENTELIŲ SĄRAŠAS	4
PAVEIKSLŲ SĄRAŠAS	5
SANTRUMPŲ SĄRAŠAS	6
Įvadas	7
1. TIESIOGINIŲ UŽSIENIO INVESTICIJŲ CHARAKTERISTIKA	10
1.1 Tiesioginės užsienio investicijos ir jų formos	10
1.2 Tiesioginio investavimo įmonių rūšys.....	17
1.3 Veiksniai, darantys įtaką tiesioginėms užsienio investicijoms.....	24
2. TIESIOGINIŲ UŽSIENIO INVESTICIJŲ ANALIZĖ IR PERSPEKTYVOS LIETUVOJE	35
2.1 Lietuvos integracija į Europos Sąjungą ir jos poveikis tiesioginėms užsienio investicijoms.....	35
2.2 Investicinis klimatas Lietuvoje.....	43
2.3 Tiesioginių užsienio investicijų Lietuvoje pasiskirstymas pagal ekonominės veiklos rūšis.....	52
2.4 Tiesioginių užsienio investicijų Lietuvoje pasiskirstymas pagal regionus.....	58
2.5 Veiksniai, turėsiantys įtakos tiesioginių užsienio investicijų perspektyvoms.....	64
3. GALIMAS TIESIOGINIŲ UŽSIENIO INVESTICIJŲ PANAUDOJIMAS, KURIANT BENDRAS VOKIETIJOS IR LIETUVOS VAIRAVIMO MOKYKLAS – MOKYMO CENTRUS LIETUVOJE	72
3.1 Kompanijos „Maxsicherheitsfahrshule.Holding.Gmbh“ pristatymas.....	75
3.2 Kompanijos tikslai ir motyvai.....	78
3.3 Investicinio klimato Lietuvoje privalumai ir trūkumai, prognozuojant įkurti bendrus vairavimo mokymo centrus.....	81
3.4 Vairavimo mokyklų anketinis tyrimas.....	83
IŠVADOS IR PASIŪLYMAI	92
MOKSLINĖS LITERATŪROS SĄRAŠAS	98
INFORMACIJOS ŠALTINIŲ SĄRAŠAS	101
SANTRAUKA (anglų k.)	104
1 PRIEDAS Mokesčiai, palyginti su BVP, proc., 1995 – 2004 m.....	105
2 PRIEDAS Konkurencingumo augimo indekso dinamika 2004-2005 m.....	106
3 PRIEDAS Bendrasis vidaus produktas (BVP) 2004 m.....	107
4 PRIEDAS Suderinto vartotojų kainų indekso pokyčiai 2004 m.....	108

5 PRIEDAS	Bendrojo vidaus produkto (BVP) pokyčiai ir prognozės 2000-2007 m.....	109
6 PRIEDAS	Bendrojo vidaus produkto (BVP), tenkančio vienam gyventojui, dinamika ir prognozės 2000-2007 m.....	110
7 PRIEDAS	Tiesioginės užsienio investicijos Lietuvoje, Latvijoje ir Estijoje 2003 – 2005 m....	111
8 PRIEDAS	Tiesioginės užsienio investicijos Lietuvoje pagal šalis investuotojas 2000-2006 m.....	112
9 PRIEDAS	Vokiečių kompanijos „ <i>Maxsicherheitsfahrshule.Holding.Gmbh</i> “ automobilių parkas.....	113
10 PRIEDAS	Vokiečių kompanijos „ <i>Maxsicherheitsfahrshule.Holding.Gmbh</i> “ simulatoriaus įrenginys (<i>fahrsimulator</i>) ir važiavimo per kliūtis (<i>sicher training</i>) pratybos.....	114
11 PRIEDAS	Anketos tyrimo forma.....	115
12 PRIEDAS	Perspektyvinis bendros Vokietijos ir Lietuvos vairavimo mokyklos – mokymo centro modelis Lietuvoje.....	117

LENTELIŲ SĄRAŠAS

1 lentelė	Tiesioginių užsienio investicijų formų palyginimas.....	22
2 lentelė	Pelno mokesčio norma ES šalyse, procentais.....	28
3 lentelė	Lietuvos ūkio pokyčių rodikliai.....	36
4 lentelė	Stambiausi užsienio investuotojai Lietuvoje.....	50
5 lentelė	TUI Lietuvoje pasiskirstymas pagal ekonominės veiklos rūšis 2004-2006 m. pradžioje.....	54

PAVEIKSLŲ SĄRAŠAS

1 pav. Užsienio investicijų klasifikacija.....	13
2 pav. Tiesioginės užsienio investicijos Lietuvoje 2003-2006 m. laikotarpiu, mln. litų.....	39
3 pav. BVP ir TUI, tenkančio vienam Lietuvos gyventojui, dinamika 1996-2006 m.praadžioje.....	41
4 pav. TUI Lietuvoje pasiskirstymas pagal ekonominės veiklos rūšis 2004 m.....	53
5 pav. Pagrindinės šalys investuotojos Lietuvoje 2005 m. pradžioje.....	55
6 pav. TUI Lietuvoje pagal ekonomines zonas 2005 m.praadžioje.....	57
7 pav. TUI Lietuvoje pasiskirstymas pagal regionus 2004 m.....	59
8 pav. TUI Lietuvoje apskrityse 2003-2005 m., mln. litų.....	60
9 pav. Darbo našumas vienam dirbančiajam, proc. (ES -25 =100), 2005 m.....	71
10 pav. Esama ir prognozuojama „ <i>Max.sicherheitsfarchule.Holding.Gmbh</i> “ kompanijos apyvarta 2004-2007 m.	78
11 pav. Saugaus eismo situacijos Lietuvoje, lyginant ją su kitomis ES šalimis, įvertinimas.....	83
12 pav. Paruošiamų mokinių skaičius per mėnesį vienoje vairavimo mokykloje.....	84
13 pav. Vairavimo mokymo bazės teoriniam paruošimui įvertinimas.....	85
14 pav. Techninės vairavimo mokymo bazės įvertinimas.....	85
15 pav. Instruktorių kvalifikacijos įvertinimas.....	86
16 pav. Nuosavų lėšų vairavimo mokymui gerinti įvertinimas.....	88
17 pav. Nuomonių pasiskirstymas tapti užsienio kapitalo vairavimo įmonės bendrasavininku.....	88

SANTRUMPŲ SĄRAŠAS

TUI – tiesioginės užsienio investicijos

ES – Europos Sąjunga

NATO – North Atlantic Treaty organization (Šiaurės Atlanto sutarties organizacija)

NVS – Nepriklausomų valstybių sandrauga

BVP – bendrasis vidaus produktas

TVF – Tarptautinis valiutos fondas

EBVO – Ekonominio bendradarbiavimo ir vystymo organizacija

LEZ – Laisva ekonominė zona

BOT- koncesijų sutartis

LR – Lietuvos Respublika

AB – akcinė bendrovė

LEPA – Lietuvos ekonominės paramos agentūra

ES-25: Airija, Austrija, Belgija, Čekija, Danija, Jungtinė Karalystė, Estija, Graikija, Ispanija, Italija, Kipras, Latvija, Lenkija, Liuksemburgas, Malta, Nyderlandai, Portugalija, Prancūzija, Slovakija, Slovėnija, Suomija, Švedija, Vengrija, Vokietija

ES-15: Airija, Austrija, Belgija, Danija, Graikija, Italija, Ispanija, Jungtinė Karalystė, Liuksemburgas, Nyderlandai, Portugalija, Prancūzija, Suomija, Švedija, Vokietija

PVM – pridėtinės vertės mokestis

UAB – uždara akcinė bendrovė

JAV – Jungtinės Amerikos valstijos

ELPA –Europos laisvosios prekybos asociacija: Islandija, Lichtenšteinas, Norvegija, Šveicarija

EUR – euras (valiutos vienetas)

IVADAS

Tiesioginės užsienio investicijos (TUI) yra vienas iš svarbiausių veiksnių, įtakančių valstybės ekonominį vystymąsi. Jos glaudžiai susijusios su šalies išsivystymo lygiu, ekonomikos augimo koeficientais, pramonės išsivystymo laipsniu, infrastruktūros kokybe, politiniais ir ekonominiais veiksniais (rinkos atvirumu, mokesčių lengvatomis ir kt.). Kiekviena šalis stengiasi kuo daugiau investuoti į savo ūkio plėtrą, tačiau ne kiekviena turi pakankamai kapitalo. Kadangi pasaulis sparčiai žengia globalizacijos ir internacionalizacijos link, besivystančios šalys, neturinčios pakankamai kapitalo, siekia panaudoti užsienio kapitalą savo ūkio plėtrai.

Pritraukti kuo daugiau užsienio investicijų Lietuvoje yra ne tik tikslas, o būtinybė, įgyvendinant vieną iš pagrindinių šalies strateginių tikslų – stiprinti nacionalinę ekonomiką ir kelti žmonių gerovę, įsiliejant į Europos prekių ir kapitalo rinką. Lietuvai tapus Europos Sąjungos (ES) ir NATO nare, ji tapo daug patrauklesnė užsienio investuotojams. Saugumo garantija, įstatymų suderinamumas su ES teisės aktais padidino Lietuvos patikimumą užsienio investuotojų akyse. Mūsų šalies vyriausybei iškyla dar daug uždavinių, toliau gerinant investicinį klimatą ir siekiant pritraukti kuo daugiau tiesioginių užsienio investicijų, išliekant konkurencinga ne tik tarp naujųjų ES narių - Estijos, Latvijos, Čekijos, Vengrijos, Lenkijos, Slovėnijos, Slovakijos, bet ir siekiant tapti konkurencinga tarp senbuvų – Belgijos, Danijos, Vokietijos, Graikijos, Ispanijos, Prancūzijos, Airijos, Italijos, Liuksemburgo, Nyderlandų, Austrijos, Portugalijos, Suomijos, Maltos, Didžiosios Britanijos bei įvertinant vis didėjančią konkurenciją iš Nepriklausomos valstybių sandraugos (NVS) šalių – Armėnijos, Azerbaidžano, Baltarusijos, Gruzijos, Kazachstano, Kirgizijos, Moldavijos, Rusijos, Tadžikistano, Turkmėnistanas, Ukrainos, Uzbekistano.

Šiame Lietuvai labai svarbiame ekonominės integracijos laikotarpyje į laisvą kapitalo, prekių, paslaugų ir asmenų rinką, mūsų šalies ekonomikos ateitis didele dalimi priklauso nuo Lietuvos verslo, nuo įmonių, kurios atsakingos už savo konkurencingumą ir produkcijos bei paslaugų patrauklumą tarptautinėje arenoje. Rinkos ekonomikos sąlygomis naujos rinkos ir augantis jų konkurentiškumas verčia gamintojus, paslaugų tiekėjus, prekybininkus nuolatos plėsti gaminamos produkcijos ir teikiamų paslaugų įvairovę, nuolat gerinti jų kokybę, mažinti gaminių bei paslaugų savikainą. Konkurencija verčia diegti pažangiausią techniką, naujausias technologijas, o tam reikia investicijų.

„Tiesioginių užsienio investicijų pritraukimas ir efektyvus panaudojimas verslumui bei nacionaliniam konkurencingumui didinti - kompleksinė problema, kuri gali būti sprendžiama tik sistemėmis priemonėmis ir organizuotomis pastangomis“ (Jucevičius, 2004, p.4).

Darbo tyrimo objektas – tiesioginės užsienio investicijos ir jų perspektyvos Lietuvoje.

(perspektyvinis bendrų Vokietijos ir Lietuvos vairavimo mokyklų - mokymo centrų įkūrimas mūsų šalyje, panaudojant tiesiogines užsienio investicijas).

Darbo tikslas – išskirti tiesioginių užsienio investicijų pagrindines tendencijas, investavimo aplinką bei įtakojančius veiksnius TUI perspektyvoms Lietuvoje.

Darbo uždaviniai:

- apibūdinti tiesioginių užsienio investicijų sampratą ir klasifikavimo būdus;
- įvardinti užsienio kapitalo investavimo būdus;
- įvertinti veiksnius, darančius įtaką tiesioginėms užsienio investicijoms;
- apžvelgti ekonominės integracijos į ES poveikį tiesioginėms užsienio investicijoms;
- apibūdinti investicinį klimatą Lietuvoje;
- įvertinti tiesioginių užsienio investicijų pasiskirstymą mūsų šalyje pagal investavusias šalis, ekonomines veiklas ir regionus;
- įvertinti veiksnius, turėsančius įtakos tiesioginių užsienio investicijų perspektyvoms;
- išanalizuoti galimybes ir perspektyvas, įkurti bendras Vokietijos ir Lietuvos vairavimo mokyklas -mokymo centrus, panaudojant tiesioginę investavimą.

Darbas struktūra: darbas susideda iš trijų dalių - pirmojoje apibūdinama investicijų struktūra ir klasifikavimas, investavimo procesas, tiesioginio investavimo įmonių rūšys ir veiksniai, įtakojančios tiesiogines užsienio investicijas; antrojoje - analizuojama Lietuvos integracija į ES, jos konkurencingumas tarp ES narių, investicinė aplinka, tiesioginių užsienio investicijų pasiskirstymas pagal užsienio investuotojus, ekonomines sritis, regionus, pagrindinės tendencijos ir priežastys, kodėl įvyko vieni ar kiti pokyčiai; susisteminti ir analizuojami tiesioginių užsienio investicijų veiksniai, turėsančios įtakos jų perspektyvoms; trečioje – atliekama anketinė apklausa, analizuojamas galimas tiesioginių užsienio investicijų panaudojimas, įkuriant bendrus Vokietijos ir Lietuvos vairavimo mokymo centrus, remiantis vokiškąją mokymosi koncepcija. Išvadose ir pasiūlymuose apibendrinami darbo teorinėje dalyje ir tyrimo eigoje gauti rezultatai bei pateikiami pasiūlymai.

Tyrimo metodai: Lietuvos ir užsienio autorių mokslinės literatūros palyginamosios analizės, statistinių duomenų grupavimo, loginės analizės, sisteminimo, klasifikacijos bei iliustracinis metodai. Empiriniam tyrimui atlikti panaudoti stebėjimo ir apklausos metodai.

Darbą atliekant naudotasi ir Lietuvos, ir užsienio autorių mokslinė literatūra, Statistikos departamento prie Lietuvos Respublikos Vyriausybės išleistais periodiniais statistiniais leidiniais, „Eurostat“ statistine medžiaga, Lietuvos Respublikos įstatymais bei ministerijų internetiniais puslapiais, Pasaulio banko išleistomis užsienio investicijų studijomis, periodinių mokslinių žurnalų straipsniais bei konferencijų medžiaga.

Praktinėje dalyje naudotasi vokiečių kompanijos „*Max.sicherheitsfarschule.Holding.GmbH*“ koncepcija, atlikti stebėjimai ir analizė Lietuvos vairavimo mokymo įstaigų rinkoje, atliktos anketinės apklausos Vilniaus, Kauno ir Klaipėdos apskrityse, susisteminti gauti rezultatai ir pateiktos išvados bei pasiūlymai.

Teorinėje dalyje išanalizuota tiesioginių užsienio investicijų tendencijos ir perspektyvos Lietuvoje, didėjant konkurencingumui tarp ES ir NVS šalių, o praktinėje – galimas TUI panaudojimas, modernizuojant vairavimo mokymo procesą ir įkuriant bendras Vokietijos ir Lietuvos vairavimo mokyklas – mokymo centrus iki 2010 metų.

Pagrindinis darbo apribojimas yra tas, jog tyrimo metu abejotinas respondentų atvirumas dėl konkurencijos rinkoje.

Darbas susideda iš 3 dalių, 97 puslapių, jame panaudota 17 paveikslų ir 5 lentelės. Neatsiejama darbo dalimi yra gale pateikiami 12 priedų ir literatūros šaltiniai.

1. TIESIOGINIŲ UŽSIENIO INVESTICIJŲ CHARAKTERISTIKA

1.1 Tiesioginės užsienio investicijos ir jų formos

Lietuvai atgavus nepriklausomybę ir perėjus nuo planinės prie rinkos ekonomikos sąlygų bei įgyvendinus svarbiausius valstybės strateginius tikslus - tapus NATO ir ES nare, ypač svarbią reikšmę įgauna tarptautiniai verslo ryšiai, bendradarbiavimas ir užsienio rinkos. Tarptautinis bendradarbiavimas yra svarbus šalies ekonomikos augimo pagrindas, o konkurencija 450 mln. vartotojų ES rinkoje – tai ne tik išbandymas, bet kartu ir naujos galimybės. Europos Sąjunga - didžiausia rinka pasaulyje, kurios bendro vidaus produkto (BVP) dalis pasaulio ekonomikoje sudaro apie 20 procentų, o ES tarptautinė prekyba (neskaitant šalių narių tarpusavio prekybos) - penktadalį visos pasaulio prekybos. Du trečdaliai ES valstybių tarptautinės prekybos vyksta su kitomis valstybėmis narėmis. Pastaruoju metu ne viena Lietuvos kompanija sėkmingai darbuojasi ES rinkoje, o 60 procentų visų užsienio investicijų mūsų šalyje sudaro ES investicijos. Tačiau tam, jog sėkmingai dirbti Bendrojoje rinkoje neužtenka vien gerai ją pažinti - reikia nuolat siekti būti konkurencingais.

Šiame Lietuvai labai svarbiame, pereinamajame nuo pasirengimo į tikrąją narystę, istoriniame laikotarpyje, mūsų šalies ekonomikos ateitis didele dalimi priklauso nuo Lietuvos verslo, nuo įmonių, kurios atsakingos už savo konkurencingumą ir produkcijos bei paslaugų patrauklumą tarptautinėje arenoje. Kaip tik šiuo aspektu, vienu iš pagrindinių įmonės veiklos strategijos tikslų tampa bendradarbiavimas su užsienio partneriais ir investicinė veikla. Konkurencija nuolat verčia diegti naujausią techniką ir technologijas, o tam reikia investicijų. Lietuvoje, kaip ir daugelyje buvusių Rytų bloko šalių – šiuo metu ES naujųjų narių, vis dar trūksta pinigų investicijoms, tad labai svarbu pritraukti į šalies ekonomiką užsienio kapitalą.

Daugelio išsivysčiusių šalių praktika atskleidžia, jog viena pagrindinių prielaidų efektyviai ekonomikai funkcionuoti yra *subalansuota ūkio struktūra*. Šalių bei atskirų ūkio objektų ekonominė veikla didžiąja dalimi charakterizuojama investicijų apimtimis ir formomis. Ilgalaikė ir efektyvi įmonių veikla, jų teisingas vystymasis, konkurencingumo gerinimas priklauso nuo jų investicinės veiklos, inovacinio bei investicinio aktyvumo lygio apimčių. Klausimų ir iškilančių problemų ratas, apimantis įmonės inovacinę ir investicinę veiklą, reikalauja gilios ir išsamios analizės, kad būtų galima efektyviai formuoti sėkmingą įmonės investavimo politiką.

Kiekvienas naujas ar jau esamas ir vykdomas verslo projektas reikalauja piniginių lėšų – žaliavų, medžiagų ar darbo užmokesčio išlaidoms padengti. Kitaip tariant, įmonė investuoja lėšas į savo veiklą t.y. aprūpina verslą pinigais.

Investicijos sąvoka yra tiesiogiai susijusi su piniginių lėšų kaupimu bei paskirstymu, o netiesiogiai - su kontrolės funkcija. Trūkstant lėšų veiklos plėtrai, įmonės vadovybė siekia jų gauti iš įmonę supančios aplinkos t.y. pritraukti naujus vietos ar užsienio investuotojus, kurie „atneštų“ įmonei savo kapitalą. Tuo atveju, jei įmonės plėtra siejama su naujų verslo partnerių paieška, tai ieškomas investuotojas, kurio turimos piniginės lėšos padidintų įmonės kapitalą.

Kiekvienos įmonės funkcionavimas, jos plėtra susijusi su tam tikra investicine veikla - lėšų panaudojimu įvairių projektų, programų vykdymui, siekiant vienokių ar kitokių ekonominių bei socialinių tikslų. Ilgalaike ir efektyvi įmonės veikla, jos teisingas vystymasis bei konkurencingumo didėjimas daugiausia priklauso nuo investicinio aktyvumo lygio bei investicinės veiklos apimtys. Verslas vystosi ir plėtojasi sėkmingai, jei įmonė sugeba pateikti rinkai ir vartotojams inovatyvų, originalų produktą ar paslaugą, kokiais nors požymiais geresnį ar geresnę nei konkurentų. Tai gali pabrėžti, jog vienas iš įmonės sėkmės garantų - jos *inovacinė veikla*.

Galima teigti, jog investicijos sąvoka apima gana platų ekonominių veiksmų, įtakojančių ne tik verslo, bet ir visuomeninį pasaulį, diapazoną. Pats terminas „invest“ kilęs iš lotyniško žodžio „invest“, reiškiančio „įdėti“. Ši sąvoka apibrėžiama kaip bet kurios rūšies turtas, skirtas tam tikram tikslui pasiekti.

Lietuvos Respublikos (LR) investicijų įstatymas investicijas apibrėžia taip: investicijos – tai piniginės lėšos ir įstatymais bei kitais teisės aktais nustatyta tvarka įvertintas materialusis, nematerialusis ir finansinis turtas, kuris investuojamas siekiant iš investavimo objekto gauti pelno (pajamų), socialinį rezultatą (švietimo, kultūros, mokslo, sveikatos ir socialinės apsaugos bei kitose panašiose srityse) arba užtikrinti valstybės funkcijų įgyvendinimą (LR investicijų įstatymas, 1999, p.1).

Investicija dažniausiai, bet ne visais atvejais, apima (Samuolis, 2002a, p.14):

- kilnojamą ir nekilnojamą turtą, kitas turtines teises, tokias, kaip hipoteka, užstatas bei kitas panašaus pobūdžio teises;
- akcijas, kapitalo dalis bendrovėje, obligacijas bei dalyvavimą įmonės kapitale kitomis formomis;
- pretenziją į pinigus, kuriuos naudojant buvo sukurta ekonominė vertė;
- paskolas, suteiktas kitam juridiniam ar fiziniam asmeniui;
- intelektualines ir pramonines nuosavybės teises, patentus, prekių ženklus, techninius procesus, „know-how“ ir bet kurias kitas teises, suteiktas įstatymu, sutartimi ar kitais vyriausybės sprendimais;
- studijas mokslo įstaigose, tobulinimosi kursuose.

Apibūdinant investicijų ekonominę esmę, šiuolaikinėje literatūroje investicijų terminas dažnai traktuojamas klaidingai arba net labai siaura prasme : gana dažnai terminas „investicija“

sutapatinamas su terminu „*kapitaliniai įdėjimai*“. Tokiu atveju investicijos yra lėšų įdėjimas pagrindinių priemonių atnaujinimui (pvz., pastatų, įrengimų ir pan.). Kapitaliniai įdėjimai suprantami daug siauresne prasme ir gali būti kaip viena iš investicinių formų, bet ne jų visiškas analogas (Samuolis, 2002a, p.11).

Pagrindinės tradicinės kapitalo investavimo formos pateiktos 1 pav.

Norėusi paminėti, jog pagal investavimo laikotarpį investicijos dar yra skirstomos į:

1. Trumpalaikes - kapitalo investavimas ne ilgesniam kaip 1 metų laikotarpiui;
2. Ilgalaikes – ilgesniam kaip 1 metų laikotarpiui.

Tarptautinis valiutos fondas (TVF), siekdamas išskirti užsienio šalies ir vietos investuotojų investicijas, taip pat investuotojo įtakos investavimo objektui lygį, išskiria keturis funkcinis investicijų tipus, kuriuos galima skaidyti į sudedamąsias dalis ir gauti dar platesnę klasifikaciją (Grižas, 2003, p.89):

- *tiesioginės investicijos* skaidomos į tos pačios šalies ir užsienio organizacijų tiesiogines investicijas.

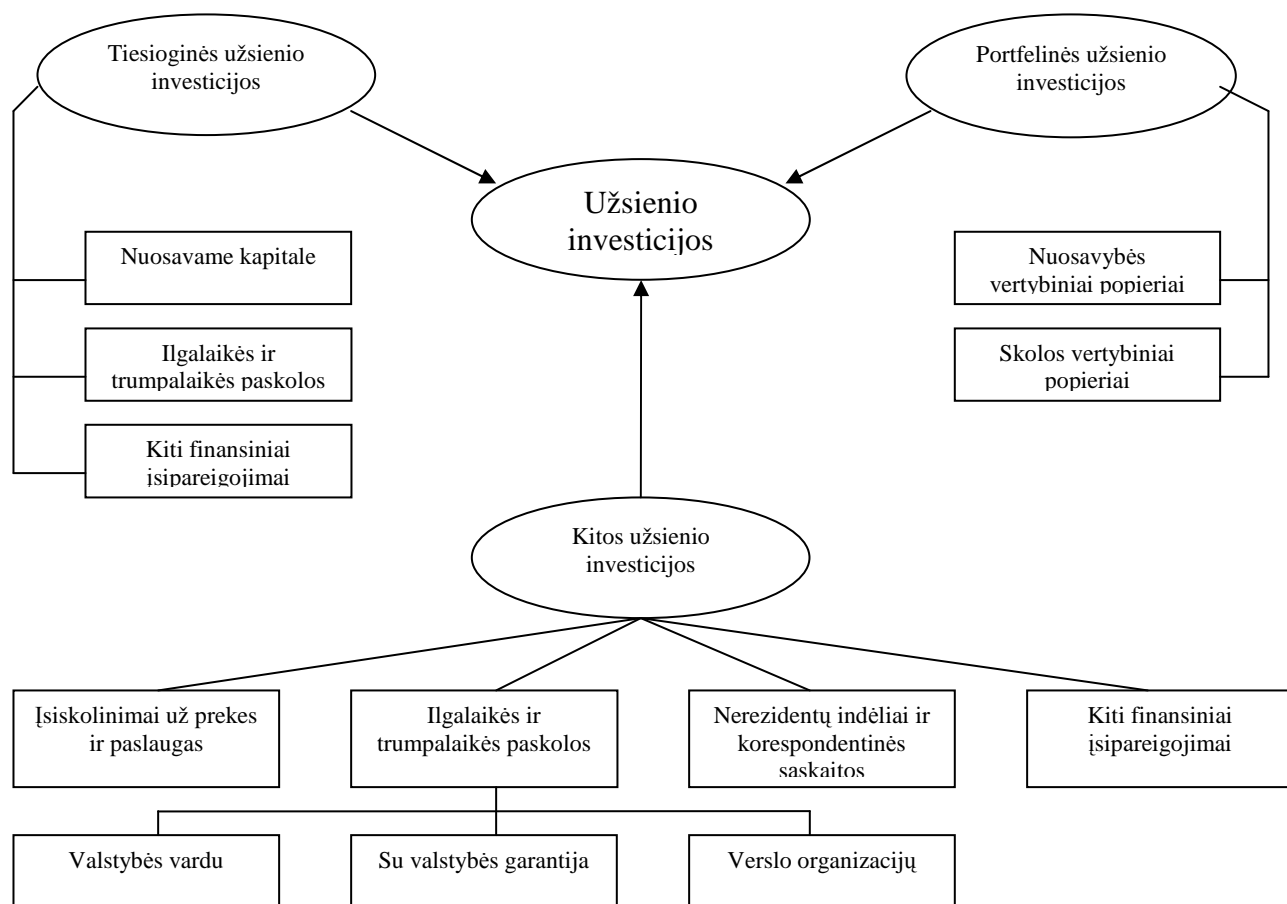
- *portfelinės investicijos* - kurios sudaro mažiau nei 10 procentų įmonės kapitalo (taip pat skaidomos į tos pačios šalies ir užsienio portfelines investicijas).

- *kitos investicijos* – prekybos kreditai , paskolos, įvairių fondų kreditai ir pan.

- *investicijos iš rezervinių fondų* - naudojami specialūs, daugumoje tarptautiniai fondai (pvz. TVF ir pan.)

Svarbu įvertinti, jog tiesioginių užsienio investicijų dėka, į šalį ateina užsienio kapitalas, papildomos įmonių finansinės lėšos, pažangios idėjos, nauja technika ir technologijos, vakarietiška vadyba bei rinkodara.

UŽSIENIO INVESTICIJŲ KLASIFIKACIJA

1 pav. Užsienio investicijų klasifikacija

Šaltinis: SAMUOLIS, G. (2002b) Tiesioginių užsienio investicijų įtaka Lietuvos ūkiui, p.35.

Tiesioginėmis užsienio investicijomis pagal TVF, ES statistikos tarnybos bei Ekonominio bendradarbiavimo ir vystymo organizacijos (EBVO) metodinius nurodymus yra laikoma *tokios investicijos*, kurių pagrindu susiformuoja ilgalaikiai ekonominiai finansiniai santykiai ir interesai tarp tiesioginio užsienio investuotojo ir tiesioginio investavimo įmonės. Būtina pažymėti, kad turi būti įvardintas skirtumas tarp tiesioginių ir portfelinių užsienio investicijų. Rekomendacijose dešimt procentų balsavimo teisių pripažįstama kaip žemutinė riba, nuo kurios tiesioginis užsienio investuotojas turi galimybę dalyvauti valdant tiesioginio investavimo įmonę (UNCTAD, 2002).

Išskiriamas pagrindinis TUI tikslas – daryti poveikį užsienio šalyje esančios įmonės ar įmonių valdymui. Pagal Statistikos departamento bei EBVO taikomą ekonominio bendradarbiavimo ir plėtros metodiką, tiesioginėms užsienio investicijoms priskiriama (Užsienio reikalų ministerija, 2002):

- tiesioginiam užsienio investuotojui tenkanti įmonės nuosavo kapitalo dalis procentais nuo turimos įstatinio kapitalo dalies (tai atitinkama įmonės pelno dalis);

- reinvestuotos pajamos – tai tiesioginiam užsienio investuotojui priskirtų pajamų dalis, kuri nepaskirstyta jam dividendų forma, tai pat gali būti užsienio investuotojui nepervestos, bet priklausančios pajamos;

- kitas kapitalas – nesuteikiančios balso teisių įmonės akcijos, įmonės ir tiesioginio užsienio investuotojo tarpusavio įsipareigojimai, paskolos, prekybinės skolos, priskaičiuoti ir neišmokėti dividendai.

Pažymėtina, jog G.Samuolis, analizuodamas TUI, taiko panašią aukščiau minėtą klasifikaciją (Samuolis, 2002, p.13).

Tiesioginės investicijos gali būti skiriamos naujų įmonių steigimui (tiek bendrų, tiek dukterinių) bei senai gamybai modernizuoti. R.Hayter teigia, kad TUI apima įmonės ar jų grupės kontroliuojamą, koordinuojamą ir organizuojamą veiklą už ribų šalies, kurioje yra įmonės būstinė ir vadovybė, priimanti sprendimus (Hayter, 2000, p.95). Priimti sprendimai dažniausiai pasireiškia toje šalyje, į kurią investuojama. Tiesioginės investicijos į fizinį turtą, įskaitant ir našumo galimybes, infrastruktūros patobulinimus, švietimo pokyčius ir apmokymus, įvairias pasiūlos grandines, taip pat žinomos, kaip TUI (Nowak; Steagall, 2002, p.52). Be abejo, reikia nepamiršti ir įvertinti, kad investicijų atėjimas iš vienos šalies (tiesioginio investuotojo) į kitą šalį (tiesioginių investicijų sulaukusią įmonę ar naujai kuriamą įmonę), yra ne tik tam tikro kapitalo perėjimas iš vienos šalies į kitą, bet ir visų sandorių tarp investuotojo ir įmonės kaštų padengimas. Visais atvejais kapitalo investuotojas yra įmonės savininkas ar bendrasavininkas, kuris turi sprendžiamąją balso teisę, priimant organizavimo ir valdymo sprendimus. Taip pat TUI gali būti skirtos naujos, pažangios technikos ir technologijos įsigijimui, užsienio šalyje veikiančios bendrovės akcijų ir obligacijų supirkimui.

Tiesioginių užsienio investicijų apibrėžimų yra gana daug, tačiau jie visi turi bendrų bruožų. Apibendrinant galima teigti, jog TUI – *tai investicijos*, kuriomis siekiama užmegzti ir palaikyti ilgalaikius tiesioginius ryšius tarp investuotojo ir ūkio subjekto, į kurį investuojama, jei investuotojui priklausanti įstatinio kapitalo dalis suteikia jam galimybę daryti įtaką valdymui ir kontrolei. Iš esmės – tai tiesioginiai užsienio kapitalo srautai į šalį, kuriuos sudaro įsigytos akcijos, reinvestuotos pajamos, paskolos ūkio subjektams, kiti kapitalo srautai, susiję su investuojančios ir investicijas priimančios šalies įsipareigojimais, gamybos ar paslaugų proceso organizavimas kitoje šalyje (užsienio kapitalo, bendros įmonės, įmonės filialai ir kt.).

Sėkmingas tiesioginio investavimo procesas gali užtikrinti rezultatyvią įmonių veiklą, duoti pelną ir atvirkščiai, netinkamai valdant investicijas, neskaičiuojant ir neįvertinant įvairiausių veiksnių, galima patirti nuostolius. Todėl prieš investuodama savo kapitalą užsienyje, kiekviena įmonė turi įvertinti tiesioginių užsienio investicijų motyvus, tikslą ir įvairius jo įgyvendinimo būdus, investicijų objektą, galimybes investuoti kartu su kitais partneriais.

Globalioje ekonomikoje dažnai TUI analizuojančių autorių išskiriamas pagrindiniai užsienio investuotojų motyvai, įvardijami kaip vieni iš pagrindinių – tai *rizikos diversifikacija* ir *didesnio investicijų efektyvumo*. Pirmuoju atveju investitorius stengiasi investuoti savo kapitalą į skirtingus objektus, užsitikrindamas, kad subankrutavus vienam iš jų, jis nepajus didesnio poveikio ir vis dar turės galimybę atsiskaityti su indėlininkais, nes lieka dar kitas objektas, į kurį investuota. Teoriškai diversifikacija galima ne tik investuojant į kitas valstybes, bet taip pat ir šalies viduje, tačiau dauguma ekonomistų pvz., A. Adams, D. B. Reginalds siūlo didinti diversifikaciją per investavimą į užsienio rinkas. Tai leidžia investitoriui išvengti patirti didelius nuostolius, t.y. jei vienoje šalyje investitorius patiria nuostolius, tai jis gali juos kompensuoti, gaudamas pajamas iš kitų šalių (Reginalds, 1999, p.45).

Antruoju atveju t.y., *didesnio investicijų efektyvumo* motyvas, aiškinamas kiekvienoje šalyje esančiu skirtingu kapitalo kiekiu. Šalyse, turinčiose lėšų perteklių dėl perpildytos pinigų pasiūlos, pinigų kaina t.y. procentų norma bus mažesnė. Lėšų trūkumas skiriasi priklausomai nuo atitinkamos šalies ekonomikos išsivystymo lygio. Išsivysčiusios šalys turi daugiau laisvų lėšų, tačiau jose kur kas labiau yra užpildyta rinka bei didesnė konkurencija. Aukštas konkurencijos lygis nulemia mažesnę pelno normą, todėl mažiau išvystytose ar besivystančiose šalyse tos pačios investicijos gali atnešti dar daugiau pelno. Kapitalo išteklių paklausa tokiose šalyse yra kur kas didesnė už pasiūlą, o tai lemia ir didesnes palūkanų normas. Tai pat tokių šalių rinkose, dėl vis nepasotintos investicijų pasiūlos, vis dar yra laisvų ar nepilnai užpildytų rinkos segmentų (Reginalds, 1999, p.38).

Tiesioginių užsienio investicijų pritraukimas svarbus kiekvienos šalies (ypač besivystančių ir pereinamojo laikotarpio ekonomikos, tame tarpe ir naujų ES narių - Latvijos, Lietuvos, Estijos, Čekijos, Vengrijos, Lenkijos, Slovėnijos, Slovakijos) ekonominio augimo rodiklis, priklausantis nuo politinių sprendimų tobulumo ir strateginio vientisumo, sprendžiant apmokestinimo, privatizavimo, politinio skaidrumo, biurokratijos kliūčių mažinimo ir kitus aktualius klausimus, taip pat nuo gamybos didėjimo, finansinio stabilumo, verslo infrastruktūros padėties. Tai yra gana sudėtinga, kadangi kiekviena šalis skirtinga savo politiniais, ekonominiais, finansiniais, gamybiniais bei kitais strateginiais išteklių, kuriais remiantis plėtojamos investicijų pritraukimo strategijos. Jos gali būti orientuotos į produktą, į rinką, į technologiją ir į pažangią patirtį (Langvinienė, Vengrauskas, Žitkienė, 2004, p.20).

Į produktą orientuota TUI strategija naudojama, kai įmonės progresas priklauso nuo specifinio produkto savybių, galimybių bei sudėties. Dažniausiai tokią TUI strategiją naudoja pramonės šakos, kurių veikla tiesiogiai susijusi su gamtos išteklių (pvz., nafta ir dujomis). Be to įmonės turi investuoti į tyrimus, susijusius su šių produktų gamyba, paklausa ir t.t.

Į rinką orientuota TUI strategija susijusi su naujų rinkų, kurias aptarnauja užsienio kapitalo vietinės gamybos įmonės ir paskirstymo kanalai, ieškojimu.

Į technologijas orientuota TUI strategija naudojama, kai įmonės esminiu savo konkurenciniu pranašumu laiko naudojamų technologijų naujumą.

Į pažangią patirtį orientuota TUI strategija naudojama įmonių, esminiu savo pranašumu laikančių intelektinę nuosavybę, kurią gali perduoti kitoms įmonėms pagal atskirus susitarimus.

Be to TUI teorinėje analizėje pateikiama ir klasifikacija į *vertikalią* bei *horizontalią* integraciją. Vienas iš TUI analizavusių autorių, J. Wiley, klasifikuodamas TUI, kaip tik ir apibrėžia *horizontalių* ir *vertikalių investicijų* esmę, dar išskirdamas ir konglomeracines investicijas :

- *horizontalios investicijos* – kai transnacionalinės korporacijos įeina į užsienio rinką pateikiant tuos pačius produktus, kuriuos siūlo ir savo šalyje.

- *vertikalios investicijos* – kai investuojama siekiant perimti gaminamos produkcijos komponentų ar joms reikalingų žaliavų gamybą arba perimant savo gaminamos produkcijos paskirstymą, pardavimą, aptarnavimą ir kitas paslaugas po pardavimo.

- *konglomeracinės investicijos* – kai investuojama į kitas šalis, siekiant pateikti produktus, kurie nėra pateikiami savo šalyje.

Šiuolaikiniame globalizacijos ir internacionalizacijos pasaulyje TUI yra tarpnacionalinių korporacijų viešpatavimo pasaulinėje rinkoje pagrindas. Išskirtinas stambių kompanijų investavimas į tam tikras šalis, atidarant ten savo filialus, dukterines įmones ar gamyklas. Šias tiesiogines užsienio investicijas kaip tik ir sąlygoja *naujų rinkų įsisavinimas* ir *darbo jėgos kainų skirtumai* šalyse. Tiesioginis investavimas, sąlygojamas minėtų pastarųjų interesų, būdingas ir Lietuvai bei kitoms Rytų bloko ekonomikos šalims. Tai visų pirma yra todėl, kad tose šalyse po nepriklausomybės paskelbimo buvo dar daug neužimtų nišų rinkoje. Be to, šių šalių pereinamajam laikotarpiui būdinga ir gana didelė kvalifikuotos darbo jėgos pasiūla. Konkurencinė kova ir pasiūlos gausa su išsivysčiusiomis Vakarų Europos valstybėmis sąlygojo šiose šalyse sąlyginai žemą kvalifikuotos darbo jėgos kainą. Patraukli darbo jėgos kaina, strategiškai palanki geografinė padėtis leido pritraukti didelių sąnaudų reikalaujančių pramonės šakų kompanijas bei steigti savo gamybos filialus.

Nuosavo kapitalo dalis visose TUI kaip tik ir parodo, kiek tiesioginis užsienio investuotojas pasitiki šalies rinka, į kurią galvoja investuoti. Jei nuosavas kapitalas yra nedidelis, o paskolos ir kiti finansiniai reikalavimai jį smarkiai viršija, galima daryti išvadą, kad investuotojas nelabai pasitiki ar patenkintas esama padėtimi, to pasekoje apsisaugodamas skiria trumpalaikes investicijas – teikia paskolas ar prekybinius kreditus. Kiekviena šalis, stengdamasi pritraukti kuo daugiau tiesioginių užsienio investicijų, tame tarpe ir Lietuva, restruktūrizuodama ūkį, integruodamasi į Bendrąją rinką ir pasaulinę ūkio sistemą, sprendama daug neatidėliotinių

uždavinių politiniame, ekonominiame ir socialiniame sektoriuose pirmenybę teikia ilgalaikėms tiesioginėms užsienio investicijoms, įkuriant tiesioginio užsienio investavimo įmones.

1.2 Tiesioginio investavimo įmonių rūšys

Steigdamas naują organizacinę struktūrą bei įsigydamas jau veikiančios įmonės nuosavybės dalį, tiesioginis užsienio investuotojas sukuria TUI apskaitos atžvilgiu naują subjektą. G. Samuolis siūlo suskirstyti tiesioginio užsienio investavimo įmones į keturis tipus (Samuolis, 2002a, p.17) :

Tiesioginio užsienio kapitalo įmonė – pagal LR įmonių ar įmonių rūšių įstatymus veikiantis ūkinis vienetas, kurio kapitalas yra užsienio kilmės.

Dukterinė tiesioginio užsienio kapitalo įmonė – įmonė X yra užsienio įmonės N kitoje šalyje dukterinė įmonė, tuo atveju jei :

- užsienio įmonė N turi teisę paskirti didžiąją dalį įmonės X valdymo ar priežiūros organų narių;
- užsienio įmonei N priklauso daugiau negu 50 procentų paprastųjų akcijų arba net balso teisių įmonėje X;
- įmonė X - dukterinė įmonė kitos įmonės Y, kuri įmonės N yra dukterinė įmonė.

Partnerinė (asocijuotoji) įmonė. Įmonė X yra užsienio įmonės N partnerinė įmonė kitoje šalyje, jeigu užsienio įmonei N kartu su jos dukterinėmis įmonėmis priklauso nuo 10 iki 50 procentų paprastųjų akcijų arba balso teisių įmonėje X.

Tiesioginio užsienio investavimo įmonės filialas – tai užsienio kapitalo įmonės padalinys Lietuvoje, kuris gali užsiimti ūkine – komercine veikla ir yra:

- tiesioginio užsienio investuotojo nuolatinė įstaiga arba biuras;
- tiesioginio užsienio investuotojo trečiosios šalies neakcinė bendrija arba įmonė;
- tiesiogiai užsienio investuotojui priklausantis nekilnojamas turtas, objektai, konstrukcijos ar žemė.
- atskirai skaitomas ir pripažįstamas užsienio šalies mokesčių institucijų tiesiogiai užsienio investuotojui priklausantis turtas (laivai, lėktuvai, naftos išteklių ir pan.), veikiantys užsienyje ilgiau kaip metus.

Apibendrinant, tikslinga išskirti ir pabrėžti, jog *tiesioginio užsienio investavimo* įmonės sąvoka apima – tiesioginio užsienio kapitalo įmones, tiesioginio užsienio kapitalo dukterines bendroves (nerezidentui investuotojui priklauso daugiau kaip 50 proc. kapitalo), tiesioginio užsienio kapitalo partnerines įmones (nerezidentui investuotojui priklauso nuo 10 iki 50 proc. kapitalo) ir filialus tiesiogiai arba netiesiogiai priklausančius tiesioginiam investuotojui.

Taip pat TUI turinti įmonė gali turėti ne vieną, bet du ar netgi daugiau užsienio investuotojų, esančių skirtingose šalyse. Bendras įmones pagal investuotojų kilmės šalį galima skirstyti į:

- bendras įmones, kurių dalyviai yra vietos ir užsienio investuotojai;
- bendras įmones, kurių dalyviai yra vienos šalies investuotojai, investuojantys savo kapitalą į kitą t.y. užsienio šalį.
- bendras įmones, kurių dalyviai yra skirtingų šalių investuotojai, investuojantys savo kapitalą į trečią t.y. užsienio šalį.

Analizuojant atitinkamos šalies TUI, pirmos grupės įmonės dažniausiai vadinamos bendromis su užsieniu įmonėmis, o antros ir trečios grupės - užsienio kapitalo įmonėmis, nes jų kapitalas įmonės įregistravimo šalyje yra užsienio kilmės.

Bendros įmonės teisinis tipas nustatomas šalių – investuotojų susitarimu, vadovaujantis įmonės, kuri registruota šalyje, į kurią investuojama, galiojančiais įstatymais. Savo ruožtu bendros įmonės gali būti klasifikuojamos pagal įvairius ir skirtingus kriterijus. Pagal investuojamo kapitalo pobūdį jos dar yra skirstomos į *akcines* ir *sutartines* (Samuolis, 2002a, p. 25).

Tuo tarpu pagal investuotojų iš skirtingų šalių skaičių, bendros įmonės gali būti skirstomos į *dvišales* ir *daugiašales*, pagal veiklos funkcijas – įmonės, organizuojančios aprūpinimą ištekliais; atliekančios mokslo tiriamuosius darbus ir projektus, gamybinės ar paslaugų įmonės, bendro pardavimo ir aptarnavimo organizavimo įmonės bei jungiančios kelias ar net visas veiklos organizavimo funkcijas (pvz., įmonės – koordinatorės, kurios derina padalinių veiklą). Bendras įmones galima klasifikuoti ir pagal veiklos pobūdį: išskirtinos *gamybinio* (pramonės, statybos, žemės ūkio ir pan.) bei *negamybinio* (bankų, draudimo, turizmo, prekybos, ryšių ir pan.) pobūdžio bendras įmones. Pažymėtina, jog užsienio kapitalo įmonę gali steigti tiek užsienio įmonės, tiek užsienio piliečiai ar asmenys be pilietybės, tačiau nuolatinei gyvenantys užsienyje. Dažniausiai pastebima tendencija, jog užsienio įmonės šalyje kuria savo filialus - įmones, kurios tiekia ir aprūpina vietinę rinką gaminama produkcija – prekėmis ar paslaugomis (Navickas, 2003, p. 124).

Mūsų šalį galima vadinti jungiamaisiais vartais tarp Rytų ir Vakarų Europos valstybių. Baltijos jūros pakraštys palaipsniui tampa tarpinės integracijos zona, kurioje atsiranda vis daugiau palankių ekonominių bei socialinių vystymosi gairių. Mūsų šalies teritorinės ir geografinės sąlygos yra strategiškai palankios plėstis tarptautiniam bendradarbiavimui bei vertikaliai šalies specializacijai.

Tarptautinius ekonominius santykius savo ruožtu tai pat galima suskirstyti į kelias pagrindines formas – tai užsienio prekyba, žmogiškojo kapitalo mainai, bendra veikla sutarčių pagrindu, tarptautinės įvairių šalių investicijos. R.Grižas kiekvieną grupę siūlo suskaidyti į dar smulkesnius tarptautinio bendradarbiavimo būdus (Grižas, 2003, p.118).

Pažymėtina, kad pagrindinis ryšių su užsieniu organizavimo tikslas, kurio siekia įmonė bendradarbiaudama su užsienio partneriais, išeidama į naujas rinkas ar įsigydama pranašumų prieš konkurentus - tai *pajamų ar pelno padidinimas*. Tai ji gali pasiekti:

- pateikdama rinkai naują prekę ar paslaugą; taip pat prailgindama prekės ar paslaugos gyvavimo laiką (pvz. panaudojant naujesnę ir tobulesnę gamybinę įrangą, gerinančią prekės ar paslaugos kokybę);

- įsisavindama naujas ar tobulinant jau esamas technologijas;

- pritraukdama naujus išteklius ir taip išplečiant gamybos apimtį.

Tose ūkio šakose, kuriose paklausos pokyčiai glaudžiai yra susiję su technologiniais pokyčiais, ypač svarbu diegti naujas ar tobulinti esamas technologijas. Tai galima pasiekti, kuriant ir statant bendrus su užsieniu objektus, perkant įrengimus, licenzijas užpatentuotoms iš partnerių tų šalių, kuriose technologinis lygis yra žymiai aukštesnis (tokia padėtis yra Lietuvoje bei naujose ES narėse palyginus su išsivysčiusiomis Vakarų Europos šalimis – ES senbuvėmis). Kompleksinių su užsienio investuotojais objektų, įrengimų ir licenzijų gavėjai – pvz., įmonės mūsų šalyje – naujos, pažangios technikos bei technologijų dėka įgyja pranašumą prieš konkurentus, to pasekoje atsiranda galimybė rinkų plėtrai.

Pranašumas prieš konkurentus gali būti įgyjamas pritraukiant išteklius užsienyje, kurie įmonės šalyje yra arba deficitiniai arba daug pigesni. Pigesni ištekliai gali būti įsigijami, išvežant iš užsienio pigesnes žaliavas bei medžiagas, sudarant gamybos sutartis bei naudojantis tarptautinėmis ilgalaikėmis nuomos sutartimis.

Bendradarbiavimas su užsienio partneriais svarbus kiekvienos įmonės kūrimosi, funkcionavimo, vystymosi bei plėtros etapuose. Dažnai atskirosios techninės ar ūkinės pažangos priemonės yra labai brangios, kad viršija atskirų įmonių galimybes. Tokiu atveju pažangias naujoves galima įdiegti tik kelių įmonių suinteresuotomis ir sutelktomis pastangomis. Be to, minėtu atveju, įmonės, skirdamos tik dalį savo pelno nors ir gana viliojančioms, bet rizikingoms naujovėms, išvengia galimų didelių nesėkmių ir nuostolių. Organizuojant bendrą veiklą su užsienio partneriais būtina įvertinti visų suinteresuotų partnerių veiklos efektyvumą. Sėkmingas tarptautinis bendradarbiavimas gali duoti žemiau išvardintą naudą (Paulavičius; Navickas, 2000, p. 127):

1. suteikia galimybę įdiegti į gamybą naujus gaminius ar įsisavinti naujas gamybines technologijas;

2. padeda įsisavinti naujas rinkas, mažinti produkcijos savikainą;

3. kelia šalies pragyvenimo lygį ir didina šalies produkcijos bei paslaugų eksporto apimtį;

4. išplečia tarptautinius mokslinius – techninius ryšius;

5. gerina socialines ir ekologines šalies sąlygas.

Analizuojant ir siekiant nustatyti šalies ryšius su kitomis valstybėmis, kitų valstybių įtaką šalies ekonomikai, reikalinga išsami bendradarbiavimo su užsienio partneriais analizė. Vienas geriausių būdų, organizuojant veiklą ir bendradarbiaujant su užsienio partneriais - *bendrų įmonių kūrimas su užsienio partneriais*. Tarptautinės veiklos organizavimas, vystymasis bei bendrų įmonių kūrimas suteikia daug galimybių:

- atrasti naujus vartotojus, naujas prekių ir realizavimo rinkas, greičiau ir lanksčiau prisitaikyti prie pakitusių rinkos sąlygų bei poreikių;

- rasti naujus žaliavų tiekėjus, naujus pusfabrikačius, energijos tiekėjus, naujas ir įvairias paslaugų rūšis;

- rasti naujas darbo rinkas, naujas specialistų pasitobulinimo galimybes;

- sumažinti gaminių produkcijos savikainą bei didinti gamybos rentabilumą.

Investicinėje veikloje vienas iš pagrindinių išskylančių uždavinių - *finansavimo šaltinių ieškojimas ir investicijų efektyvus panaudojimas*. Finansavimo šaltiniais gali būti:

- savos ir partnerių lėšos, finansuojant bendros veiklos projektus;

- partnerių tarpusavio finansavimas, vykdant įvairius užsakymus ir projektus;

- įmonių susijungimas, akcinių bendrovių, dukterinių įmonių, filialų kūrimas, sujungiant lėšas bendriems užsakymams ir projektams.

Vykstant pasaulinės ekonomikos globalizacijai ir internacionalizacijai, prekybos liberalizavimas supaprastino tarptautinių įmonių filialų steigimą. Tai leido sumažinti rinkos dydžio svarbą ir to pasekoje mažoms šalims lygiomis teisėmis su didžiosiomis konkuruoti dėl investicijų pritraukimo. Laisvesnis kapitalo judėjimas tarp ES valstybių panaikino apribojimus įmonėms, siekiančioms įkurti padalinius užsienyje. Ekonominė ir regioninė integracija leido tarptautinėms įmonėms, esančioms vienoje regiono vietovėje, tiekti prekes visam regionui. Taigi užsienio kapitalo skverbimasis į naujas rinkas, bendrų bei dukterinių įmonių kūrimasis padidino tiesioginių užsienio investicijų reikšmę įvairių šalių ūkiui – ekonominei bei socialinei plėtrai.

Pagrindinis veiksnys, skatinantis TUI, yra didėjantis rinkų konkurentiškumas, kuris sąlygoja didesnę *artumo prie vartotojų svarbą*. Tai nebūtinai gali reikšti gamybos objektų steigimą užsienyje, tačiau gamybos ir paskirstymo padalinių įkūrimas didžiausiuose centruose yra esminis rodiklis įmonių reorganizacijoje, įkuriant pardavimo ir marketingo padalinius.

Šiuolaikiniame globalizacijos ir internacionalizacijos pasaulyje bendros įmonės padeda plisti pažangioms idėjoms ir technologijoms tarp pagrindinių prekybos blokų, o tai labai svarbu kuriant pasaulinį technologijų vystymo tinklą.

Išskiriamos pagrindinės bendrų įmonių įkūrimo priežastys (Samuolis, 1998c, p.54):

1. Įėjimas į naujas rinkas;

2. Pranašumo prieš konkurentus įgijimas ar net konkurencijos apribojimas;

3. Pasinaudojimas pelno mokesčių lengvatomis.

Reikia pažymėti, jog kuriant bendras įmones, dažniausiai siekiama ne vieno, o iškart kelių tikslų, bet kuris nors vienas iš jų būna pagrindinis strateginis tikslas. Vienas iš svarbiausių bendrų įmonių organizavimo veiksnių – *galimybė įeiti į naujas rinkas*. Bendra įmonė turi didesnes galimybes greičiau reaguoti į vartotojų reikalavimų pasikeitimus. Tiesioginės užsienio investicijos taip pat leidžia įveikti įvairius eksporto, importo apribojimus ir padidinti tiek produkcijos, tiek paslaugų pardavimų apimtį. Tiesioginių užsienio investicijų dėka gali būti užmezgami kontaktai su naujais žaliavų tiekėjais, tai pat išvengiama priklausomybės nuo vieno tiekėjo. Bendrų ir užsienio kapitalo įmonių įsteigimas suteikia galimybę panaudoti labiau kvalifikuotą ar pigesnę darbo jėgą, disponuoti pigesniu nekilnojamu turtu, sumažinti išlaidas, susijusias su užsienio prekybos operacijų organizavimu bei koordinavimu.

Tiesioginėmis užsienio investicijomis siekiama padidinti ir užsienio investuotojo *grynąjį pelną* – dažnai mažinami mokesčiai, mokami valstybei. Reikia pažymėti, jog pelno mokesčių sumos bus mokamos mažesnės ten, kur kapitalas investuotas valstybėje, kurioje galioja pelno mokesčių lengvatos. Taigi vienas iš privalumų, pritraukiant TUI, tiesioginiam užsienio investuotojui taikomų mokesčių lengvatų suteikimas. Tačiau tai jau lemia kiekvienos šalies, stengiančios pritraukti kuo daugiau TUI, radikalūs vyriausybinių sprendimai, įvertinant esamą šalies ūkio būklę, ir svarbiausia neužmirštant vidaus verslininkų interesų, nežlugdant šalies nacionalinės gamybinės bei paslaugų sferų, nepažeidžiant nacionalinio suvereniteto.

Praktikoje dažniausiai TUI objektą apibrėžia *investuotojo šalis ir investavimo būdas* – investuojama į jau veikiančią įmonę arba kuriama nauja įmonė. TUI dažniausiai pritraukia tos valstybės, kuriose yra paklausa būsimai produkcijai ar paslaugoms, disponuojama reikiama išteklių veiklos plėtrai, kuriose užsienio investicijoms nėra suvaržymų ir patraukli mokesčių sistema. Be to, atsižvelgiama ir į šalies geografinę, ekonominę bei politinę padėtį, rinkos talpumą, joje esančius konkurentus.

Pagrindinės TUI formos gana dažnai išreiškiamos užsienio investuotojo dalimi bendroje įmonėje ir užsienio kapitalo įmonėje. Norėtusi pabrėžti, bendrai įmonei būdingus bruožus, tai : bendras su užsienio partneriais kapitalas; bendra gamybinė komercinė veikla; bendra kontrolė; bendras pelno ir nuostolių bei rizikos pasidalijimas (Navickas, 2003, p.123).

Atkreiptina, jog užsienio kapitalo įmonėje visas įmonės nuosavas kapitalas priklauso tiesioginiam užsienio investuotojui. Verslo pasaulyje, kuriant bendras ir užsienio kapitalo įmones, užsienio investuotojai dažnai paskęsta nuolatiniame savo finansinių galimybių, beribių svarstymų ir diskusijų „už“ ir „prieš“, tyrimų bei analizų liūne. Iškyla visa eilė teigiamų t.y. privalumų ir neigiamų t.y. trūkumų argumentų virtinė, kai dažnai nebeužtenka tik racionalaus mąstymo, bet kurioje situacijoje būtinas ne tik argumentuotas savos įmonės ekonominių bei finansinių pajėgumų

įvertinimas, išsamus situacijos pagrindimas ir optimalaus sprendimo priėmimas, bet labai svarbus ir lankstumas – prisitaikymas prie milžinišku greičiu besikeičiančių rinkos sąlygų. Kaip matyti iš 1 lentelės, kiekviena tiesioginio investavimo forma turi tiek teigiamų, tiek ir neigiamų savybių. Konkretų pasirinkimą lemia tiesioginės investavimo finansinės galimybės bei kiti ekonominiai veiksniai (Kuvykaitė, 2002, p. 125).

1 lentelė

Tiesioginių užsienio investicijų formų palyginimas

TUI formos	Privalumai	Trūkumai
Tiesioginio užsienio kapitalo dalis bendroje įmonėje	<ol style="list-style-type: none"> 1. Vietinis partneris turi išsamią informaciją apie savo šalį 2. Glaudūs ryšiai su vietinėmis institucijomis, verslo ir politiniais sluoksniais 3. Kapitalo sujungimas yra papildomas įmonės finansavimo šaltinis 4. Atsiranda galimybė pretenduoti į biudžetinių ir tarptautinių organizacijų finansavimą 5. Vietinis partneris gerai žino socialinę, ekonominę ir politinę aplinką, todėl lengviau įeiti į rinką 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Sunku rasti patikimą partnerį 2. Gali skirtis prioritetiniai partnerių tikslai 3. Gali iškilti nesutarimų investicijų, marketingo ir kitose srityse 4. Tenka dalytis pelnu su vietiniais partneriais
Užsienio kapitalo įmonė	<ol style="list-style-type: none"> 1. Nereikia ieškoti patikimų partnerių 2. Išvengiama nesutarimų su partneriais 3. Veikla organizuojama pagal įmonės kūrėjų norimą strategiją 4. Visas pelnas tenka investuotojui 	<p>Trūksta informacijos apie šalies makroaplinką</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Nepažįstama šalies verslo infrastruktūra 2. Nėra papildomų finansavimo šaltinių 3. Sunkiau įeiti į naują rinką

Šaltinis: KUVYKAITĖ, R. (2002) Tarptautinis marketingas, p.123.

Jei užsienio investuotojas perka jau veikiančios įmonės akcijas, jam nereikia galvoti apie partnerių paieškas, geriausios ekonominės veiklos pasirinkimą, įmonės steigimą ir jos registravimą - įmonė pasirenkama, atsižvelgiant į keliamus investavimo tikslus ir naudos reikalavimus. Tačiau reikia pripažinti, jog kuriant naują bendrą ar užsienio kapitalo įmonę, tenka įdėmiai išanalizuoti ir peržiūrėti ne vieną investicinį projektą, nagrinėjant ne tik ekonominius, bet ir politinius, socialinius bei kitus šalies aspektus.

Išskirtina, ir ypač svarbi Lietuvos šiandieninei ekonominei plėtrai, perspektyvi TUI strategija, kai visa užsienio įmonės veikla kitoje šalyje (mūsų šalyje) pradedama „nuo nulio“. Tokia strategija vadinama *plyno lauko strategija*. Užsienio įmonė nusiperka arba išsinuomoja žemės sklypą, stato naujus statinius, įrengimus, samdo ar atsiveža iš savo šalies vadybos personalą, kitus reikalingus darbuotojus ir pradeda vykdyti savo veiklą. Pagrindinis strateginis sprendimas, nusprendus steigti naują įmonę, yra vietos parinkimas (Langvinienė, Vengrauskas, Žitkienė, 2004, p.30). Pažangu, jog „plyno lauko“ investicijos be naujų darbo vietų atneša į šalį ir naujų

technologijų bei naujos technikos, pažangios verslo ir vadybos patirties. Dažniausiai investuojama į tas pramonės šakas, kuriose gaminama eksportuoti skirta produkcija. Pradėjusi veikti „plyno lauko“ įmonė, įkurta investicijų lėšomis, sukuria daug naujų darbo vietų, uždirba pridėtinę vertę, išplečia tam tikros produkcijos gamybos bei eksporto apimtį, be to, ji nuolat teikia užsakymus tiekėjams – vietos gamintojams. Ji gali pasinaudoti pramonės, logistikos bei kitų sektorių paslaugomis, t.y., skatina ir kitų ūkio šakų plėtrą.

Prie užsienio kilmės kapitalo investavimo mūsų šalyje priskiriami ir netradiciniai tiesioginio investavimo būdai – tai investicijos pagal *koncesijų sutartis* (BOT projektai) bei investicijos į *laisvas ekonomines zonas* (LEZ). BOT projektų plėtojimas populiarus pasauliniame kontekste, tačiau nors Lietuvoje jis įgauna vis svarbesnę reikšmę, koncesijų įstatyme yra dar daug nesklaidumų – Ūkio ministerija pastaruoju metu kaip tik ir rengia Koncesijų įstatymo pakeitimus (plačiau apie BOT poskyryje 2.2 “Lietuvos investicinis klimatas”). Koncesija – tai veikla, kuria siekiama sukurti investavimui palankią aplinką, pvz., infrastruktūros objektų projektavimą, statybą, plėtrą, atnaujinimą, pakeitimą, remontą, naudojimą ir pan. Projektų esmė būtų tokia: vienai ar kelioms privačioms kompanijoms koncesijos sutarties pagrindais suteikiama galimybė modernizuoti ar pastatyti tam tikrą strateginę reikšmę turintį infrastruktūrinį objektą (pvz., greitkelį, elektrinę, oro uostą ir pan.), o paskui tam tikrą laikotarpį šiuo objektu galima naudotis. Tokiu atveju, dažniausiai per minėtą laiką yra gaunamas pelnas iš pastatyto ar rekonstruoto objekto ir privati kompanija šį objektą perduoda valstybei valdyti.

Įgyvendinant koncesijų projektus beveik visiškai nesikerta Vyriausybės interesai ir privačių kompanijų tikslai t.y. koncesijų projektas tarsi kompromisinis variantas, kadangi privatus sektorius įtraukiamas tiek į rekonstrukciją, tiek į objekto valdymą. Tačiau reikia išskirti, jog BOT projektas, skirtingai negu privatizuojant objektus, leidžia valstybei išlaikyti tam tikrą rekonstruojamo ar steigiamo objekto kontrolę.

Kitas netradicinio tiesioginio investavimo būdas – tai investicijos į LEZ, į tam tikrą valstybės teritorijos dalį, kurioje taikomos lengvatinės ekonominės veiklos sąlygos, skatinančios užsienio investicijų, ekonominių, socialinių, mokslinių, techninių bei technologinių uždavinių išsprendimą (Andriuščenka, 1999, p.11). LEZ yra suvokiama kaip konkrečiai apibrėžta teritorija, kurioje veikia lengvatinės jos funkcionavimo sąlygos. Taip pat LEZ – tai labai aukštos prekių, finansinių, gamybinių, mokslinių ir technologinių kontaktų koncentracijos vietovės. Pirmaeilis ir pats svarbiausias LEZ įkūrimo uždavinys – užsienio kapitalo pritraukimas. LEZ steigimo tikslai apima naujų darbo vietų sukūrimą, eksporto didinimą, importą pakeičiančios gamybos bei infrastruktūros plėtrą, naujų technologijų ir valdymo metodų įdiegimą.

Tačiau reikia išskirti, jog kuriant LEZ iškyla ir neigiamų bruožų, į kuriuos didelį dėmesį kreipia ES – papildomos zonos reikalingos lėšos atitraukiamos iš kitų ūkio šakų ir regionų, pažeidžiami laisvos konkurencijos principai, atsiranda tam tikrų socialinių prieštaravimų.

Mūsų šalyje *laisvojoje ekonominėje zonoje* užsienio investicijoms taikoma investicijų apsauga, valstybės garantijos ir muitų, mokesčių lengvatos, numatytos LR laisvųjų ekonominių zonų pagrindų įstatyme. Šiuo metu Lietuvoje realiai funkcionuojanti ir perspektyviausia Klaipėdos LEZ (plačiau apie LEZ poskyryje 2.2 “Lietuvos investicinis klimatas”).

Apibendrinant, atlikus tiesioginio užsienio investavimo formų analizę, galima teigti, jog investavimo forma (bendros užsienio kapitalo ar naujos įmonės steigimo) parinkimą apsprendžia investuojančios užsienio įmonės finansiniai bei ekonominiai pajėgumai ir tikslai.

Siekiant išsamios TUI analizės, įvairiuose moksliniuose darbuose minimi investicijas įtakojančios veiksniai, kurie kaip tik ir aptarti sekančiame poskyryje.

1.3 Veiksniai, darantys įtaką tiesioginėms užsienio investicijoms

Kiekvienai šaliai, siekiančiai pritraukti kuo daugiau TUI, būtina sukurti atitinkamas institucijas bei tobulinti politiką, padedančią maksimizuoti šių investicijų naudą. Tokių šalių vyriausybės vis daugiau dėmesio skiria investavimo rėmimui, todėl užsienio investuotojai turi gana platų pasirinkimą (vien tik tarp buvusių Rytų bloko ekonomikos – naujųjų ES narių - Latvijos, Lietuvos, Estijos, Čekijos, Vengrijos, Lenkijos, Slovėnijos, Slovakijos - yra nemažas pasirinkimas), į kurią šalį investuoti. Apsisprendami pirmiausia jie stengiasi įvertinti šalies įvaizdį bei ekonominę aplinką. Pasirenkant investavimo šalį ir vietą, užsienio investuotojui yra svarbūs kriterijai ir rinkos dydis, ir infrastruktūra, ir makroekonominis stabilumas. Ypatingas dėmesys skiriamas darbo rinkai, įvairioms skatinimo priemonėms, integracijos galimybėms ir egzistuojančiai verslo aplinkai.

Galima išskirti tokius TUI į pereinamosios ekonomikos šalis lemiančius veiksnius (Paulavičius; Navickas, 2000, p. 135):

- *Specifinės nuosavybės privalumai* - šis veiksnys dažniausiai apima įmonių dydį, jų įėjimo į rinką, priėjimo prie išteklių galimybę, įmonių galimybę vykdyti viena kitą papildančias įvairias veiklas, galimybę pasinaudoti šalių tarpusavio privalumais ir trūkumais.

- *Internacionalizacijos suteikiami privalumai* - jie atsiranda tuo atveju, kai šalių rinkos ne visiškai išnaudotos - jose dar yra laisvų nišų vienokiai ar kitokiai veiklai vykdyti ir plėtoti.

- *Specifiniai šalies padėties privalumai* - apima skirtumus tarp šalyse egzistuojančio valstybinio reguliavimo, esamų gamtinių išteklių, transportavimo kaštų, makroekonominio stabilumo, kultūrinių veiksnių. Šie skirtumai gali lemti galutinį sprendimą, kuriose šalyse užsienio investuotojai steigs transnacionalines korporacijas. Istoriskai įvairių šalių praktika parodė, kad

vienas iš reikšmingiausių veiksnių, lemiančių šalies, kurioje bus kuriama transnacionalinė įmonė pasirinkimą, yra *gamtinių išteklių prieinamumas*, pvz., mineralinių išteklių, žaliavų turėjimas. Iki pirmojo pasaulinio karo, kaip tik apie 60 procentų TUI nulemdavo šis veiksnys t.y. gamtiniai ištekliai. Visgi jis nėra visai pakankamas TUI užtikrinti. Gamtiniai ištekliai labiau daro įtaką prekybos didėjimui negu tiesioginėms užsienio investicijoms .

- *Darbo jėgos ieškojimas* - veiksnys nulemia investicijas tada, kai transnacionalinės įmonės yra įsikūrusios šalyse, kuriose vyrauja brangi darbo jėga. Tokiu atveju šios įmonės kuria arba įsigyja filialus šalyse, kuriose žemesni darbo jėgos kaštai. Reikia paminėti, jog dažnai, norint pritraukti užsienio investicijas, šalyse yra kuriamos laisvos prekybos zonos (jau minėtos anksčiau LEZ).

Dažniausiai TUI politika remiasi skverbimosi į rinką reguliavimu ir sąžiningu elgesiu užsienio investuotojų atžvilgiu. Investavimo skatinimo agentūros (pažymėtina, kad Lietuvoje tokia agentūra – LEPA) padeda pritraukti investicinius projektus ir maksimizuoti jų naudą šalių nacionalinėje ekonomikoje. Daugelyje šalių tokios agentūros veikia gana sėkmingai ir net gali įtakoti netiesiogiai su investicijomis susijusias sferas (pvz., tokias kaip infrastruktūra, informacinės visuomenės strategija, mokymasis ir įgūdžių tobulinimas, moksliniai tyrimai, vietinių kompanijų plėtra, kokybės sistemų diegimas).

Kadangi investuotojai dažniausiai lengvai „neateina“, dėl TUI tenka sąlyginai lyg ir „pakovoti“. Siekiant pritraukti svarbias šaliai tiesiogines investicijas, reikia labai gerai įvertinti savo šalies galimybes, turėti strateginius gebėjimus teisingai pasirinkti investuotojus, tai daryti efektyviai ir kvalifikuotai.

Sprendimus, susijusius su TUI, visada lemia ilgalaikė verslo strategija, kuriai didelės įtakos turi *mokesčių sistemos raida ir stabilumas*.

Mokesčių sistema vienas iš pagrindinių veiksnių, darančių įtaką investiciniam klimatui. Jau ne pirmą kartą pastebėta, jog Europos Sąjungoje konkurencija mokesčių srityje padidėjo į bloką 2004 m. gegužę įstojus dešimčiai naujų narių, kurios mėgindamos sumažinti kliūtis laisvam kapitalo judėjimui, pradėjo gana sparčias mokesčių reformas. To pasekoje tampa lengviau perkelti personalą, gamybą bei paslaugų teikimą į kitą ES šalį ir sudaryti patrauklesnes sąlygas užsienio investuotojams. Pasauliniu mastu nedidelės šalys, KMPG vadovo Laflino Hikio teigimu, mėgina kompensuoti mažą rinką ir kitus trūkumus (Mailsas, 2006, p.11).

Taigi ES plėtra sukėlė prieštarigus debatus apie „mokesčių konkurenciją“ tarp įvairių ES šalių. Kai kurių valstybių (ypač „senujų narių“ - Prancūzijos ir Vokietijos) atstovai tvirtino, kad mažesnio įmonių pelno mokesčio norma naujose ES šalyse byloja apie naujųjų narių nesąžiningą konkurencinį pranašumą prieš kitas ES valstybes. Buvo manoma, kas ES regioninė parama neturi būti skiriama vien tik naujosioms ES narėms. Tokiu būdu prarasta parama lyg ir kompensuoja

skirtumus tarp skirtingų ES šalių mokesčių sistemų. Tačiau naujos ES šalys ir kai kurios senos ES narės (pvz., Airija) teigė, kad žemas pelno mokesčių lygis yra leistina užsienio investicijų pritraukimo priemonė, kuri leis pasiekti greitą ekonomikos augimo didėjimą ir priartėti prie ES šalių ekonominio išsivystymo lygio (Jucevičius, 2004, p.45).

Minėti nesutarimai dėl pelno mokesčio ES nėra pakankamai nauji. Nors įmonių pelno mokesčių reguliavimas lieka ES narių vyriausybių kompetencijoje, tačiau ne vieną kartą buvo bandoma pasiekti įmonių mokesčių harmonizavimą tarp visų – tiek naujų, tiek senų ES narių, nors daugelis sprendimų ir buvo atmesti politiniame lygmenyje, vis tik tai keli pakeitimai ES teisinėse direktyvose buvo padaryta. Vis dėlto buvo priimta keletas direktyvų, kurios sumažino mokesčių skirtumus ES šalyse. 1998 m. priimtasis „Verslo mokesčių kodeksas“ patarė ES šalims - narėms neįvesti jokių mokesčių, galinčių sukelti nesąžiningą konkurenciją. Kadangi minėtas kodeksas buvo tik gana rekomendacinio pobūdžio, jis nepadarė didelės įtakos. Pastaruoju metu vėl plačiai diskutuojama apie mokesčių suvienodinimą – harmonizavimą ES mastu, tačiau tai yra absoliučiai bloga idėja. „Šalių atstovai, kurie kalba apie mokesčių suvienodinimą, turi didelius mokesčių tarifus. Jie bijo konkurencijos (jau minėta Vokietija ir Prancūzija). Šios šalys norėtų, jog naujosios ES narės, padidindamos mokesčius taptų nekonkurencingos, kaip ir jos“ (Mailsas, 2006, p.11).

Analizuojant pastebima, jog *įmonių pelno mokesčio* dalis bendroje mokesčių struktūroje vidutiniškai yra mažesnė naujose ES šalyse. ES narių mažiausiai mokesčių (procentine išraiška BVP struktūroje) iš visų šalių įmonių surenka Lietuva, o daugiausiai – Čekija. Daugumoje ES šalių nuo 1995 m. iki 2002 m. pelno mokesčiai turėjo tendenciją mažėti - naujose ES šalyse jis buvo apie 10 proc. mažesnis nei senbuovėse šalyse (žr. 2 lentelę). Pelno mokesčio mažėjimo tendencija ES valstybėse išlieka ir pastaruoju metu: Čekija ir toliau numato kasmet 2 proc. mažinti pelno mokesčių - iki 24 proc. 2007 m., Estija taip pat planuoja mažinti jo dydį iki 20 proc. 2007 m. Pažymėtina, kad suvienodinusi mokesčių tarifus Estija parodė, jog galima sukurti veiksmingesnę ir sąžiningesnę mokesčių sistemą, kuria žmonės pasitikės. Toks poelgis kaip tik ir davė startą mokesčių tarifų lenktynėms visoje Rytų Europoje. Estijos pavyzdžiu reikšmingai mokesčių tarifą nuo 38 proc. iki 19 proc. (pelno mokesčiai Estijoje 2006 m. 01 01 buvo sumažinti iki 23 proc.) sumažino Slovakija, (tačiau ji nėra pirmaujanti, nors viena iš pirmaujančių mokesčių reformatorių). Rumunijoje mokesčių tarifas taip pat buvo sumažintas iki 16 proc., Serbijoje - iki 10 proc., Juodkalnijoje – iki 9 proc. Šias lenktynes pradėjusi Estija ir toliau ketina nesustoti - mažinti tarifą.

Per paskutinį dešimtmetį (kaip matyti 2 iš lentelės) senosios Europos valstybės irgi sumažino pelno mokesčių tarifus. Vidutinis pelno mokesčio tarifas 1995 m. senbuovėse šalyse buvo apie 38 procentus, tuo tarpu 2004 m. jis nukrito iki 31,4 procentų. Naujokėse narėse pelno mokesčio norma yra žymiai mažesnė negu senosiose ES narėse, ir minėtas pranašumas sąlygoja į pastarąsias šalis investicijų pritraukimą. Kaip matyti iš lentelės, mūsų šalies pelno norma (15 proc.) buvo viena iš

mažiausių (taip pat ir mūsų kaimynės - Latvijos). Tačiau per didelis darbo, o per mažas kapitalo apmokestinimas, reikalavo mokesčių reformos ir kaip tik pertvarkymai mokesčių sistemoje tikrai pasiuntė teigiamą signalą, kad didelis darbo jėgos apmokestinimas bus mažinamas – ko tikėjosi ir dauguma šalies verslininkų bei gyventojų.

Analizuojant bendrą mokesčių našta, kaip matyti iš 1 priedo, Lietuvoje palyginti su kitomis ES šalimis, ji yra viena mažiausių (1 priedas). 2004 m. Švedijoje mokesčių našta buvo pati didžiausia (51,2 proc.), toliau seka Danija (49,9 proc.), Belgija (47,4 proc.), Prancūzija (45,3 proc.), Suomija (44,5 proc.) ir Austrija (44,3 proc.). Mūsų šalyje fiksuota žemiausia mokesčių našta (28,7 proc.), Latvijoje (29,1 proc.), Slovakijoje (30,6 proc.), Airijoje (31,7 proc.), Estijoje (32,7 proc.) ir Kipre (33,7 proc.). Taigi žvelgiant į mokesčius ir lyginant su BVP, Lietuvoje jie vieni iš žemiausių tarp ES šalių, tačiau norisi ir vėl paminėti Slovakiją, kuri savo mokesčių našta sugebėjo sumažinti nuo 1995 m. iki 2003 m. 9,9 proc. BVP. Jau nuo 2004 m. bendrą 19 proc. mokesčio tarifą gyventojų pajamoms, įmonių pelnui bei pridėtinės vertės apmokestinimui taikanti Slovakija reformos trūkumų kol kas tikrai nepastebėjo. Biudžeto surinkimas viršijo prognozes, poveikis gyventojams buvo teigiamas, to pasekoje labai išaugo ir investuotojų susidomėjimas šia šalimi. Šalies ekonomika 2004 m. išaugo 5,5 proc., o tai yra 1,4 proc. daugiau negu buvo planuota. Be to, slovakai pastaruoju metu didžiuojasi, jog dėl mokesčių reformos pas juos jau įsikūrė 1,3 mlrd. USD investicijų atsinešęs korėjiečių automobilių gamintojas „Hyundai Corporation“. Remiantis slovakų patirtimi, supaprastinti mokesčių sistemą mąsto ir kroatai, ir slovėnai, ir čekai. Lenkija taip pat rengiasi iki 18 proc. suvienodinti gyventojų pajamų, pelno bei pridėtinės vertės mokesčius (Pačkauskaitė, 2006, p.3).

Jau minėta, jog darbo apmokestinimas mūsų šalyje yra per didelis. Darbo jėgos kaina ir taip sparčiai auga ir jai turi įtakos narystė ES, emigracija, nuolat brangstanti gamyba. Čia reikia gana greitai daryti išvadas. Tikslinga būtų nustatyti viršutinę „Sodros“ mokesčio ribą. Tai būtų tai pat nors ir nedidelis, tačiau pozityvus ženklas potencialiems investuotojams.

Taigi po ilgų diskusijų tarp vyriausybės ir verslininkų, nuo 2006 m. sausio 1d. pelno norma buvo padidinta iki 19 proc., siekiant laikinai kompensuoti prarastas pajamas dėl kelių mokesčio panaikinimo (15 proc. plus 4 proc. solidarumo mokestis), 2007m. planuojama – 18 proc. (atitinkamai 15 proc. plus 3 proc.), o 2009 m. – 17 proc. (atitinkamai 15 proc. plus 2 proc.). Solidarumo mokestis pakeitė buvusį kelių mokestį, ir tai gana teisingas vyriausybės sprendimas, nes buvęs kelių mokestis buvo mokamas nuo apyvartos, o dažnai net įmonės, darančios didelę apyvartą, gaudavo nedidelius pelnus, ir tai smukdė verslininkus. Solidarumo mokestis (mokamas nuo apmokestinamų pajamų) yra laipsniškai mažėjantis, integruojantis į ES per sekančius tris metus. Galima teigti, jog minėtas pozityvus postūmis, turi teigiamą įtaką mūsų šalies verslumui ir jo

padidėjimas nesudarys esminio skirtumo užsienio investuotojams, nes jis vis tiek išliko vienas iš mažiausių tarp ES naujų narių.

Analizuojant kitų šalių pelno mokesčio normą, pastebimas akivaizdus jos mažėjimas ir daugelyje ES „senbuvė“ šalių (Belgijoje, Danijoje, Vokietijoje, Graikijoje, Prancūzijoje, Airijoje, Italijoje, Liuksemburge, Portugalijoje, Didžiojoje Britanijoje), kai tuo tarpu vidinė mokestinė našta slegianti įmones liko nepakitusi. Paskutiniu metu tai pat daug diskutuojama minėtose šalyse apie mokestinės naštos mažėjimą. Štai Vokietija, Airija ir Portugalija jau sumažino mokesčius, tuo tarpu Olandija, Italija, Prancūzija tik svarsto tokias galimybes. Tačiau ženklų, kad ES senbuvės įsijungė į kovą dėl investicijų, vis daugėja. Nyderlandų vyriausybė paskelbė, kad mokestinę naštą verslui iki 2007 m. sumažinsianti iki 30 proc. nuo pastarųjų metų siekiančių 34,5 proc. Netgi Prancūzija, kuri kartu su Vokietija siekia, kad ES išgalėtų vienoda pelno apmokestinimo tvarka, neseniai pareiškė įmonėms pasiūlysianti mokesčių lengvatų ir kitų nuolaidų, jei šios tik garantuos, kad neperkels darbo vietų į užsienio šalis. Jos pelno mokesčio norma 2006 01 01 buvo sumažinta iki 33,33 procentų (Linkaitis, 2006, p. 9).

Kita aktuali problema mokesčių reformoje – gyventojų pajamų mokesčio pertvarkymas (fiziniams asmenims Lietuvoje tebetaikomas 33 proc., numatomas sumažinti nuo 2007 01 01 iki 24 proc., o tolimesnėje perspektyvoje 2009-2010 m. – iki 15 proc.). Nors Lietuvos gyventojų pajamų mokesčio tarifas nėra didžiausias Europos Sąjungoje, tačiau jis gerokai viršija mūsų kaimynių - Latvijos (25 proc.) ir Estijos (23 proc.).

Taigi vykstant konkurencijai tarp ES šalių (ypač naujų narių) būtina „nesnausti“. Spartinant ekonomikos augimo tempus, keliant žmonių gerovę ir stengiantis konkurencinėje kovoje su ES naujomis narėmis pritraukti kuo daugiau TUI, Lietuvos vyriausybė ėmėsi priemonių pertvarkymams. Manau, jog apie priimtus naujus įstatymus, pataisas ir galutinius sprendimus būtų tikslinga kuo anksčiau informuoti potencialius užsienio investuotojus, įvardijant pozityvius pokyčius mūsų šalies mokesčių sistemoje, jog TUI „neaplenktų“ mūsų šalies ateityje.

2 lentelė

Pelno mokesčio norma ES šalyse, procentais

EU-„senbuvė“	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004
Belgija	40,2	40,2	40,2	40,2	40,2	40,2	40,2	40,2	34	34
Danija	34	34	34	34	32	32	30	30	30	30
Vokietija	56,8	56,7	56,7	56	51,6	51,6	38,3	38,3	39,6	38,3
Graikija	40	40	40	40	40	40	37,5	35	35	35
Ispanija	35	35	35	35	35	35	35	35	35	35
Prancūzija	36,7	36,7	36,7	41,7	40	36,7	36,4	35,4	35,4	35,4
Airija	40	38	36	32	28	24	20	16	12,5	12,5
Italija	52,2	53,2	53,2	41,3	41,3	41,3	40,3	40,3	38,3	37,3
Liuksemburgas	40,9	40,9	39,3	37,5	37,5	37,5	37,5	30,4	30,4	30,4
Nyderlandai	35	35	35	35	35	35	35	34,5	34,5	34,5

EU-„senbuvės“	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004
Austrija	34	34	34	34	34	34	34	34	34	34
Portugalija	39,6	39,6	39,6	37,4	37,4	35,2	35,2	33	33	27,5
Suomija	25	28	28	28	28	29	29	29	29	29
Malta	28	28	28	28	28	28	28	28	28	28
Didžioji Britanija	33	33	31	31	30	30	30	30	30	30
EU-„naujokės“										
Čekija	41	39	39	35	35	31	31	31	31	28
Estija	26	26	26	26	26	26	26	26	26	26
Latvija	25	25	25	25	25	25	25	22	19	15
Lietuva	29	29	29	29	29	24	24	15	15	15
Vengrija	19,6	19,6	19,6	19,6	19,6	19,6	19,6	19,6	19,6	17,7
Lenkija	40	40	38	36	34	30	28	28	27	19
Slovėnija	25	25	25	25	25	25	25	25	25	25
Slovakija	40	40	40	40	40	29	29	25	25	19
EU-„senbuvė“ vidurkis	38	38,2	37,8	36,7	35,9	35,3	33,8	32,6	31,9	31,4
EU-„naujokė“ vidurkis	30,7	30,5	30,2	29,5	29,2	26,2	26	24	26,5	20,6

Šaltinis : Sudaryta autorės pagal Eurostat duomenis, 2004. Prieiga per internetą: http://epp.eurostat.cec.eu.int/portal/page?_pageid=1090,30070682,1090_33076576&_dad=portal&_schema=PORTAL

Taigi mažindamos mokesčius, ES narės stengiasi pagerinti savo šalies investicinį klimatą ne tik Europos viduje, bet ir pasaulinių investuotojų akyse. Tokiu būdu konkuruojant tarp įvairių šalių iškyla ir lengvatų taikymo klausimas. Kiekviena siekianti pritraukti TUI šalies vyriausybė, turėtų labai gerai apsvarstyti jų taikymo būtinumą. Be to negalima užmiršti, jog esant ES sudėtyje, bet kokie radikalūs valstybiniai sprendimai turi būti derinami su ES politika (nors ir ES teisė įtvirtina nemažą išimčių sąrašą, kuris yra derybų tarp valstybių narių rezultatas), nes kitu atveju bus iškraipoma sąžininga konkurencija, o juk visų ES narių tikslas - padėti ES tapti stipriausia ir pažangiausia ekonomika pasaulyje. Daugelis lengvatų gali padėti pritraukti tik trumpalaikes, orientuotas į savo pelną ar siekiančias vien tik išnaudoti pigią darbo jėgą TUI, o neprisidėti prie užsibrėžtų ilgalaikių šalies strateginių tikslų pasiekimo. Be to kiekviena išimtis iškreipia konkurenciją ir mažina mokesčių sistemos skaidrumą. Juk lengvata – tai privilegija, kuri suteikiama vieniems ir kurios neturi kiti gamintojai ar paslaugų teikėjai. Galima teigti, jog kai kurios mokesčių lengvatos tikrai yra abejotinos. Tokiais atvejais jos veikiau stimuliuoja kai kurių produktų ar paslaugų teikimą ir naudingos atskiroms verslo grupėms, tačiau iškraipo bendrą konkurencinį klimatą. Žinoma, mokesčių lengvatos ir jų atsiradimas nėra unikalūs vien mūsų šaliai – panašiai mokesčių lengvatos atsirado ne vienoje ES šalyje. Reikia pabrėžti, kad įstojus į ES mūsų teisė numatyti, pvz., PVM lengvatinius tarifus savarankiškai taikyti yra smarkiai apribota. Tačiau ir ES teisė įtvirtina nemažą išimčių sąrašą, kuris yra derybų tarp atskirų valstybių klausimas. O sprendimas bendros PVM sistemos požiūriu tikrai ne pats geriausias. Vienas iš blogiausių tokių

lengvatų įtvirtinimo padarinių yra jau pačios grandininės reakcijos sukėlimas – vieniems gavus lengvatas, jų ima reikalauti ir kiti. Manychiau, jog geriau sumažinti mokesčių visiems, kaip daroma su gyventojų pajamų mokesčiu, nei dalyti lengvatas atskiroms gamintojų ar paslaugų teikėjų grupėms.

Kaip teigiamą pavyzdį, galima paminėti Airiją – šalį, sugebėjusią pritraukti TUI ir gauti naudą, taikant įvairias investicijų skatinimo priemones (tokias kaip žemi mokesčiai – pelno mokestis buvo sumažintas iki 12,5 proc., gera infrastruktūra, priėjimas prie ES rinkos, gerėjantys darbo jėgos įgūdžiai) ne tik užsienio, bet ir vidaus įmonėms. Iš skurdžios agrarinės šalies ji sugebėjo virsti Europos korporacijų būstine ir šiuo metu vieną trečdalį visų užsienio investicijų ji gauna iš Jungtinių Amerikos Valstijų (JAV).

Apibendrinant galima teigti, kad per pastarąjį dešimtmetį pelno mokesčio norma buvo sumažinta tiek daugelyje senųjų, tiek naujųjų ES šalių. Šio mokesčio naujose narėse lygio skirtumas, lyginant su senbuvėmis šalimis nėra toks didelis, kad būtų galima kalbėti apie nesąžiningumą, konkuruojant tarp naujų ES valstybių. Tačiau minėti kaltinimai tampa kiek labiau pagrįsti, kai pradeda analizuoti naujų ES šalių pelno mokesčio normą. Šiuo atveju ir naujų, ir senų ES šalių skirtumai tarp mokesčių bazių yra akivaizdūs. Kaip žinia, pastaraisiais metais Europos Sąjungoje vyksta intensyvūs ES šalių mokesčių harmonizavimo procesų svarstymai ir daug diskutuojama apie šio proceso privalumus bei trūkumus. Būtina pabrėžti, kad Lietuva šiuo aspektu siūlo vieną patraukliausių įmonių apmokestinimo sistemų, tačiau vykstant aktyvioms mokesčių reformoms kitose šalyse, ir mūsų šalis turi labai lanksčiai reaguoti į tarptautinius pokyčius. Investicijų lygis Lietuvoje vis dar lieka vienas žemiausių ES ir tą problemą reikia nedelsiant spręsti vyriausybinio lygiu (šiuo metu plačiai diskutuojama apie ilgai lauktą *Investicijų skatinimo programą*, mokesčių reformos užbaigimą), nes mūsų šalis ir toliau pralaimės kovoje dėl TUI pritraukimo kitoms ES „naujokėms“, kas ateityje skaudžiai atsilieps mūsų šalies ekonomikai – mūsų šalis gali prarasti šimtus milijonų investicijų, nukentės šalies verslas bei žmonių gerovė - to pasekoje galimi neigiami padariniai šalies ekonominio vystymosi spartai ir konkurencingumui tarptautinėje arenoje.

Kitas svarbus investicijų veiksnys, įtakojantis TUI - *politinis stabilumas bei korupcijos lygis*. Siekiant pritraukti kuo daugiau TUI, reikia sugebėti išlaikyti politinį skaidrumą, atsakomybę, nediskriminavimą, teisingai koordinuoti tarptautinę politiką. Svarbu laiku įvertinti ar tiesioginių užsienio investicijų nauda bus didesnė už įvairių lengvatų kaštus. Taip pat reikia teisingai įvertinti ir užsienio investuotojams taikomus reikalavimus. Vietoj šių reikalavimų, įvedamų siekiant kompensuoti taikomas tiesioginių užsienio investicijų lengvatas, šalims vertėtų geriau apsvarstyti visus „už“ ir „prieš“ šių lengvatų taikymą.

Šalys, taikančios patrauklesnes politikas, pritraukia daugiau tiesioginių užsienio investicijų, tačiau gera politika siekiama ne tik pritraukti daugiau užsienio kapitalo, bet ir jį pririšti, skatinant

reinvestavimą. Pastangos bei siekimas pritraukti kuo daugiau į šalį TUI ir gauti iš jų kuo efektyvesnę naudą padeda mobilizuoti ir vietinius išteklius produktyvioms investicijoms.

Skatinant TUI, neužtenka panaikinti vien tik joms apribojimus ar taikyti lengvatas, daug svarbiau sukurti investicijoms palankią konkurencinę, prekybos, mokesčių, finansų rinkų, įmonių valdymo, viešojo administravimo, darbo sąlygų ir darbuotojų teisių aplinką, bet iš kitos pusės tai nėra visai paprasta. Ir tai ypač sunku ES naujoms narėms, prisitaikant prie Bendros rinkos sąlygų, ne tik restruktūrizuojant šalių ūkį, visapusiškai integruojantis į ES, bet ir keičiant politinį sąmoningumą – panaikinant ar bent stengiantis sumažinti iki minimumo neskaidrią verslo aplinką – egzistuojančią korupciją bei kyšininkavimą. Vietiniai gamintojai ir paslaugų teikėjai neturėtų likti „nuskriausti“ nelygioje kovoje su užsienio investuotojais, bet turi būti aktyviai įjungti į sąžiningą verslą, paremtą pagrindiniu „varikliu“ – pelnu ir konkurencija.

Kiekvienas pokytis ekonomikoje ar vyriausybės poelgis įtakoja šalies investicinį klimatą, todėl norint iš tiesioginių užsienio investuotojų gauti maksimalią naudą labai svarbu siekti makroekonomikos stabilumo, puikios institucinės sistemos funkcionavimo, minimalios biurokratijos, korupcijos, sukurti reguliuojamą ir palankią TUI aplinką, nuolat tobulinti infrastruktūrą, technologijas bei žinias.

Svarbus šalies privalumas – joje vyraujantis *makroekonominis stabilumas*. Makroekonominių sąlygų tokių, kaip palūkanų bei infliacijos normos, valiutos kurso neapibrėžtumas dažnai verčia užsienio investuotojus ieškoti kitų šalių investicinei veiklai plėtoti. Vyriausybės balansas, politinis skaidrumas, pramoninis išsivystymo lygis, infliacija bei korupcija įtakoja užsienio investuotojų suvokimą apie potencialią šalies riziką. Kuo rizika didesnė, tuo investuotojai labiau linkę rinktis kitas šalis ir regionus savo investicijų dislokavimui.

Dar vienas svarbus investicijų veiksnys - šalies *vidaus rinkos dydis*. Darbo rinkos rodikliai taip pat yra gana svarbūs regionui, kur investuojama. Rodiklis, atspindintis vidaus rinkos dydį gali būti tiek valstybės gyventojų skaičius, tiek jis gali rodyti ir darbo jėgos išteklius (kaip pavyzdį, galima pateikti Lenkijos ir Lietuvos rinkas). Norisi akcentuoti, jog dauguma investuotojų pastaruju metu jau žiūri į rinkas regioniniu mastu, t.y. jiems labiau rūpi ne galimybė tiekti produkciją atskiros šalies rinkai, bet naudotis viso regiono t.y. kelių ar keliasdešimt šalių rinka.

Darbo jėgos kaštai, ekonomiškai išsivysčiusiose šalyse sudaro apie 25 proc. bendrų gaminio kaštų. Todėl pigesnė darbo jėga taip pat gali būti sviri priežastis perkelti gamybą į kitą šalį (pvz., jau anksčiau minėtos „Hyundai Corporation“ kompanijos investicijos į Slovakiją).

Tiesioginėms užsienio investicijoms teigiamos įtakos turi ir *geografinis artumas* – tai aiškinama patogumu eksportuoti pagamintą produkciją atgal į užsienio investuotojo rinką ar kaimynines patrauklias rinkas (pvz., pastebėta, jog Vengrija, Čekija bei Slovakija daugiausiai domisi investuotojai iš Austrijos ir Vokietijos.). Šį teiginio teisingumą galima pagrįsti ir TUI į tris

Pabaltijo valstybes – Lietuvą, Latviją ir Estiją. Pastebima tendencija, jog daugiausia į šias šalis kaip tik ir investavę Šiaurės Europos (artimiausi Pabaltijo šalių kaimynai) verslo atstovai – švedai, danai, suomiai, norvegai. Pažymėtina, jog geografinį artumą sustiprina ir egzistuojantis *psichologinis artumas* tarp šalių – tradicijos, papročiai, kalba ir t.t

Analizuojant veiksnius, darančius įtaką tiesioginėms užsienio investicijoms, iškyla klausimas : kokie gi pagrindiniai TUI privalumai šalies ūkiui?

Atsakant, norėtusi išskirti svarbiausius: kyla šalies makroekonominiai rodikliai ; užsienio kapitalo dėka sukuriama naujos darbo vietos ; užsienio investuotojai reguliariai investuoja (reinvestuoja) ir skiria daugiau pinigų darbuotojų kvalifikacijai kelti bei naujiems darbo įgūdžiams formuoti; užsienio investuotojas diegia naujas ir progresyvias vadybines idėjas; TUI dėka įdiegiamos naujesnės ir modernesnės technologijos; TUI svarbios užsienio rinkų plėtrai, nes tarptautinės korporacijos turi gerą verslo kontaktų tinklą daugelyje šalių, kas lemia eksporto didėjimą; esančios ir naujos vietos įmonėse išplėtojamas tiekėjų tinklas, ko pasekoje padidėja verslo apytaka; užsienio investuotojai kartu su užsienio kapitalu perduoda ir verslo ryšius su tarptautinėmis finansų institucijomis (bankais, fondais) – visa tai investicijas priimančiai šaliai padeda gerinti einamosios sąskaitos balansą ir didina šalies pozicijas tarptautinėse kapitalo rinkose; užsienio bendrovės puoselėja skaidraus verslo ir apskaitos tradicijas, dauguma yra patikimos mokesčių mokėtojos ir rečiau suinteresuotos neteisėtais korupciniais ryšiais; naudojamos vietos infrastruktūra, įsigyjama žemė (progresyvu – „plyno lauko“ investicijos); kitos šalys, žinodamos, kad šalyje sparčiai auga TUI, drąsiau remia besivystančios šalies nepriklausomybę ir narystę tarptautinėse organizacijose (Samuolis, 2002, p. 12-13).

Šalis, kuri nesugeba pritraukti užsienio kapitalo, rizikuoja likti nepastebėta pasaulinėje rinkoje. Norint sumažinti atotrūkį nuo išsivysčiusių ES šalių ir užtikrinti pakankamai aukštus ekonominius vystymosi rodiklius, Lietuvai ir kitoms ES naujoms narėms , tenka pripažinti, šiuo metu reikalingas daug didesnis TUI didėjimo tempas nei išsivysčiusiose šalyse.

Taigi TUI yra labai svarbi šalies vystymąsi, konkurencingumą, nedarbą, skurdo mažinimą ir globalizaciją skatinanti priemonė. Tačiau tuo pačiu egzistuoja ir kita ekonomistų nuomonė, apimanti negatyviąją TUI pusę, jog dėl didelio ir staigaus užsienio kapitalo antplūdžio pirmaisiais metais tikrai fiksuojamas staigus šalies ekonominis augimas, tačiau laikui bėgant kapitalas pelno, dividendų ar kitu pavidalu gali pradėti „išplaukti“ iš atitinkamos šalies. Kaip rodo pasaulinė praktika, prisimenant istorinius įvykius Azijoje, Rusijoje bei Brazilijoje buvo prieita net prie ekonominės krizės (Moosa, 2002, p.56). Taip pat įvardijama, jog TUI yra „lazda su dviem galais“ : viena vertus , jos, kaip pavyzdžiui Airijoje, dėl savo dydžio gana sparčiai kilstelėjo ekonomiką, kita vertus – užsienio investuotojas susižeria nemenką dalį gražos. Investicijos sukuria daug darbo vietų, tačiau pelnas vėl keliauja užsienio investuotojui. To pasekoje BVP ima viršyti bendrąjį

nacionalinį produktą, ir gana reikšmingai – šalyje lyg ir atrodo, jog gaminama daug, tačiau vietiniams žmonėms atitenka vis mažesnė dalis „pyrago nei jo iškepama“ (Bagdanavičiūtė, 2006, p. 10).

Ekonomistai Reginalds, Ziacik ir kiti, studijavę augimo ir TUI besivystančiose šalyse sąryšius, konstatavo, jog svarbiausias veiksnys yra ne TUI apimtys, o tai kaip tomis investicijomis pasinaudoja šalis, į kurią investuojama. Šalys, kuriose investicijos panaudojamos apdairiau ir efektyviau, dažniausiai gauna iš to naudos. Tokiu atveju daug optimaliau išskaidomos lėšos ir tarp įvairių šalies ūkio sektorių. Tuo tarpu šalys, kurios neracionaliai panaudoja investicijų lėšas, investuoja į sritis, turinčias silpnus ryšius tarp įvairių sektorių, vėliau gauna tik labai nedidelę naudą. Šie veiksniai, TUI analitikams leido daryti prielaidą, kad gerai veikiančios institucijos, patikima politinė aplinka ir žmogiškojo kapitalo formavimo sistema, netrukdanti verslui veikti laisvai, yra būtinos sąlygos, siekiant gauti tiesiogines užsienio investicijas. Jei šios sąlygos sukurtos, užsienio kapitalas bus investuojamas ten, kur jo labiausiai reikia, o investicijos duos dividendų visam šalies ūkiui. Kai tokių sąlygų nėra sukurta, galimi rimti rinkos pusiausvyros sutrikimai ir nesklaidumai.

Esant skaidriam privatizavimo procesui, TUI gali padėti restruktūrizuoti valstybines įmones ir pagerinti lėšų bei technologijų pasiskirstymą. Tačiau daugelyje besivystančių šalių verslo samprata ne visada asocijuojasi su sąžiningais veiksmais (tame tarpe paminėtina ir Lietuva, nes privatizuojant daugelį strateginių šalies objektų neišvengta valdininkų korupcijos, be to ir pastaruoju metu – tai viena iš egzistuojančių mūsų visuomenės ir rinkos ydų). Tačiau lyg ir būtų sąlyginis sąžinės nuraminimas šiai negerovei paaiškinti, kaip teigia ekonomistas J.H. Heinzas, šios problemos galutinai neišsprendė dar nei viena valstybė (Heinz, 1998, p.131).

Beje, šalies vyriausybė, skatindama TUI pritraukimą, neturėtų užmiršti ir vietos investuotojų. Greičiau atvirkščiai, privatizuojant strateginius šalies objektus, kaip tik pirmenybė turėtų būti teikiama kaip tik jiems. Nors pilnai suprantama, kad pereinamajame ekonomikos laikotarpyje jie turi kur kas mažiau finansinių galimybių negu užsienio investuotojai, todėl vietos investuotojams sunku konkuruoti ir stengiamasi sudaryti kuo palankesnę investicinį klimatą, pritraukiant tiesiogines užsienio investicijas (Watson, 1998, p.176).

Atkreiptinas dėmesys, kad TUI yra ir *priemonė* investuojančios šalies produkcijos paklausos ar paslaugų didinimui tiek užsienyje, tiek savo šalyje. Investuojant visada susiduriama su mažesne ar didesne rizika (tiek investuojančiai šaliai nėra visiškos garantijos , ar investicijos atsipirks, tiek TUI išsileidžiančios šalies prekybos balansas, įvertinant pokyčius, gali taip pat pablogėti). Philippe Gorre žodžiais tariant, „nors investavimas yra tikras lošimas, tačiau tai nereiškia, jog verslininkas gali lengvapėdiškai lošti“. Paprastai išskiriamos tokios investicijų rizikos rūšys (Labutienė, 1994, p.5):

- *Politinė*, kai investuotojas gali patirti nuostolius, pasikeitus bendrai politinei situacijai kapitalą priimančioje šalyje;
- *Komercinė rizika*, susijusi su prekių įvežimu, išvežimu, komunikacijų lygiu, transporto infrastruktūra;
- *Finansinė rizika*, kurią lemia finansų – kredito institucijų patikimumas, finansinių operacijų įvairovė ir trukmė, pinigų kurso pastovumas, infliacija;
- *Kriminogeninė rizika*, atsirandanti dėl korupcijos ir nusikalstamumo, mafijos aktyvumo.

P. Žukauskas ir L. Stanionytė panašiai, kaip ir E. Labutienė, išskiria valiutinę, nacionalinę ir makroekonominę riziką, susijusią su neramumais darbo rinkoje bei teisinės aplinkos sukeliama riziką (Žukauskas; Stanionytė, 2001, p.59-60).

Nepriklausomai nuo autorių pateikiamos rizikos klasifikacijos, investitoriai vienaip ar kitaip susiduria su investicine rizika. Taigi investuotojui svarbu atsižvelgti į atitinkamos šalies ekonomikos strategiją, politinę riziką, fiskalinę politiką, sugebėjimą užsidirbti, užsienio valiutos, skolos naštos dydį, šalies likvidumo situaciją. Kuo geriau bus išsigilinta į įvairius veiksnius, tuo mažesnės rizikos galima tikėtis ateityje.

2.TIESIOGINIŲ UŽSIENIO INVESTICIJŲ ANALIZĖ IR PERSPEKTYVOS LIETUVOJE

2.1 Lietuvos integracija į Europos Sąjungą ir jos poveikis tiesioginėms užsienio investicijoms

Ekonominė Lietuvos integracija į ES yra ilgalaikis ir laipsniškas procesas (prasidėjęs nuo prekybos pramonės gaminiais liberalizavimo, vėliau sekantis – reguliavimo normų derinimo procesas, sudarantis sąlygas dalyvauti ES vidaus rinkoje, tolimesnis – Lietuva tampa muitų sąjungos dalimi, kas reiškia importo muitų trečioms šalims suderinimą su ES importo muitais, prekybinės apsaugos, eksporto skatinimo ir kitų užsienio prekybos priemonių suderinimą), sudarantis galimybes Lietuvos ūkio subjektams didėjančios konkurencijos sąlygomis įgyti vis platesnes ir įvairiapusiškesnes galimybes pasinaudoti ekonomikos masto teikiamais pranašumais, prisidėti prie efektyvesnio gamybos veiksnių paskirstymo. Pažymėtina, jog Lietuvos ekonominės integracijos į ES bendrąją rinką strategijoje svarbiausias dėmesys skiriamas šalies verslui – rinkos dalyviams, t.y. įmonėms, apimančioms darbdavius ir darbuotojus, taip pat ir vartotojus.

Lietuvos integracija atnešė ir neša daugiau galimybių bei vilties gyventi geriau, tuo pačiu didindama konkurenciją tiek tarp naujųjų ES šalių, tiek tarp Lietuvos ir užsienio įmonių. Analizuojant ekonominės integracijos poveikį Lietuvos verslo konkurencingumui ir konkrečioms jo veiksnams, pirmiausia reikėtų įvertinti nuo ko jis priklauso. Paprasčiausia įmonių konkurencingumą galima apibrėžti kaip įmonių gebėjimą sėkmingai konkuruoti rinkoje. Dažniausiai jis siejamas su produktyvumu, t.y. sunaudojamų išteklių (darbo jėgos, žemės, kapitalo) ir pagaminamų produktų ar suteikiamų paslaugų santykiu, o vienas iš pagrindinių verslo sėkmės rodiklių – gaunamas pelnas.

Kaip parodė pastarieji metai, Lietuvos integracijos į ES poveikis yra individualus kiekvienai įmonei bei kiekvienam mūsų šalies piliečiui priklausomai nuo jos veiklos specifikos, dydžio, aptarnaujamos rinkos, modernizacijos bei kitų veiksnių. Galima būtų išskirti tris pagrindinius požymius, nuo ko priklauso integracijos svarba (Vilpišauskas, 2006, p.87):

1. Nuo įmonės užsienio ekonominių santykių svarbos – kuo intensyviau įmonė prekiauja su ES ar trečiomis šalimis, tuo ES teisės normos svarbesnės jos veiklai.

2. Nuo įmonės veiklos srities – kuo tam tikri produktai ar paslaugos susiję su žmonių sveikata ir fizine, finansine sauga ar aplinkos apsauga, tuo labiau galima tikėtis, kad ta sritis yra reglamentuojama ES.

3. Nuo įmonės modernizavimo – kuo įmonė labiau modernizuota, tuo prisitaikymo prie ES reguliavimo normų poveikis jai bus žymiai mažesnis.

Galima teigti, jog pirmieji Lietuvos narystės metai vieniems sukėlė nusivylimą, kitiems atvėrė naujas galimybes ir horizontus. Ramūnas Vilpišauskas, Lietuvos prezidento patarėjas

ekonomikos klausimais, 2006 m. pradžioje atkreipė dėmesį, kad viltys, jog įstojus į ES pasipils užsienio investicijos, „subliuško kaip muilo burbulas“. Kalbėdamas apie priežastis, jis paminėjo, kad tai susiję su ekonominių reformų pažanga. Dauguma TUI atėjo vykstant privatizacijai, jo nuomone, reformų eiga buvo didesnis veiksnys nei narystė. Kita dar jo paminėta priežastis – dalis investicijų jau buvo padaryta prieš įstojant į ES. Trečia priežastis – padidėjusi konkurencija tarp naujų narių: tiek tarpusavyje, tiek su Kinija bei Indija. Todėl jis pažymi, jog būtina šalies vyriausybei pradėti aktyvią šalies investicijų skatinimo politiką (šiuo metu kaip tik ir baigiama rengti *Investicijų skatinimo programa*).

Vis dėlto lyginant šalies pokyčių rezultatus (2003m. ir 2005m.), matyti teigiamų permainų (sumažėjo nedarbas, padidėjo vidutinis darbo užmokestis, išaugo eksportas. Nors bendras BVP augimas ir sumažėjo, tačiau vienam gyventojui BVP išaugo.) tame tarpe išaugo ir TUI (išaugo 37 proc.):

3 lentelė

Lietuvos ūkio pokyčių rodikliai

Šalies ūkio rodiklių permainos	2003 m.	2005 m.
Gyventojų skaičius	3 454,2 tūkst.	3 414,3 tūkst.
Nedarbas	12,4 proc.	8,3 proc.
Vidutinis darbo užmokestis (bruto)	1.072,60 Lt	1.289,50 Lt
Vidutinė senatvės pensija	340,50 Lt	420,29 Lt
Infliacija	1,3 proc.	3 proc.
TUI 2004 ir 2006 m.praadžioje	13699 mln.Lt	18802 mln.Lt
TUI vienam gyventojui	3.976 Lt	5.525 Lt
Eksportas	21263 mln.Lt	32807 mln.Lt
BVP augimas	10,5 proc.	7,5 proc.
BVP vienam gyventojui	16 436 Lt	20 819 Lt

Šaltinis : Lietuvos statistikos departamento duomenys, 2006. Prieiga per internetą: <http://www.std.lt>

Pastaruoju metu, Lietuvai įstojus į Europos Sąjungą, pastebima, jog vyksta tam tikras TUI perorientavimas: keičiasi TUI kokybė, o tai ne mažiau svarbu nei jų vertinė apimtis. Itin sparčiai didėjant konkurencijai tarp ES naujųjų šalių dėl investicijų pritraukimo, reikia mokėti konkuruoti, išryškinti šalies privalumus ir vykdyti aktyvią bei fokusuotą investicijų pritraukimo politiką. Ji pirmiausia turi prasidėti nuo šalies marketingo pasaulinėse rinkose (tai jau nuo 1998 metų ir bandoma daryti, tačiau vis dar daroma tikrai nepakankamai. Tikėtina, jog naujoji *Investicijų skatinimo programa* pagaliau padės tai atlikti).

Pastaruoju metu investicijų augimo mažėjimą lemia politiniai (vis dar dažnas įstatymų nestabilumas, vis dar netikrumas dėl galutinių mokesčių reformos pertvarkymų, biurokratija, valdininkų korupcija, teisinės sistemos spragos), o didėjimą – ekonominiai veiksniai - kapitalas pirmiausia ieško ekonominės naudos, orientuotos į perspektyvą.

Pažymėtina, jog užsienio investicijų ir jų veiksmingumui palyginti naudojami 2 pagrindiniai indeksai: 1) *TUI pritraukimo indeksas*; 2) *potencialo indeksas*. Pritraukimo indeksas kaip tik parodo, kiek užsienio investicijų yra šalies BVP. Tuo tarpu potencialo indeksas parodo bei įvertina aplinką, kvalifikaciją, mokslinių tyrimų galimybes ir perspektyvas. Lietuvoje šie 2 indeksai yra palyginti neblogi : 1990-1992 m. mūsų šalis pagal šiuos 2 indeksus pasaulio šalių klasifikacijos lentelėje užėmė tik 78 vietą, o jau 2001 - 2003 m. – net 55 vietą. Pirmaujančios šalys - senosios ES šalys - Belgija ir Liuksemburgas.

Pagal patrauklumo ir potencialo indeksus visos šalys dar yra skirstomos į: *lyderius, lenkiančius potencialą, žemiau ir atsiliekančius*. Į lyderius įeina net 42 šalys (Estija, Latvija, Lenkija, Vokietija, Belgija, Švedija.). Išskirtina, jog 2003 m. į lyderius buvo patekusi ir Lietuva (Simėnas, 2004 a, p.14).

Remiantis jau 2005 m. konkurencingumo augimo indeksu (2 priedas), kaip pateikia R.Jucevičius konkurencingumo ataskaitoje, mūsų šalis užima 43-ą vietą, aplenkdamą Lenkiją (pastaroji užima 51-ą vietą) bei Latviją (44-oje vietoje), tačiau atsilieka nuo per pastaruosius metus Lietuvą aplenkusių šalių : Slovakijos (41 vieta), Vengrijos (39 vieta), Čekijos (38 vieta), Kipro (34 vieta), o taip pat – nuo Maltos (35 vieta), Slovėnijos (32 vieta) ir Estijos (20 vieta). Lyginant su ES valstybėmis-narėmis Lietuva atsilieka beveik nuo visų Vakarų Europos šalių, išskyrus dvi šalis - Graikiją (46 vieta) ir Italiją (47 vieta) (Jucevičius, 2006, p.59).

Analizuojant atskirus konkurencingumo augimo indekso parametrus, pastebėta, jog Lietuva geriau yra vertinama valstybės institucijų valdymo ir makroekonominės aplinkos aspektu, tuo tarpu žymiai prasčiau – pažangių technologijų bei inovacijų diegimo aspektu. Konkurencingumo analizė, atlikta Pasaulio banko aštuoniose naujose ES valstybėse, parodė gana neblogą bendrąją verslo aplinkos kokybę mūsų šalyje. Nežiūrint to, kaip jau minėta anksčiau, Lietuva ir toliau atsilieka nuo kitų ES valstybių narių TUI pritraukimo srityje, o tiesioginės užsienio investicijos, kaip tik ir yra daugeliu atvejų technologinės modernizacijos ir pažangos šaltinis (Jucevičius, 2006, p.72).

Tuo pačiu reikia išskirti ir pažymėti, jog Lietuvos ekonominiai rodikliai vis dėlto vieni iš geriausių tarp ES šalių. Kaip pavyzdį galima paminėti Vokietijos Bertelsmano fondą, kuris suteikė Lietuvai 2-ąją vietą tarp 116 pasaulio valstybių, vertindamas ekonominį ir politinį mūsų šalies progresą 1998 – 2003 m.(Eigintaitė, 2006, p.17).

Taip pat džiugius įvertinimus 2006 m. pradžioje pateikė ir dienraščio „Wall Street Journal“ parengtas Ekonominės laisvės indeksas – jame Lietuva išsaugojo aukštą 23-ąją vietą tarp 157 valstybių (Vienas indekso sudarytojų, Markas Mailsas, teigia: „jog ekonominė laisvė siejama su valstybių gerove“. Iš dešimties naujųjų ES valstybių Lietuvą šiame indekse lenkia tik Čekija ir Estija. Tuo tarpu mūsų kaimynė - Latvija užima tik 39 vietą (Mailsas, 2006, p.11).

Viena iš priežasčių, kodėl Lietuvai darosi vis sunkiau pritraukti naujų TUI, tai ypač išaugusi konkurencija su kitomis Rytų Europos šalimis, ypač stovinčiomis prie ES slenkščio ir vykdančiomis labai sparčias reformas. Tai galintys pasiūlyti pigesnės darbo jėgos ir mažesnes gamybos sąnaudas kraštai – Bulgarija, Rumunija, Ukraina, taip pat šalys sparčiai ir lanksčiai vykdančios mokesčių reformas – jau anksčiau minėta Slovakija bei mūsų artima kaimynė - Estija. Realiai mūsų šalis varžosi su Latvija, Estija ir Slovakija, nes su Lenkija negalime varžytis darbo jėgos kiekiu, o istorija nulėmė, jog Vengrijai ir Slovėnija turėjo geresnes ekonomikos startines pozicijas. Kaip žinia, Estija sugebėjo sukurti aukštų technologijų šalies įvaizdį. Tuo tarpu Slovakija - taip pat šalis, sugebėjusi pakeisti savo tarptautinį įvaizdį – ne tik reformuodama mokesčių sistemą, bet ir valdžios pastangų dėka, gerinant pasitikėjimą, didieji automobilių gamintojai pastaruoju metu būtent investuoja į šią šalį. Po kelerių metų planuojama, jog 5 mln. gyventojų turinti Slovakija gamins net milijoną automobilių per metus ir tai bus absoliutus pasaulio rekordas. Vyriausybei per daug nesikišant, iniciatyvą į savo rankas perėmė savivaldybės, kurios sugebėjo pasiūlyti investuotojams geriausias sąlygas Rytų Europoje (kovą dėl investicijų Slovakijai pralaimėjo ne tik Lenkija, bet ir Čekija bei Vengrija – šalys, kurios regione pastaruoju metu siūlo palankiausias investavimo sąlygas) . O tuo tarpu, galima teigti, jog Lietuva lyg ir stringa šiame kelyje, nes pagrindinė diskutuojama ekonominė naujiena paskutiniu metu – „Mažeikių naftos“ privatizavimas. Jau tampa gana abejotina, ar Lietuva gali pasigirti ir pigia darbo jėga - „Utenos trikotažas“ pastaruoju metu perkėlė dalį gamybos į Ukrainą, kadangi mūsų šalyje jau nebegalėjo surasti pigios darbo jėgos. O Estija yra kaip šalis - pavyzdys, kuri netaikiusi jokių išimčių užsienio investuotojams, plačiai nesireklamavusi, ilgai neturėjusi užsienio investicijų agentūros, vis tik sugebėjo ir sugeba pritraukti daug užsienio investuotojų – nesvarbu iš kur jie bebūtų.

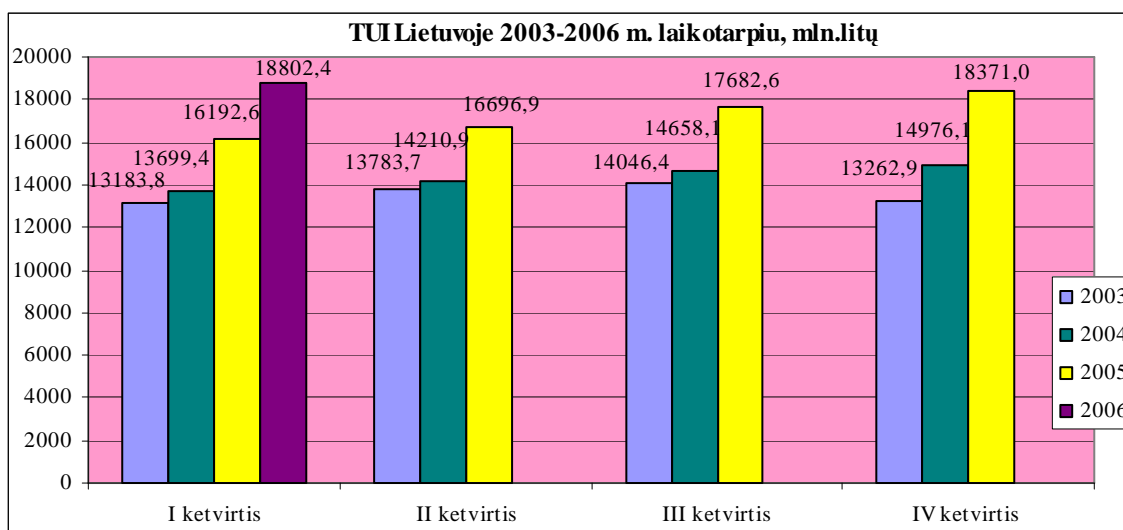
Mūsų šalis po nepriklausomybės virtusi laisvos rinkos šalimi, nuolat tobulino įstatymus, gerino investicinę aplinką, mokėsi iš savo klaidų (prisimenant nesėkmingą privatizavimo istoriją, susijusią su JAV kompanija „Williams“), ir negalima nuneigti to fakto, jog stojimas į NATO ir ES, Lietuvos įvaizdžio pagerėjimas pasaulinėje arenoje, neturėjo įtakos didesniajam užsienio investuotojų pasitikėjimui bei saugumui. Įstojus į ES tolesnis konkurencijos didėjimas Lietuvoje didele dalimi priklausys nuo TUI pritraukimo ir didėjimo. Iki šiol daugiausia užsienio investicijų įplaukdavo, perkant privatizuojamas stambias įmones (pvz. „Lietuvos telekomą“). Baigiantis privatizavimui, vis didesnę reikšmę Lietuvoje įgyja naujų ir bendrų įmonių steigimas.

Kaip tik 2004 m. pirmąjį pusmetį Lietuva investicinių projektų pritraukė dukart daugiau nei per visus 2003 m., ir tai jau akivaizdi Lietuvos įstojimo į ES įtaka. Mūsų šalies įvaizdis užsienio investuotojų akyse tapo daug svaresnis. Neblogą rezultatą iš dalies lėmė stambi investicija į PET žaliavos gamyklą Klaipėdos LEZ, tačiau nepaisant šios didelės kapitalo įplaukos, Lietuvą pagal tiesioginių užsienio investicijų srautą vis dėlto aplenkė jos kaimynės – Estija, o skaičiuojant vienam

gyventojui, ir Latvija. Taigi, kaip teigia finansų analitikai, Lietuva ir 2004 m. tarp naujų ES narių išliko priešpaskutinėje vietoje pagal sukauptas TUI vienam gyventojui – Estijoje TUI vienam gyventojui 4491 EUR, Latvijoje – 1411 EUR, Lietuvoje – 1264 EUR, lenkdama tik Lenkiją, tuo tarpu pagal sukauptų TUI santykį su BVP Lietuva užėmė trečią vietą nuo pabaigos, aplenkdamą Lenkiją ir Slovėniją (Vilpišauskas, 2004, p. 54).

Užsienio verslininkai vis labiau domisi Lietuva, todėl, koordinuojant valdžios ir verslo asociacijų pastangas, esamą padėtį galima pakeisti iš esmės. Tačiau negalima nuneigti ir to fakto, kad laiko lieka vis mažiau ir mažiau - pradeda augti Ukrainos ir Baltarusijos ekonomika, į šias šalis jau krypta net Lietuvos investuotojų žvilgsniai. Be to akivaizdžios jau minėtos reformos Slovakijoje, Estijoje, apie mokesčių suvienodinimą galvojanti ir Lenkija – visa tai reikia įvertinti ir skubiai imtis priemonių TUI pritraukimui gerinti.

Tiesioginių užsienio investicijų dinamika Lietuvoje 2003-2006 m. laikotarpiu (ketvirčiais) pavaizduota 2 diagramoje. Kaip matyti iš diagramos 2005 m. pradžioje TUI išaugo 18 proc. lyginant su 2004 m. tuo pačiu laikotarpiu (Statistikos departamentas, 2005, prieiga per internetą: <http://www.std.lt>). ir tai tikrai pozityvus postūmis mūsų šalies ekonomikoje, nors ir pralaimėjome konkurencinėje kovoje tarp ES naujų narių dėl TUI pritraukimo.

Šaltinis : Sukurta autorės pagal Lietuvos statistikos departamento duomenis, 2005. Prieiga per internetą: <http://www.std.lt>

2 pav. Tiesioginės užsienio investicijos Lietuvoje 2003-2006 m. laikotarpiu, mln.litų

Statistikos departamento duomenimis, TUI 2005 m. spalio 1 d. sudarė 18223,3 mln. litų (5277,8 mln. EUR) ir palyginti su 2005 m. sausio 1 d., padidėjo 12,5 procento (2005 m. sausio 1 d. buvo 16192,6 mln. Lt). Vienam Lietuvos gyventojui jų teko 5347 litai (1549 EUR) ir palyginti su 2005 m. sausio 1 d., jos padidėjo net 620 litų (180 EUR). Tuo tarpu tiesioginės užsienio investicijos 2006 m. sausio 1 d. buvo 18802,4 mln. litų (5445,6 mln. EUR) ir, palyginti su 2005 m.

sausio 1 d., padidėjo net 16,1 procento (2005 m. sausio 1 d. buvo 16192,6 mln. Lt) – džiugi ir akivaizdi TUI didėjimo tendencija. Vienam Lietuvos gyventojui jų teko 5525 litai (1600 EUR) ir, palyginti su 2005 m. sausio 1 d., jos padidėjo 798 litais (231 EUR). Viso TUI Lietuvoje srautas 2004 m. sudarė beveik 2,8 mlrd. litų ir buvo apie 600 mln. litų didesnis nei užpėnai, tačiau kaip teigia R.Rudzkis, banko „Nord/LB Lietuva“ vyriausiasis analitikas, realiai jų mažėjo, nes statistika fiksavo fiktyvų 900 mln. litų prieaugį, po turto pervertinimo padidėjus užsienio kompanijų valdomų „Lietuvos dujų“ vertei. Pasak p.Rudzio, 2005 m. pastebėtas ir rekordinis pelno išvežimas iš Lietuvos : „lyginant su 2004 m. reinvesticijoms skirta pajamų iš TUI dalis pėnai sumažėjo nuo 63 proc. iki 43 proc.“(Markevičienė, 2006, p.5).Vis dėlto džiugu pažymėti ir vis dėlto nenusiminti, nes 2004 m. ir 2005 m. TUI įplaukos viršijo visą gautą per tą laikotarpį iš Europos Sąjungos paramą (Kabečius, 2006, p.11).

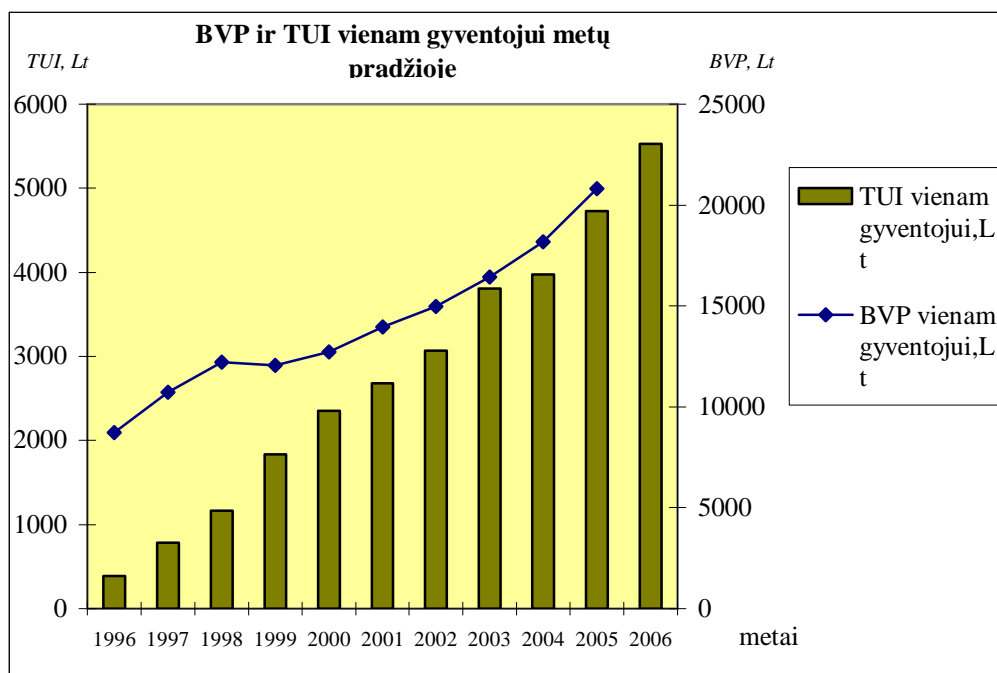
Tiesioginės užsienio investicijos 2005 m. iš ES šalių taip pat padidėjo 1720,8 mln. litų (13,9 proc.) ir sudarė 14070,0 mln. litų (74,8 proc.) visų TUI, tuo tarpu tiesioginės investicijos iš NVS šalių padidėjo net 1067,3 mln. litų (75,3 proc.) ir sudarė 2484,0 mln. litų (13,2 proc.) visų TUI. Džiugūs faktai, įrodantys TUI didėjimo tendencijas ir dinamiką - tiesioginės užsienio investicijos vienam gyventojui 2005 m. pradžioje sudarė 4727 litus, kai tuo tarpu 2000 m. pradžioje – tik 2350 litų (akivaizdus pokytis - net 201 proc.), BVP vienam gyventojui 2005 m. buvo 12727 litų, o 2000 m. – 20819 litų (pokytis - 163 proc.) (3 pav.).

Analizuojant ekonominius 2004 m. rodiklius matyti, jog Lietuvoje sukurtas BVP, tenkantis vienam gyventojui, palyginamąja valiuta – perkamosios galios standartais realios apimties indeksas (ES-25 = 100) sudarė 48 t.y beveik pusę ES lygio, tuo tarpu 2000 m. jis buvo tik 38. Bendrojo vidaus produkto augimas tik šešiose šalyse buvo didesnis nei 5 procentai, o Lietuvoje – 6,7 procento (Statistikos metraštis, 2005, 3 priedas). Tuo tarpu analizuojant 4 priedą, matyti, jog vartotojų kainų indeksas Lietuvoje buvo vienas mažiausių tarp ES šalių (4 priedas). Pažymėtina, jog „Eurostat“ duomenimis prognozuojamas ir BVP, tenkančio vienam gyventojui, išreikšto perkamosios galios standartais (realios apimties indeksais 2004 m.) didėjimas (2005 m. buvo prognozuotas - 51, 2006 m.prognozuojamas - 53,3; 2007m.- 55,2). Tuo tarpu Latvijoje prognozės pasiskirstė sekančiai (2005 m. prognozuotas - 46,8; 2006 m.- prognozuojamas 49,5; 2007m.- 52,1). Trečiojoje Baltijos šalyje – Estijoje, jis prognozuojamas pats aukščiausias - (2005 m. prognozuotas - 55,8; 2006 m.- 58,9; 2007m. - 62,1), tai pat ir Slovakijoje šis indeksas aukštesnis negu Lietuvos (55,4; 57,3 ir atitinkamai 59,6). Ir prognozėse 2005 – 2007 m. lyderių pozicijose tarp ES šalių išlieka Liuksemburgas bei Airija, tarp naujųjų ES narių - Slovėnija (2004 m. -79,1 ; 2005 m.- 80,9; 2006 m.- 82,5; 2007m. – 84,2) (6 priedas).

Tuo tarpu BVP pokytis, procentais (5 priedas) 2003 m. fiksuotas Lietuvoje vienas iš didžiausių, lyginant ES naujokes (10,5 proc.), kai tuo tarpu Latvijoje (7,2 proc.), Estijoje (6,7

proc.), o Slovėnijoje ir Slovakijoje (2,7 ir 4,5 proc.). Akivaizdus pokyčio sumažėjimas fiksuotas jau 2004 m.- 7 proc., tuo tarpu Latvijoje – 8,5 proc., Estijoje – 7,8 proc., o Slovėnijoje ir Slovakijoje atitinkamai (4,2 ir 5,5 proc.).

Tiesioginių užsienio investicijų tendencijos ir jų dalis bei BVP dalis, tenkanti vienam gyventojui 1996 – 2006 metų laikotarpiu pavaizduota 3 paveiksle. Kaip matyti iš grafiko, akivaizdi tiek TUI augimo tendencija, tiek BVP dalis tenkanti vienam gyventojui (išskyrus 1999 m).

Šaltinis: Sukurta autorės pagal Lietuvos statistikos departamento duomenis, 2005. Prieiga per internetą: <http://www.std.lt>

3 pav. BVP ir TUI, tenkančio vienam Lietuvos gyventojui, dinamika 1996 – 2006 m. pradžioje

Prognozuojama, kad tiek BVP, tiek TUI Lietuvoje sparčiai augs dėka Europos struktūrinių fondų (bus sparčiau investuojama į infrastruktūrą, skatinant „plyno lauko investicijas“, kuriant pramoninius parkus) , tačiau kaip žinia, tai lems mūsų šalies aukščiausių politikų galutiniai sprendimai, nes neteisingai juos priėmus ir netikslingai bei neracionaliai paskirsčius ES lėšas, ateityje galimos neatitaisomos klaidos visam šalies ūkiui . Nors pastarieji duomenys rodo vis didėjančią TUI augimą mūsų šalyje, kurį lėmė investicinio klimato gerinimas, tačiau norisi dar kartą užakcentuoti, jog vyriausybė turi kuo greičiau baigti tikslingus pertvarkymus mokesčių reformoje, nedelsiant užbaigti *Investicijų skatinimo programos* svarstymą, nes juos per vėlai ir klaidingai priėmus, Lietuvą, kaip jau minėta, gali aplenkti šimtai milijonų užsienio investicijų.

Dabartiniu metu pagal užsienio investicijų dalį įmonės kapitale vyrauja įmonės, kuriose užsienio investicijos sudaro daugiau negu 50 proc. viso įmonės kapitalo. 2003 m. sausio 1 dieną 50,2 proc. TUI turinčių įmonių buvo valdomos tik užsienio kapitalo; 26,4 proc. turėjo ir vietos

kapitalo, bet buvo užsienio kontroliuojamos; tuo tarpu kitos 23,4 proc. įmonių turėjo mažiau nei pusę užsienio kapitalo ir buvo valdomos valstybės ar privačių investuotojų. Taigi pastebima tendencija, jog užsienio kapitalo dalis TUI turinčiose įmonėse kasmet didėja. Iš dalies tai patvirtina faktą, kad užsienio investuotojai tik kontroliuodami įmones gali garantuoti veiksmingą investicijų kontrolę ir valdymą (Simėnas, 2004, p.11).

2004 - 2005 m. Lietuvoje viso užregistruota 7500 užsienio įmonių, į kurias investuotas užsienio kapitalas. Įstatinis šių įmonių kapitalas yra apie 13 mlrd. litų. Pažymėtina, jog vyrauja įmonės, kurių užsienio kapitalas sudaro daugiau nei 50 proc., o pusė iš jų yra grynai užsienio kapitalo įmonės. Lietuvoje pastebima užsienio investuotojų tendencija kurti užsienio, o ne bendras užsienio kapitalo įmones. Vieni iš argumentuojamų privalumų steigti tik užsienio įmones, tai nereikėjimas ieškoti patikimų partnerių, veiklos organizavimas pagal norimą užsienio įmonės kūrėjų strategiją.

Iš makroekonominių duomenų matyti, jog Lietuvos narystė ES suaktyvino ekonomikos augimą, įstojimas į ES padarė nemažą „psichologinį poveikį“ – padidėjo užsienio investuotojų pasitikėjimas. Reikia pažymėti, jog padidėjo ir Lietuvos energetinis saugumas, nes Rusijai dabar jau tenka derėtis su ES valstybe. Pagerėjo sąlygos ir verslo veiklos plėtrai, nes tapome ES vidine rinka, atsirado galimybė pasinaudoti ES teikiamomis ekonominėmis laisvėmis. Kitų pavyzdžiu sekant, tokių išsivysčiusių šalių, kaip Airija, Graikija, Portugalija, reali narystės ES nauda buvo pajauta tik po dešimties ir daugiau metų. Taigi mūsų šalis žengia dar tik pirmuosius žingsnius, tačiau jau pastebėtas ir įmonių modernizavimas, išaugo eksportas. Nors tuo pačiu tenka pažymėti ir negatyvią mūsų šaliai pusę – dėl laisvo darbo jėgos judėjimo, daug pramonės šakų jau virsta be kvalifikuotų ir nekvalifikuotų darbuotojų. Taigi emigrantai komplikavo užsienio investuotojų viltis – jau esami negali taip sparčiai plėstis, o nauji – ypač stambios tarptautinės kompanijos - ateiti vis delsia, nes neranda, kas realizuos jų idėjas ir vykdys planus Lietuvoje - taigi būtinas darbo užmokesčio kilimas Lietuvoje, o tą galima pasiekti didinant produktyvumą. Labai svarbu pritraukti investicijas į aukštą pridėtinę vertę kuriančias veiklos sritis, skatinti kokybiškų produktų, prekių ženklų kūrimą, siekti išlaikyti ir pritraukti kvalifikuotus specialistus. Svarbiausias valstybės vaidmuo yra sudaryti kuo palankesnes sąlygas investuoti, kartu skatinant investicijas į perspektyvias pramonės šakas įmonių technologijoms atnaujinti ir modernizuoti, šalies ekologiškai situacijai gerinti, smulkiam ir vidutiniam verslui plėtoti, mokslo žinioms imliasis ūkio šakas – išskyla be galo svarbus uždavinys, siekiant pritraukti į šalį kuo daugiau TUI: nuolat gerinti investicinį klimatą Lietuvoje, stebint ir prognozuojant ES šalių, ypač naujųjų narių, daromas reformas.

2.2 Investicinis klimatas Lietuvoje

Tiesioginės užsienio investicijos Lietuvoje yra vienas iš esminių integracijos į Europos Sąjungos ir pasaulinę rinką bei Lietuvos saugumo ir stabilumo garantų, todėl siekiant skatinti ir tolesnį TUI didėjimą yra būtina sudaryti kuo palankesnes sąlygas esamiems ir potencialiems investuotojams t.y. kuo patrauklesnį investicinį klimatą, skatinant naujų investicijų atėjimą bei laimint konkurencinėje kovoje su ES naujomis narėmis.

Alternatyvos potencialiems užsienio investuotojams šiuo metu yra didžiulės (ypač tarp naujųjų ES narių) ir jų pasirinkimas plačiąja prasme suprantamas kaip visos sąlygos užsienio investuotojui privilioti, jam ateiti ir funkcionuoti ir plėstis. Tarp tokių sąlygų dažniausiai išskiriamos politinės, ekonominės, teisinės ir socialinės.

Kaip tik investicinio klimato gerinimas ir siekimas didinti TUI pritraukimą į mūsų šalį, gali prisidėti prie mūsų šalies prezidento, Valdo Adamkaus, iškeltų strateginių uždavinių: per penkiolika metų priartėti prie Europos Sąjungos ekonominio išsivystymo lygio, o iki 2010 m.- patekti į konkurencingiausių pasaulio šalių dvidešimtuką (Adamkus, 2006 kovo 23, prieiga per internetą: <http://www.urm.lt>). Nors, kaip anksčiau minėta darbe, Lietuva pagal savo gebėjimą konkuruoti užima neblogas pozicijas (galima būtų dar pridurti, jog Pasaulio ekonomikos forumo duomenimis, Lietuva pagal savo gebėjimą konkuruoti pasauliniu mastu 2004 m. buvo 49 vietoje tarp 75 šalių. Nors tai aukščiau nei tokios šalys kaip Ukraina, Bulgarija ar Rumunija, tačiau gerokai žemiau nei naujosios ES šalys narės (Estija yra 27-oje, Slovėnija –32-oje, Čekija – 35-oje, Lenkija –41-oje, Latvija –42-oje vietoje). Taigi akivaizdu, jog reikia imtis visų galimų priemonių investiciniam klimatui gerinti, norint pasiekti sau iškeltus uždavinius.

Kaip teigia R. Jucevičius, 2004 metais atlikus Lietuvos investavimo aplinkos studijų tyrimus, mūsų šalis pagal užsienio investicijų pritraukimą yra tarp *atsiliekančių* Europos Sąjungos šalių, taip pat ir skaičiuojant investicijas vienam gyventojui, iš aštuonių naujųjų (neįskaitant vėliau įstojusių Kipro ir Maltos) ES narių taip pat užima paskutinę vietą. Nors Vyriausybė per kelerius pastaruosius metus nuveikė nemažai, gerindama investicinį klimatą, bet to dar nepakanka. Gali pasirodyti paradoksalu, kad paskutinėje Jungtinių Tautų studijoje Lietuva minima tarp palankiausių investicijoms šalių (Lietuva pateko į geriausias sąlygas verslui sudarančių šalių pasaulio dvidešimtuką ir į pažangiausių šalių, sugebėjusių žymiai supaprastinti įėjimo į rinką barjerus, dešimtuką iš tiesų tai yra labai rimtas argumentas, norint pritraukti užsienio investicijas į Lietuvos ekonomiką), tačiau investicijų apimtys, kaip jau minėta, vis dar yra gana nedidelės. Pasaulio banko investicinės aplinkos tyrimas rodo, kad pigiausiai ir greičiausiai pradėti verslą galima Lietuvoje, tačiau investicijų mūsų šaliai vis dėlto sekasi pritraukti prasčiausiai. Šiuo požiūriu norėtusi pacituoti ir Rūtos Skyrienės, „Investuotojų forumas“ vadovės, 2005 metais pasakytus žodžius: „Visi

duomenys Lietuvoje yra, bet nemokame savęs reklamuoti, pristatyti“ (Skyrienė, 2005, prieiga per internetą: <http://www.lda.lt>).

Analizuojant Lietuvos investicinį klimatą, manyčiau tikslinga pateikti keleto autorių apie veiksnius, turėjusius įtaką dar mūsų šaliai nesant ES sudėtyje, o tik svarstant galimybes tapti jos nare, nuomones. T.Tumėnas veiksnius, kurie lėmė TUI į Lietuvą, 2000 m. siūlė skirstyti taip:

1. Ekonominės padėties (gamtiniai ištekliai, žemės ūkis, pramonė, transporto infrastruktūra);
2. Finansinio sektoriaus (monetarinė politika, fiskalinė politika, bankininkystė, draudimas);
3. Ekonomikos reformos kokybės;
4. Privatizavimo;
5. Kaimyninių ryšių veiksnius (Tumėnas, 2000, p.37).

Pasak D.Štreimikienės, pagrindiniai užsienio investicijas bei jų pasiskirstymą teritoriniu požiūriu lemiantys veiksniai yra: politinis stabilumas, monetarinė politika, bankų sistema, įstatyminė bazė, sienų kontrolė, nusikalstamumo lygis, darbo rinka, infrastruktūros išvystymas, komunikaciniai ryšiai, viešbučių tinklas, sveikatos apsaugos institucijos, vietiniai ištekliai, rinkos apimtis ir kokybė, materialinė bazė, aplinkosauginė situacija ir ekologiniai reikalavimai (Štreimikienė, 2000, p. 60).

Įvairiuose literatūros šaltiniuose išskiriama apie dešimt pagrindinių priežasčių, skatinančių TUI investuoti į Lietuvos ekonomiką. Šios priežastys viena su kita tarpusavyje tampriai susijusios ir sudaro pagrindą palankiam ir patraukliam investicijų klimatui. Užsienio investuotojai, klausiami apie svarbiausias priežastis, motyvus ir tikslus, apsprendžiančius Lietuvos patrauklumą tiesioginiam investavimui, dažniausiai akcentuoja tuos pačius veiksnius (Jucevičius, 2004, p.7).

Norisi pažymėti, jog lyginant įvairių šalių investicinį klimatą pagal mokesčius, kurie dažniausiai įvardijami kaip pagrindinis investavimo motyvas, galima pastaruoju metu pastebėti, jog pagal investicijų apimtį pradeda pirmauti šalys, kuriose mokesčiai yra patraukliausi (kaip akivaizdus pavyzdys, anksčiau jau minėta Slovėnija. Skaičiuojama, jog mažesni mokesčiai yra tik Lietuvoje ir Latvijoje) . Vadinasi, norint paspartinti investicijų srautus į šalies ekonomiką, reikia imtis neatidėliotinų sprendimo būdų, kas ir šiuo metu ir daroma mokesčių srityje Lietuvoje.

Viena iš patrauklaus klimato užsienio investicijoms formavimo būdų yra *palankios ir stabilios įstatyminės bazės formavimas*. Norėtusi apžvelgti užsienio investicijų įstatymų raidą, kuri Lietuvoje apėmė net keletą etapų:

1. 1991 m. – įsigaliojo pirmasis LR užsienio investicijų įstatymas;
2. 1995 m. – įsigaliojo naujas LR užsienio kapitalo investicijų įstatymas;
3. 1996 m. – padarytos šio įstatymo pataisos, jau atitinkančios ES reikalavimus.
4. 1999 m. – išleistas LR investicijų įstatymas, „spaudžiant“ ES teisynui.

1991 metai laikomi užsienio investicijų pradžios tašku Lietuvoje - buvo išleistas pirmasis užsienio investicijų įstatymas, kuris leido steigti pilnos nuosavybės užsienio kompanijas. Šis

įstatymas apibrėžė ir užsienio investuotojo statusą, tačiau nereglementavo vidaus investuotojų veiklos sąlygų, vidaus investicijų apsaugos bei investavimo būdų.

Tuo tarpu 1995 metais užsienio kapitalo investicijų paskirtis buvo nustatyti LR juridinių bei fizinių asmenų, valstybės ir užsienio valstybių investuotojų santykius, atsirandančius investuojant užsienio kilmės kapitalą. Jau 1996 m. buvo padarytos šio įstatymo pataisos pagal ES reikalavimus, bet nežiūrint to, iš esmės šis įstatymas negarantavo lygių teisių Lietuvos investuotojams, jis buvo skirtas tik *užsienio kapitalo investuotojams*. Dėl tokio diskriminacinio požiūrio į Lietuvos investuotojus, 1999 m. buvo išleistas naujas LR investicijų įstatymas. Šiame įstatyme pateikti pagrindiniai užsienio investicijų teisinę padėtį apibrėžiantys principai, kurie su visai nedidelėmis išimtimis užsienio investuotojams garantuoja lygias teises ir pareigas su vietos investuotojais, vykdant komercinę veiklą. Vienodas visų investuotojų traktavimas pasireiškia: 1. Taikant tuos pačius Lietuvos įstatymus, poįstatyminius ir kitus norminius aktus; 2. Įgyvendinant turto privatizavimo programas; 3. Dalyvaujant viešojo vertybinių popierių apyvartoje; 4. Visos ekonomikos šakos yra atviros užsienio investuotojams, išskyrus sritis apibrėžtas įstatyme; 5. Visi ūkio subjektai turi teisę priimti užsienio investicijas; 6. Supaprastintos bendrų su užsienio kapitalo įmonių steigimo procedūros; 7. Užsienio partneriui suteikta laisvė pasirinkti ekonomikos šaką, gamybos technologiją, nustatyti bendrą įsteigtos įmonės veiklos politiką; 8. Sumokėję mokesčius užsienio investuotojai turi teisę jiems priklausantį pelną arba dividendus pervesti į užsienį be apribojimų, jų dividendai negali būti apmokestinami. Pagal Investicijų įstatymą, su užsieniečiais, investuojančiais ne mažiau kaip 200 mln. Lt., gali būti pasirašomos investicijų sutartys, kuriose nustatomos specialios investavimo bei verslo sąlygos. Taip pat įstatyme apibrėžtos sritys, į kurias TUI draudžiamos – tai valstybės saugumo užtikrinimo veikla; narkotinių ir psichotropinių medžiagų, ne vaistinės paskirties stipriai veikiančių ar nuodingų medžiagų auginimo, perdirbimo, pardavimo sritys; loterijų organizavimas.

Išskirtina, jog įstatymų, turinčių tiesioginės įtakos investuotojų veiklai Lietuvoje, pagrindą sudaro Baltojoje knygoje suformuluoti laisvojo kapitalo judėjimo principai (Džiugaitė, Nedzveckas, 2001, 113) :

- kapitalo ir mokėjimų ribojimo panaikinimas, kuris apima ne tik užsienio mainų apribojimus, bet ir kiekvieną administracinę normą, kuri diskriminuoja remiantis kapitalo kilme ir adresatu;

- teisė į laisvą kapitalo judėjimą suteikiama gyventojams, o ne piliečiams;

Šia laisve pašalinami ne tik bendri draudimai, bet ir įvairios leidimų išdavimo procedūros;

- kai kurios bendrosios išimtys šiai laisvei dar taikomos. Šios sritys apima nacionalinį saugumą ir viešąją politiką, tačiau neliečia kitų ekonominių interesų.

Yra dar daugelis ir kitų teisinių aktų, kuriančių palankų klimatą užsienio investicijoms mūsų šalyje. Tai ir LR Vyriausybės TUI skatinimo programa, pelno mokesčio įstatymas, mokesčių administravimo įstatymas, LEZ įstatymas, žemės nuosavybės, komercinių bankų, konkurencijos, ilgalaikės nuomos, koncesijų, hipotekos ir kiti įstatymai. Reikia pažymėti, jog įstojus į ES, vyko ir vyksta tolesnis Lietuvos teisės harmonizavimas pagal ES bendrąją politiką.

Investicijų skatinimo programose analizuojami investicijas pritraukiantys veiksniai ir siūlomos priemonės, kuriomis mūsų Vyriausybė galėtų dar labiau paskatinti investuotojus į Lietuvą. Ūkio ministras K.Daukšys 2005 m. gruodžio mėnesį įvardijo, jog *Investicijų skatinimo programos* svarbiausi tikslai : „skatinti investicijas į žmogiškuosius išteklius, žinias ir inovacijas, plyno lauko investicijas, investicijas į viešąją infrastruktūrą ir pramoninių zonų kūrimą. Programai įgyvendinti LR valstybės biudžete 2006 metams yra planuojama 16,1 mln. litų „ (Eigintaitė, 2005, p.17). Ūkio ministerija, vykdydama Vyriausybės strateginiame planavime numatytus prioritetus, stengiasi ir siekia, kad būtų kuriamos naujos pramoninės zonos. Ministerijos užsakymu įgyvendinamas ateities investicijoms regionuose svarbus PHARE projektas - „Parama plyno lauko investicijų plėtrai Lietuvoje“.

Pagrindinės Vyriausybės vykdomos priemonės investicinei aplinkai gerinti Lietuvoje šiuo metu yra (Jucevičius, 2004, p.7):

- a) įstatymo stabilumo didinimas; b) investuotojų forumų rengimas; c) pajamų ir kapitalo dvigubo apmokestinimo išvengimo ir investicijų skatinimo bei apsaugos sutarčių sudarymas;
- d) darbo jėgos kvalifikacijos kėlimas; e) valstybės įvaizdžio gerinimas.

Pagal šią programą jau yra įgyvendinti *sekantys uždaviniai*:

- a) sudaryta studijų užsienio valstybėse rėmimo programa; b) priimta greitesnės amortizacijos taikymo tvarka; priimti stambių investicijų skatinimo kriterijai; suderinti investicijų standartai su ES reikalavimais; parengtos investavimo taisyklės; diegiama kompiuterinė įmonių registravimo sistema; mažinami biurokratiniai barjerai, išduodant leidimus; sudaryta sklypų, pastatų, galimų panaudoti investiciniams projektams duomenų bazė.

Kaip jau minėta anksčiau, TUI yra apsaugotos, taikant Lietuvos Respublikos Investicijų įstatymą. Kaip tik Ūkio ministerija, pastaruoju metu ruošianti ir ketinanti pateikti Vyriausybei ilgai lauktą Nacionalinę investicijų skatinimo programą, teigia, jog programa suteiks svertų konkuruoti dėl TUI su kitomis regiono valstybėmis.

Užsienio investitoriai, reikalui esant, gali kreiptis į tarptautinį ginčų sprendimo centrą. Taip pat LR yra pasirašiusi Niujorko konvenciją, pagal kurią visi užsienio arbitražo priimti sprendimai yra pripažįstami bei vykdomi.

Viena iš Vyriausybės vykdomų tiesioginių užsienio ir šalies investicijų pritraukimo formų Lietuvoje yra LEZ steigimas. Siekiant tai įgyvendinti, 1995 m. buvo priimtas LR laisvųjų

ekonominių zonų pagrindų įstatymas. Šiuo metu dokumentaliai egzistuoja dvi laisvosios ekonominės zonos, nors realiai funkcionuoja tik viena - Klaipėdos LEZ, įsteigta 1996 m., priėmus LR Klaipėdos LEZ įstatymą. Tai yra pirmoji Lietuvoje pradėjusi veiklą laisvoji ekonominė zona. Kauno LEZ buvo įsteigta 1996 m., priėmus LR Kauno laisvosios ekonominės zonos įstatymą. Deja labai gaila, tačiau neišsprendus žemės nuomos klausimų ir dėl kai kurių teisinių normų netobulumo, Kauno LEZ steigimo darbai užsitęsė iki šiol, tačiau nuo šių metų jau matyti pirmieji „atsigavimo“ požymiai.

Džiugu pažymėti, jog pastaruosiu metu Vyriausybės parengtu projektu „Parama plyno lauko investicijų plėtrai Lietuvoje“ siekiama pritraukti užsienio investicijų ir tuo pačiu gerinti mūsų šalies ekonominę ir socialinę plėtrą. Pasitelkus ES šalių patirtį ir atlikus situacijos analizę, parengta plyno lauko investicijų skatinimo metodika, apibrėžti plyno lauko sklypų tinkamumo kriterijai. Šiuo metu jau atrinkti du projektui vykdyti tinkami sklypai, esantys Alytaus ir Panevėžio rajonuose. Jie numatomi parengti investicijoms – iki jų arba juose turėtų būti nutiestos kelių komunikacijos, inžineriniai tinklai, nustatyta tokių sklypų valdymo schema ir operatorius, jog investitoriams būtų paprasčiau su savivaldybe derinti žemės bei mokesčių klausimus. Tinkamų sąlygų sukūrimas turėtų padėti užsienio investuotojams mažiausiomis sąnaudomis ir terminais organizuoti ir pradėti gamybinę veiklą naujose vietose. Bendra projekto „Parama plyno lauko investicijų plėtrai Lietuvoje“ numatyta vertė – 4, 486 mln. litų, iš jų 3, 365 mln. litų – ES dalis ir 1,122 mln. litų – LR lėšos. Projekto užbaigimas numatomas iki 2006 m. pabaigos (Eigintaitė, 2005, p.17).

Kaip žinoma iki šiol į Lietuvą vis dar permažai ateina „plyno lauko“ investicijų ir tam yra kelios priežastys. Viena iš jų – ribotos Lietuvos galimybės tokių investicijų. Kita priežastis - nepakankamas pasirengimas, kad jų ateitų: reikia tam tikros infrastruktūros ir aktyvios rinkodaros. Kaip tik tai ir paliudija Klaipėdos LEZ praktika – kai tik valstybė ir vyriausybė investavo į LEZ infrastruktūros vystymą, zonos valdymo bendrovė ėmėsi rinkodaros, visa tai davė teigiamų rezultatų – investuotojai ėmė domėtis veiklos galimybėmis ir apsisprendė labai greitai investuoti. Tikėtina, jog naujasis projektas „Parama plyno lauko investicijų plėtrai Lietuvoje“ kaip tik padės pritraukti TUI ir ne tik į Klaipėdos regioną.

Lietuvos Respublikos koncesijų įstatymu siekiama skatinti privataus ir užsienio kapitalo investicijas į viešąjį sektorių koncesijos pagrindais, bet kaip minėta šiame įstatyme vis dar yra daug nesklandumų – sudarydamos koncesijų sutartis savivaldybės nesugeba apginti viešojo intereso, baiminasi Seimo Audito komiteto, taigi Ūkio ir Finansų ministerijos rengiasi taisyti Koncesijų įstatymo trūkumus. Pagal koncesijų sutartis numatomi statyti perspektyvoje sporto rūmai ir Šiauliuose, ir Kaune. Pastarajame konkurse dalyvauja viena kompanija – prancūzų „Bouygues Batiment International“. Jei sutartis kaip planuojama, bus pasirašyta, investuotojai areną

eksploatuotų 23 metus, o vėliau komplektas būtų perduotas Kauno savivaldybei (Pačkauskaitė, 2006, p.4).

Vienas iš svariausių mūsų šalies šiandienos veiksnių yra *Lietuvos narystė NATO ir Europos Sąjungoje*, sėkminga mūsų šalies integracija į ES. Lietuvos narystė minėtuose blokuose dėl padidėjusio ekonominės, politinės ir socialinės aplinkos stabilumo suteikia ir vietinėms, ir užsienio įmonėms papildomų verslo ir plėtros galimybių. Tapusi šių tarptautinių organizacijų nare, Lietuva tuo pačiu metu palaiko glaudžius tarptautinius ekonominius santykius ir su kaimyninėmis Rytų Europos šalimis. Jos strateginė geografinė padėtis tarp ES ir NVS potencialiai yra ypač palanki verslo plėtrai - Lietuva traktuojama tarsi jungiamasis tiltas tarp ES ir NVS šalių. Tiek jūriniai, tiek sausumos keliai Lietuvoje yra pagrindinė transporto jungiamoji grandis - Vakarus su Rytais bei Šiaurę su Pietumis. Gera geografinė padėtis išskiria Lietuvą iš daugelio valstybių (pvz., iš Airijos ir Suomijos) kurios tokio pranašumo tikrai neturi. „Vartai tarp rytų ir vakarų“ vilioja užsienio investuotojus ir ypač pastaruosiu metu, kai visos valstybės aršiai konkuruoja dėl TUI pritraukimo, tai yra nemažas ir patrauklus mūsų šalies privalumas.

Lietuva pasižymi ir *kvalifikuota, konkurencinga (palyginti pigia) darbo jėga*. Mūsų šalyje gerai išplėtotą mokslo ir švietimo sistema - diplomuotų specialistų, tenkančių 1000 gyventojų, rodiklis yra vienas iš didžiausių ne tik Rytų Europoje, bet ir visoje ES. Tačiau vis dažniau pasigirsta užsienio investuotojų nuomonių, jog specialistai pagal mokymo programas nespėja prisitaikyti prie greitai besikeičiančių rinkos sąlygų, todėl būtina kuo skubiau peržiūrėti mokymo programas ir ruošti aukščiausios ir paklausios kvalifikacijos specialistus, įvertinant, jog mūsų šalies rinka jau yra Europos Sąjungos rinkos dalis. Aukštosios mokyklos turėtų glaudžiau bendradarbiauti su verslo atstovais ir išklausti jų poreikių.

Lyginant su kitomis ES šalimis, Lietuvoje vidutinis darbo užmokesčio lygis yra vienas iš mažiausių. Lietuvos gamybos sektoriuje vidutinė mėnesinė alga yra apie 500 eurų, o tai sudaro 10 proc. ES išsivysčiusių šalių darbo užmokesčio lygio. Minėtas uždarbio lygis taip pat 20-50 proc. mažesnis nei kai kuriose Centrinės ir Rytų Europos regionuose. Tačiau vis tik pagal kylančias Lietuvoje kainas, pradedamas jausti ir nekvalifikuotos darbo jėgos trūkumas transporto, logistikos, statybų ir daugelyje kitų šalies ūkio sektorių, kuris gali tapti ypač grėsmingu stabdžiu investicijų pritraukimui, o to pasekoje ekonomikos plėtrai. Dėl darbo jėgos migracijos jau pradeda trūkti ir kvalifikuotų specialistų, todėl vyriausybė turėtų rimtai apsvarstyti visas galimas priemones sustabdyti tiek nekvalifikuotų mūsų šalies piliečių, tiek „proto nutekėjimą“ svetur. Būtina „nesnausti“, o sudaryti sąlygas spartesniam Lietuvos ūkio produktyvumo ir gyventojų pajamų augimui, o tai galima pasiekti tik konkurencijos sąlygomis, ko pasekoje galima būtų tikėtis ir lėtesnio kainų kilimo.

Manychiau, jog patiems talentingiausiems absolventams turėtų būti sudarytos galimybės realizuoti profesinius siekius Lietuvoje, o ne svetur (kas be ko neatmetama galimybė, pasistažuoti užsienyje, įgyjant praktinių bei teorinių žinių). Tuo turėtų jau šiandien rūpintis tiek vyriausybė, tiek aukštosios mokyklos, tiek kiekvienas šalies darbdavys – verslo atstovai turėtų glaudžiau bendradarbiauti su švietimo įstaigomis, kaip jau minėta, informuojant apie paklausių specialybių poreikį rinkoje, o vyriausybė turėtų išklaudyti poreikius ir priimti atitinkamas pataisas švietimo sistemoje.

Komunalinių paslaugų bei prekių kainos, gyvenimo sąnaudos mūsų šalyje kol kas vienos iš *mažiausių* Centrinės ir Rytų Europos šalyse (situacija gali keistis, įvedus eurą). Tokiu būdu Lietuva ne tik geografiškai artima Rytų rinkoms, bet ir pranašesnė prekių bei paslaugų pigumu. Tai leidžia ir vietiniams, ir užsienio investuotojams santykinai sumažinti (lyginant su ES šalimis) gamybos ir įvairias eksploatacines sąnaudas. Tačiau nors ir žemas kainų lygis, tiek paslaugos, tiek prekės savo kokybe „nenusileidžia“ kitoms ES šalims.

Nesinorėtų nuneigti to fakto, jog įstojimas į ES, vis tik atsiliepė prekių pabrangimu, o euro įvedimas gali sukelti dar didesnę pabrangimo efektą. Visiems labai gerai žinomas Vokietijos ekonomikos pavyzdys, kai perėjus nuo nacionalinės valiutos (Vokietijos markių – DM) prie euro (EUR), daugelio net pagrindinių prekių ir paslaugų kainos šoktelėjo nuo kelių iki keliasdešimt kartų. Nors yra įvairių analitikų nuomonių, kai kurie teigia, jog tam įtakos turėjo šalies infliacija. Be to vien tik išaugusi prekių ir paslaugų paklausa (laukiant euro įvedimo) gali sukelti sąlyginį prekių pabrangimą.

Investicijų klimatui svarbią pozityvią reikšmę suteikia ir *gerai išvystytas Lietuvos transporto kelių tinklas*, tačiau mūsų šalis blogai pasiekama iš Vakarų (kaip neigiamas pavyzdys – labai blogos būklės Lenkijos keliai; be to lyginant didžiuosius Lietuvos miestus – Vilnių, Kauną ir Klaipėdą – Kaune pačiame mieste kelių būklė viena iš prasčiausių). Globaliai ES transporto komisija apibūdino Lietuvą kaip regiono transporto kelių centrą – 2 iš 10 prioritetinių Europos tranzito koridorių kaip tik yra Lietuvoje. Pagrindiniai Lietuvos pramonės centrai tarpusavyje sujungti keturių juostų keliais, pilnai atitinkančiais ES veikiančius standartus. Pastaruoju metu tiesiamas kelias, kuris taps transeuropinės kelių sistemos dalimi. Šis kelias taip pat bus pagrindinė Baltijos šalių transporto ašis ir ateityje sujungs Baltijos šalių kelių infrastruktūrą su Rusijos Federacijos kelių sistema. Vykstant pasaulinei globalizacijai, gerų susisiekimo kanalų svarba nuolat didėja, taigi Lietuvai svarbu nepamiršti ir nuolat pabrėžti šiuos savo turimus privalumus. Tačiau iš kitos pusės norisi pažymėti, jog avaringumo situacija keliuose yra viena iš blogiausių visoje Europoje (1 milijonui gyventojų tenka 218 žuvusiųjų) ir čia mums dar reikia labai pasitempti. Šioje situacijoje problema slypi ne pačioje transporto infrastruktūroje, o vairavimo mokymo proceso tobulinime.

Taip pat pažymėtina, jog mūsų šalyje veikia keturi tarptautiniai aerouostai, turime neužšalantį Baltijos jūros pakrantės uostą. Šiuo metu Klaipėdos uostas aptarnauja laivus ir krovinius, gabamus iš įvairių šalių: JAV, Pietų Amerikos šalių, Vokietijos, Azijos, Rusijos, Kazachstano, Ukrainos ir kt. uostų.

Kitas svarus pastarųjų metų veiksnys, skatinantis TUI į Lietuvą - tai *užsienio investuotojų pripažinimas*. Investuotojams patrauklus pats faktas, kad mūsų šalis jau ES valstybė, kurios makroekonominiai rodikliai vieni geriausių tarp naujųjų ES šalių-narių. Be to investuotojus imponuoja ir numatomas euro įvedimas. Taip pat pripažinimą patvirtina ir geri anksčiau darbe minėti užsienio ekspertų įvertinimai (Pasaulio banko ir t.t). Dėl palankių investavimo sąlygų t.y. tinkamo investicinio klimato, į Lietuvą investavo tokios stambios tarptautinės įmonės: „Siemens“, „Telia“, „Philips“, „Motorola“, „Mars/Masterfoods“, „Sonera“, „Kraft Food International“, „Festo“, „Lancaster Steel“, „Partec“, „Danisco“, „SEB“, „Carlsberg“, „Marzotto“ (stambiausių užsienio investuotojų į Lietuvos ekonomiką sąrašas pateiktas 4 lentelėje) (Jucevičius, 2004, p.45).

Jucevičius pažymi : „tarptautinių investuotojų pripažinimas iš esmės suaktyvina pačius investicinius procesus. Pastebima tiesioginė priklausomybė: kuo toliau šalis yra pažengusi privatizacijos ir investicijų keliu, tuo labiau užsienio ir vietiniai investuotojai investuoja savo lėšas į šalies ekonomiką, kaip tik ši priklausomybė ir pastebima Lietuvoje“ (Jucevičius, 2004, p. 50).

4 lentelė

Stambiausi užsienio investuotojai Lietuvoje

Nr.	Investuotojas	Šalis	Pavadinimas	Pramonės sektorius	€ mln.
1.	Amber Teleholdings Consortium (Telia Sonera)	Švedija / Suomija	Lietuvos Telekomas	Telekomunikacijos	590
2.	SEB-Skandinaviska Enskilda Banken AB	Švedija	Vilniaus Bankas	Bankai	250
3.	TDC(Tele Danmark A/S)	Danija	Bitė GSM	Telekomunikacijos	174
4.	Yukos	Rusija	Mažeikių Nafta	Naftos perdirbimo, Jūros terminalas	150
5.	Statoil ASA	Norvegija	Lietuva Statoil	Naftos produktai	90
6.	Philip Morris International	JAV	Philip Morris Lietuva	Tabako produkcija	87
7.	Baltic Beverages Holding	Švedija/ Suomija/ Danija	Švyturys - Utenos alus	Alaus	78
8.	Hansapank A/S	Estija	Hansabankas	Bankai	59

Šaltinis: . JUCEVIČIUS, R. (2004) Investavimo skatinimas gerinant investicinę aplinką Lietuvoje, p. 6.

Pažangu ir pozityvu, jog daugelio mūsų šalies gamintojų produkcija jau atitinka tarptautinius standartus (pvz., ISO 9000, ISO 14000 ir kitus). Įstojus į ES ypatingą reikšmę įgauna kokybė, ekologiškumas, aplinkosauginiai reikalavimai. Džiugu, kad Lietuva, būdama ne vienos tarptautinės konvencijos nare, aktyviai įsijungdama į pasaulinį darnaus vystymosi procesą, šiandien galvoja ne

tik apie pagamintos produkcijos ar suteiktos paslaugos kiekybę, bet ir kokybę, įvertinant pasekmes aplinkai, sveikesnei ir laimingesnei visų piliečių gyvenimui.

Daugelis užsienio kompanijų investuoja į Lietuvą, turėdamos tikslą ateityje *eksportuoti savo produkciją bei paslaugas į kitus regionus*. 2003 metais Lietuvos eksportas siekė 6,4 mlrd. EUR, o 2004 metais – 6,9 mlrd. EUR. Kaip pažymi Statistikos departamentas, 2005 metais visas šalies eksportas sudarė 32807,3 mln. litų t.y. 9,5 mlrd. EUR, ir lyginant su 2004 metais išaugo net 27,1 procentus. Prekių eksportas į Europos valstybes sudarė 23,5 mlrd. litų, t. y. beveik 91 procentą. Galima drąsiai teigti, jog įstojimas į ES, paskatino eksporto plėtrą. (2005, prieiga per internetą: www.euro.lt/sutartis/sutartis.htm).

Žinių ekonomikos plėtra – taip pat dar vienas iš palankių veiksnių tiesioginiam užsienio investavimui. Vienas iš pastaruoju metu strateginių Lietuvos vyriausybės prioritetų - *Žinių ekonomikos* kūrimas bei vystymas. Žinių visuomenės kūrimo svarba Lietuvoje suprantama taip, jog net 72 proc. Lietuvos piliečių informacines technologijas sieja su gyvenimo lygio kilimu. Sekant Airijos pavyzdžiu, Lietuvos svarbiausios politinės jėgos, socialiniai – ekonominiai partneriai pasirašė nacionalinį susitarimą, siekiant ekonominės ir socialinės pažangos. Šio susitarimo tikslas yra siekti, kad Lietuvos ekonomika taptų konkurencinga *žinių ekonomika*, užtikrinančia žinioms imlių darbo vietų gausą; švietimo ir mokslo sistemą priderinti prie žinių visuomenės ir Europos aukštojo mokslo ir tyrimų sistemos; įveikti skurdą ir socialinę atskirtį; pertvarkyti kaimą ir visą valstybės valdymą. Europos Komisarų Erkki Liikanen teigimu, “elektroninė integracija” nėra vien tik ekonominė būtinybė – tai socialinė būtinybė bei sąlyga šaliai vystytis ir jos gerovei garantuoti. Šie žodžiai yra ypač aktualūs plėtros proceso kontekste visoms ES šalims - narėms: užtikrinti, kad visa Europa, o ne tik jos dalis taptų “*pačia konkurencingiausia dinamiška žinių ekonomika pasaulyje*” yra pati didžiausia užduotis. Tačiau įgyvendinti ją nėra taip paprasta : Pasaulio banko instituto apskaičiuotas žinių ekonomikos indeksas (2003-2004 m. duomenys) Lietuvai (6,7) rodo, jog Lietuva savo pasirengimu žinių ekonomikai iš naujųjų narių lenkia tik kaimyninę Latviją ir gerokai atsilieka nuo senbuvių ES narių vidurkio (8,12). Negalime pasidžiaugti ir kompiuterių skaičiumi - daugiausia interneto naudotojų – daugiau nei 50 100-ai gyventojų – yra Švedijoje, Suomijoje, Danijoje, Nyderlanduose; tuo tarpu Lietuvoje – tik 21. Nors pažymėtina, jog jau 2004 m. asmeninius kompiuterius namuose turėjo 25 proc., o internetu namuose naudojosi 10,6 proc. namų ūkių (namų ūkių, turinčių asmeninį kompiuterį, 2005 m. buvo 29 procentai, o 2000 m. – tik 5,3 procento). Taip pat tenka pabrėžti, jog mūsų šalyje vis dar nepakankamas interneto greitis ir skvarba, lyginant su kitomis ES šalimis (2004, prieiga per internetą: <http://www.std.lt>).

Naujausios užsienio investuotojų apklausos rodo, jog vis dažniau pasirenkant užsienio investicijoms vietą, atsižvelgiama ir į regis tokius šalutinius veiksnius, kaip miesto architektūra, kultūrinis palikimas ar klimato sąlygos. 2006 m. pradžioje žurnalas „Forbes“ paskelbė

patraukliausių investuotojams šalių sąrašą, kuriame šalys vertintos pagal tradicinius kriterijus, tokius kaip mokesčiai, atlyginimų lygis, verslo aplinką reguliuojantys įstatymai ir investuotojų apsauga bei biurokratijos lygis. Palankiausiomis šalimis įvardintos Danija, Suomija, Islandija ir JAV. Estija, aplenkusi Airiją, gavo 8-ąją vietą, Latvija – 22-ąją, o Lietuva – 29 vietą. „Communication Group“, tokių bendrovių kaip „Ernst and Young“, „Easyjet“ ir kitų vadovai nurodo, kad tradiciniai atrankos kriterijai tampa mažiau aktualūs, kadangi pasaulio rinkos ilgainiui tapo lengviau pasiekiamos, vienodėja specialistų atlyginimai (nors šis teiginys nevisai tinka ES naujosioms narėms), daugelis narių liberalizavo verslo aplinką ir suteikia investuotojams mokesčių lengvatų. Tarp prioritetų pasirenkant vietą investuoti po sparčios ekonominės plėtros išskiriamas *palankus klimatas, stiprios kultūrinės tradicijos ir galimybės turiningai praleisti laisvalaikį*. Įvairūs kultūros centrai miestams tarnauja dvejopai: žmonės gali kultūringai praleisti laisvalaikį, o pats objektas yra miesto ekonominės gerovės simbolis. Londone leidžiamas „Financial Times“ grupei priklausantis žurnalas „FDI Magazine“, 2004 m. įvertinęs 140 Europos miestų ir regionų, pripažino ir įvardijo Lietuvos sostinę - Vilnių - *Rytų Europos ateities miestu* („Vilnius – Eastern Europe city of the future), o Vilnių ir Kauną – Baltijos ateities regionu („Vilnius and Kaunas – Baltic Region of the Future“) (Simėnas, 2006, p.10).

Kaip minėta anksčiau, daugelis tarptautinių institucijų, tokių kaip Pasaulio Bankas, UNCTAD, NORD/LB ekspertų bei tyrinėtojų leidžia teigti, kad bendras investicinis klimatas Lietuvoje yra gana palankus investavimui.

Taigi apibendrinant norėtusi pabrėžti, jog svarbiausias tikslas, gerinant investicinį klimatą ir prognozuojant mūsų šalies konkurencingumo didėjimą tarp ES šalių, TUI pritraukimo į mūsų šalį skatinimą - tai šalies įvaizdžio populiarinimas tarptautinėje arenoje, galutinis *Investicijų skatinimo programos* patvirtinimas, biurokratinių kliūčių šalinimas, kova su korupcija, informatyvios visuomenės tolesnis kūrimas, švietimo sistemos adaptavimas prie besikeičiančių rinkos sąlygų, kvalifikuotos ir nekvalifikuotos darbo jėgos migracijos problemų sprendimas, sėkmingas mokesčių reformos tęstinumas, dėl kurios pastaruoju metu kyla labai daug diskusijų, pasiruošimas euro įvedimui.

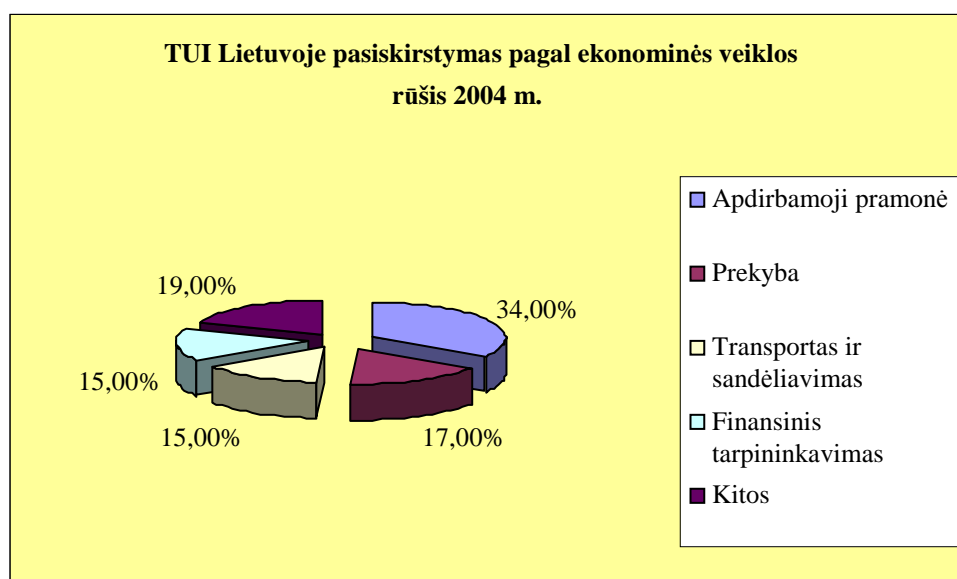
2.3 TUI Lietuvoje pasiskirstymas pagal ekonominės veiklos rūšis

Analizuojant TUI atskirose ekonominėse veiklos srityse, reikia pažymėti, kad nuo 2004 m., jau Lietuvai esant ES sudėtyje, buvo pakeista skaičiavimo metodika ir materialinės investicijos klasifikuojamos ne pagal jų paskirtį, o pagal investuojamos bendrovės pagrindinę veiklą: pvz., jei statomas fabrikas baldų pramonėje, tai investicija bus į baldų pramonę, o ne į statybos pramonę. Naudojant naują metodiką, pastebimi akivaizdūs ir ženklūs skirtumai. Didžiausios investicijos

pastaruoju metu atitenka apdirbamajai pramonei, o pramonės investicijos išsiskaido į kitas šakas ir statistikoje jos sumažėjo.

Analizuojant TUI pagal ekonominės veiklos rūšis, 2004 m. duomenimis TUI daugiausia investuota į apdirbamąją pramonę ir tai sudarė – 34 proc.(1176,1 mln. Lt), didmeninėje ir mažmeninėje prekyboje TUI pasiskirstymas - 17 proc. (246,4 mln. Lt), toliau 15 proc. TUI teko logistikai – transportas, sandėliavimas) ir 15 proc. (221,1 mln. Lt) finansiniam tarpininkavimui. Visoms kitoms rūšims atitinkamai teko – 19 proc. (4 pav.) (2005, prieiga per internetą: <http://www.std.lt>).

Kaip matyti iš 4 diagramos, trečdalis visų TUI investicijų tenka *apdirbamajai pramonei*: daugiausia 2004 m. buvo investuota į maisto produktų, gėrimų ir tabako gamybą - 30,3 proc., tuo tarpu į naftos produktų ir chemijos gaminių gamybą - 24,1, į guminių ir plastikinių dirbinių gamybą - 10,3 proc. visų apdirbamosios gamybos investicijų. Tais pačiais metais daugiausia išaugo investicijos į naftos produktų ir chemijos gaminių gamybą bei guminių ir plastikinių dirbinių gamybą. 5 lentelėje akivaizdu, jog lyginant 2004 metų pradžią panašios tendencijos išliko ir 2005 m. bei 2006 m. pradžioje: daugiausia investuota į apdirbamąją pramonę 34,0 proc. (2006m. 33 proc.), po to seka didmeninė ir mažmeninė prekyba – nuo 17,9 proc. sumažėjo iki 13,9 proc., finansinis tarpininkavimas nuo 15,7 4 proc. sumažėjo iki 14,4 proc. (2005 m. pradžioje) ir vėl sugrįžo į senąsias pozicijas – iki 15,7 4 proc. 2006 m. pradžioje. Transportas ir sandėliavimas per tą patį laikotarpį sumažėjo nuo 17,1 iki 12,5 proc. Tuo tarpu daugiausia per 2005 m. išaugo investicijos į elektros, dujų ir vandens tiekimo sektorių - nuo 4,4 proc. iki 11,5 proc. (tam įtakos turėjo jau anksčiau minėta „Lietuvos dujų“ pervertinta užsienio kompanijų valdoma vertė).

Šaltinis : Sukurta autorės pagal Lietuvos statistikos departamento duomenis, 2005. Prieiga per internetą: <http://www.std.lt>

4 pav. TUI Lietuvoje pasiskirstymas pagal ekonominės veiklos rūšis 2004 m.

Per 2005 m. daugiausia išaugo investicijos į naftos produktų ir chemijos gaminių gamybą ir guminių bei plastikinių dirbinių gamybą. Kaip informuoja Statistikos departamentas apdirbamojoje gamyboje daugiausia investuota į naftos produktų ir chemijos gaminių gamybą – 29,7 procento, maisto produktų, gėrimų ir tabako gamybą – 24,4, guminių ir plastikinių dirbinių gamybą – 11,1 procento visų apdirbamosios gamybos investicijų (5 lentelė) :

5 lentelė

TUI Lietuvoje pasiskirstymas pagal ekonominės veiklos rūšis 2004-2006 m. pradžioje

Ekonominės veiklos rūšys	2004 01 01		2005 01 01		2006 01 01	
	mln. Lt	%	mln. Lt	%	mln. Lt	%
Iš viso	13699,4	100	16192,6	100	18802,4	100
Žemės ūkis, miškininkystė, žuvininkystė	111,7	0,8	127,8	0,8	160,4	0,9
Kasyba ir karjerų eksploatavimas	115,1	0,8	140	0,9	159,7	0,8
Apdirbamoji gamyba	4260,2	31,1	5503,2	34	6219,3	33,1
Elektros, dujų ir vandens tiekimas	604,9	4,4	1199,1	7,4	2159,2	11,5
Statyba	158,7	1,2	194,1	1,2	237,6	1,3
Didmeninė ir mažmeninė prekyba; asmeninių ir buitinių daiktų taisymas	2453,7	17,9	2584,2	16	2615,3	13,9
Viešbučiai ir restoranai	225	1,6	195,1	1,2	212,4	1,1
Transportas, sandėliavimas ir ryšiai	2344,2	17,1	2320,5	14,3	2345,1	12,5
Finansinis tarpininkavimas	2155,6	15,7	2337,8	14,4	2943,4	15,7
Nekilnojamas turtas ir kita verslo veikla	1004,4	7,3	1377,1	8,5	1504,2	8
Kitos veiklos rūšys	265,9	2,1	213,7	1,3	245,8	1,2

Šaltinis : Sudaryta autorės pagal Lietuvos statistikos departamento duomenis, 2006. Prieiga per internetą: <http://www.std.lt>

Apdirbamojoje gamyboje norėtusi išskirti medienos pramonę, nes ši ūkio šaka yra viena iš perspektyviausių. Ši ūkio šaka 2004 m. sukūrė 21,1 % pridėtinės vertės visoje apdirbamosios gamybos struktūroje, arba 4,4 % visos bendrosios pridėtinės vertės, ir pagal sukurtą bendrąją pridėtinę vertę 2003 bei 2004 metais užėmė pirmąją vietą tarp apdirbamosios pramonės šakų.

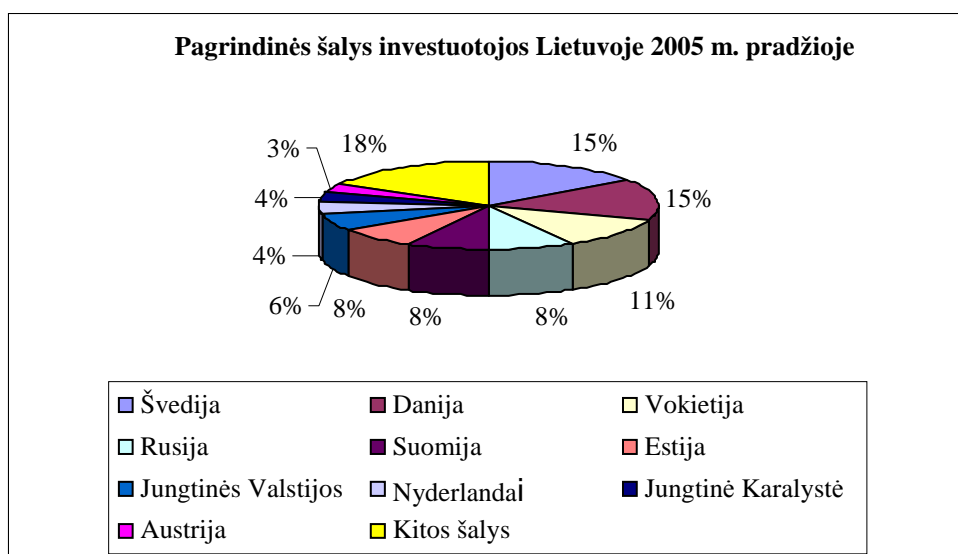
Vertinant medienos pramonės sektoriaus plėtros perspektyvas pagal Jungtinių Tautų studiją iki 2020 m., numatoma, kad medienos pramonės produktų gamyba ir suvartojimas (pjautinė mediena, medienos plokštės, popieriaus ir kartono produktai) Europoje ir perspektyvoje didės.

Daugiausiai Rytų Europoje, kuriai priklauso Lietuva, turėtų didėti popieriaus ir kartono produktų suvartojimas, taip pat turėtų didėti ir pjautinės medienos bei plokščių gamyba ir suvartojimas. Ypač didelę paklausą Rytų Europoje turės popierius ir kartonas. Prognozuojama, kad

popieriaus ir kartono importas 2000–2020 m. viršys 5 mln. tonų per metus. Taigi medienos pramonės produktų gamyba ir paklausa turėtų ateityje didėti. Todėl kiekvieno svarstomo ir pozityvaus projekto įgyvendinimas būtų svarus indėlis į Lietuvos medienos pramonės plėtrą ir tuo pačiu į Lietuvos ekonomiką. Deja labai gaila, bet didesnę medienos pramonės plėtrą stabdo riboti Lietuvos miško išteklių.

Taip pat pastaruoju metu išskirtina TUI skverbimosi tendencija žemės įsigijime. Per vienus metus ji išaugo 1,4 karto. Jaučiamas pagyvėjimas ir išigyjant statinius. Statybos pramonėje pastaruoju metu pasikeitė situacija – anksčiau lyderiavo rekonstrukcijos darbai, o paskutiniu metu – naujos statybos. Tokie rinkos reiškiniai, ypač padidėjusi paklausai žemei ir statiniams, yra sąlygoti planuojamo euro įvedimo 2007 metais sausio 1 d. - daugelis nekilnojamo būsto kainų (ypač Vilniuje) prasilenkia, drąsiai galima teigti, su sveika nuovoka ir logika. Už sostinės centre esamus statinius galima įsigyti pvz. pilį Belgijos priemiestyje, o vis dėlto pragyvenimo lygis, perkamoji galia ir ES šalių makroekonominiai rodikliai skiriasi. Dirbtinai sukeltos nekilnojamo turto ir žemės kainos, vis dar neprieinamos vidutines pajamas gaunančiam lietuviui, bet tik pasiturinčiam verslininkui ar užsienio investuotojui.

Į statybos pramonę pastaruoju metu ypač sparčiai investuoja – Vokietija, Danija, Rusija ir JAV.

Šaltinis : Sukurta autorės pagal Lietuvos statistikos departamento duomenis, 2005. Prieiga per internetą: <http://www.std.lt>

5 pav. Pagrindinės šalys investuotojos Lietuvoje 2005 m. pradžioje

2005 m. pradžioje daugiau nei pusė visų TUI Lietuvoje sudarė investicijos iš Danijos, Švedijos ir Vokietijos; iš visų ES šalių turėjome net 2110 investuotojų (8 priedas).

2005 m. pradžioje Lietuvoje investavo 2901 investuotojas, o investicijos vienam gyventojui, palyginti su 1997 m., išaugo 6 kartus. Analizuojant TUI dinamiką pagal šalis

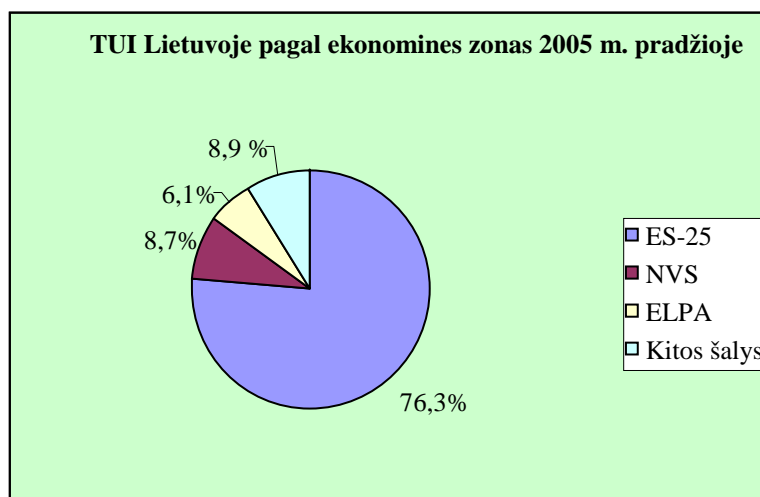
investuotojas į Lietuvą, 2003 m. pirmavo JAV (317, 37 mln. Lt), po to sekė Suomija (201,06 mln. Lt), Vokietija (163,12 mln. Lt) ir Estija (88,55 mln. Lt). Situacija jau pasikeitė 2004 m.- stambiausi investuotojai – Danija (2374,4 mln.Lt), Švedija (2009,8 mln. Lt), Vokietija (1334,8 mln. Lt), Suomija (1172,7 mln.Lt), Estija (1150,7 mln.Lt) ir JAV (1334,8 mln.Lt) investavo labai panašiai (Statistikos departamentas, 2005, prieiga per internetą: <http://www.std.lt>).

Statistikos duomenys 2006 m.pradžioje informuoja, jog šiuo metu daugiausia lėšų yra investavę Danijos (15,2 proc. visų TUI), Švedijos (13,6 proc.), Rusijos (12,9 proc.), Vokietijos (11,6 proc.) investuotojai. Taigi kaip matyti iš duomenų, akivaizdžiai pirmaujančioje gretose išlieka lyderiais skandinavai ir į trečią vietą įsiveržė rusai, palikdami vokiečių investuotojus ketvirtoje vietoje. Reikia pažymėti, jog TUI iš Rusijos ženklia išaugo (nuo 93,8 mln.litų 2001m. iki 2434 mln. litų 2006 metų pradžioje t.y. 25,9 karto). Daugiausia Rusijos investuotojai 2005 m. investavo į elektros, dujų bei vandens tiekimą; apdirbamąją pramonę ir į finansinį tarpininkavimą. Rusijos investuotojus šiuo metu domina Lietuvos energetikos sektorius, nes per Lietuvą eina tranzitinis kelias iš Rusijos į Kaliningrado sritį. Todėl visai suprantamas Rusijos energetikos kompanijų interesas investuoti kapitalą būtent į šį sektorių – elektros energijos tranzitą, gamybą, kitas su energetika susijusias sritis. Per pastaruosius kelerius metus vien „Lukoil Baltija“ Lietuvoje investavo per 120 mln. USD ir dabartiniu metu valdo didžiausią degalinių tinklą. Rusų investuotojų dėmesio centre išlieka stambiausi Lietuvos objektai – „Mažeikių nafta“, „Rytų skirstomieji tinklai“ bei „Lietuvos geležinkeliai“, be to juos domina ir smulkus nekilnojamas turtas. Taigi prognozuojama ir tolesnis Rusijos tiesioginio investavimo augimas Lietuvoje, šiuo metu deramasi dėl tolesnių investicijų Lietuvoje, nes tam jų nuomone Lietuvoje yra puiki bazė – 2005 m. prekybos apyvarta (Bagdanavičiūtė, 2006, p.10).

Tuo tarpu vieni iš stambiausių skandinavų investuotojų Lietuvoje pažymi, jog smulkios Švedijos bendrovės imasi verslo Estijoje bei Latvijoje, tuo tarpu stambesni švedų investuotojai verslą linkę plėtoti Lietuvoje ir Lenkijoje.Lygindami Lietuvos ir Švedijos verslo aplinką, užsienio investuotojai akcentavo daug didesnes verslo galimybes Lietuvoje. Jie nurodė, jog jų siūlomi produktai nepatiria konkurencijos, todėl čia galima plėsti prekybos apyvartą. Švedijos investuotojai taip pat išskiria mažesnes gamybos, nuomos ir transportavimo sąnaudas, mažesnius mokesčius, motyvuotus mūsų šalies specialistus. Kaip privalumą, jie taip pat įvardija ir tai, jog lietuviai moka rusų kalbą, žino rusų mentalitetą, o tai padeda plėtotis tiek Rusijoje, tiek ir Ukrainoje. Per artimiausius du metus Švedijos investuotojai prognozuoja plėsti verslą Lietuvoje (iš 250 respondentų – Švedijos įmonių planuoja net 87 proc.), nes Lietuva, lyginant su Latvija, Estija ir Lenkija įvardijama, kaip tinkamiausia šalis jų investicijoms į naujus projektus (Simėnas, 2006, p.6).

SEB Vilniaus banko verslo bankininkystės tarnybos direktoriaus R. Kvedaro teigimu, 2005 m. Lietuvoje investuota 5 mlrd. EUR, o prognozuojama, kad ši suma 2006 m. turėtų dar išaugti (Adomaitis, 2006, p.3).

Kaip matyti iš 6 paveikslėlio, didžiausią procentą 2005 m. pradžioje visų TUI t.y. 76,3 proc. sudarė investuotojai iš ES šalių t.y. 8,7 proc., iš NVS šalių – 6,1 proc., iš ELPA šalių – 6,1 proc., tuo tarpu iš kitų šalių – tik 8,9 proc.

Šaltinis : Sukurta autorės pagal Lietuvos statistikos departamento duomenis, 2005. Prieiga per internetą: <http://www.std.lt>

6 pav. TUI Lietuvoje pagal ekonomines zonas 2005 m. pradžioje

Išskirtini pastarųjų metų stambiausi investuotojai mūsų šalyje – tai „Telekomas“ 590 mln. EUR (Švedija), SEB Švedijos bankas – 250 mln. EUR, „Bitè GSM“ – 174 mln.EUR (Danija), „Juka“ – 150 mln.EUR (Rusija), „Statoil“ – 90 mln. EUR (Norvegija), „Philip Moris“ 87 mln. EUR (JAV), „Švyturys“ 78 mln. EUR (Švedija). Šios tarptautinės kompanijos įnešė į mūsų šalies ekonomiką ne tik naujų, pažangių idėjų, technologijų, vakarietiškos vadybos, bet ir modernizavo gamybą bei paslaugų sferą, pateikė tiek vidaus rinkai, tiek eksportui kokybišką, atitinkančią ES standartus, produkciją bei paslaugas, sukūrė daug naujų darbo vietų - viso to pasekoje didėjo šalies BVP, ekonominė ir socialinė gerovė (Jucevičius, 2004, p.12).

Vis dėlto nepaisant minėto bendro TUI augimo (išskyrus tris 2005 m. ketvirčius lyginant su tuo pačiu 2004 m. laikotarpiu, kai TUI sumažėjo 28,1 proc. iki 1,2 mlrd. litų), dabartinį investavimo lygį šalyje kol kas daugelis analitikų vertina kaip nepakankamą. Nepaisant pastaruoju metu pagerėjusios statistikos, Lietuvoje vis dar trūksta investicijų į plyną lauką. Be to, nereikia užmiršti ir įvertinti sparčiai progresuojančių Azijos gamintojų konkurenciją, šiuo metu susiklosčiusias itin palankias bankų paskolų gavimo sąlygas (minėta, jog su euro įvedimu, siejamas ir paskolų brangimas) ir pakilusį šalies įmonių pelningumą. Be to daugiau kaip pusė TUI tenka apdirbamajai pramonei, finansiniam tarpininkavimo ir energetikos sektoriams. Kaip jau minėta, pasak dalies

analitikų, dalis TUI energetikos sektoriuje yra „statistinė“, atsiradusi perkainavus kelių įmonių, tarp jų „Lietuvos dujas“, turtą. Kyla visa eilė abejonių, ar gautos TUI padeda modernizuoti ir padidinti mūsų šalies konkurencingumą.

Mano nuomone, vis dėlto artimiausiais metais investiciniai procesai turėtų nesulpnėti Lietuvoje – tiesioginės užsienio investicijos turėtų didėti, jei vyriausybė sėkmingai patvirtins ir įdiegs *Investicijų skatinimo programą*, toliau imsis aktyvesnių priemonių užsienio investuotojams pritraukti. Galima remtis dviem aspektais – įvertinti, tai ką mes turime Lietuvoje, kitas – kas gali būti perspektyvu mūsų šalyje ateityje. Lietuvoje turi potencialą augti mašinų ir įrenginių, logistikos, chemijos, elektros technikos, maisto pramonė ir kai kurios kitos sritys. Be to tuose pačiuose sektoriuose projektas projektui yra nelygus – viename projekte vyrauja primityvios operacijos, o kitame – pažangių inžinerinių priemonių kūrimas. Pirmiausia siekiama pritraukti TUI į tuos projektus, kurių dėka galima tikėtis mokėti didesnius atlyginimus, nes didesnis darbo užmokestis paprastai mokamas už darbuotojų sukuriama didesnę pridėtinę vertę. Tuo pačiu ir toliau išlieka svarbus klausimas – ar pakankamai daug dėmesio ir lėšų bus skiriama Lietuvos įmonių konkurencingumui vidaus ir ypač užsienio rinkose didinti? Tik spartus prekių ir paslaugų eksporto didėjimas galėtų užtikrinti tolimesnį mūsų šalies ekonomikos kilimą.

2.4 TUI Lietuvoje pasiskirstymas pagal regionus

Mūsų šalyje didžioji dalis įmonių sukonzentruotos didžiausiuose Lietuvos miestuose, kas būtent ir padidina jų patrauklumą užsienio investicijoms. Čia esanti jau suformuota materialinė bazė taip pat labai svarbi pritraukiant investicijas. Tik kai kurios lengvosios ir maisto pramonės įmonės yra išsikūrusios kituose Lietuvos miestuose ir gyvenvietėse. Tai gana pozityvu, nes leidžia tolygiau pasiskirstyti užsienio investicijoms – ne vien tik didžiuosiuose Lietuvos miestuose. Reikia pažymėti, jog kuo didesnis pramoninis centras, tuo didesnė tikimybė sulaukti investicijų. Tačiau kol kas skirtumai tarp didmiesčių ir nedidelių miestelių, pritraukiant TUI, labai ryškūs, o vienas iš pagrindinių mūsų šalies integracijos į ES tikslų – ne tik pasivyti dabartinių šalių narių ekonomiką, bet ir mažinti regioninius skirtumus savo šalyje bei didinti socialinę sanglaudą.

Vietovės patrauklumui įvertinti yra sukurti specialūs vertinimo metodai. Vienas iš rodiklių, naudojamų užsienio patrauklumui įvertinti – patrauklumo koeficientas (PK). Jis gali svyruoti nuo 0 iki 10. Kuo šis koeficientas didesnis, tuo apskritis ar miestas patrauklesnis užsienio investuotojams. Galima išskirti, jog investuojamo kapitalo dydį, netolygią sklaidą lemia 12 veiksnių, apibūdinančių valstybės patrauklumą užsienio investicijoms: 1. Politinis stabilumas; 2. Monetarinė politika; 3. Įstatyminė bazė; 4. Bankų veikla; 5. Kapitalo judėjimo galimybės; 6. Pasisienio kontrolė; 7. Kriminogeninė situacija; 8. Darbo jėga; 9. Viešbučių tinklas; 10. Sveikatos apsaugos kokybė; 11.

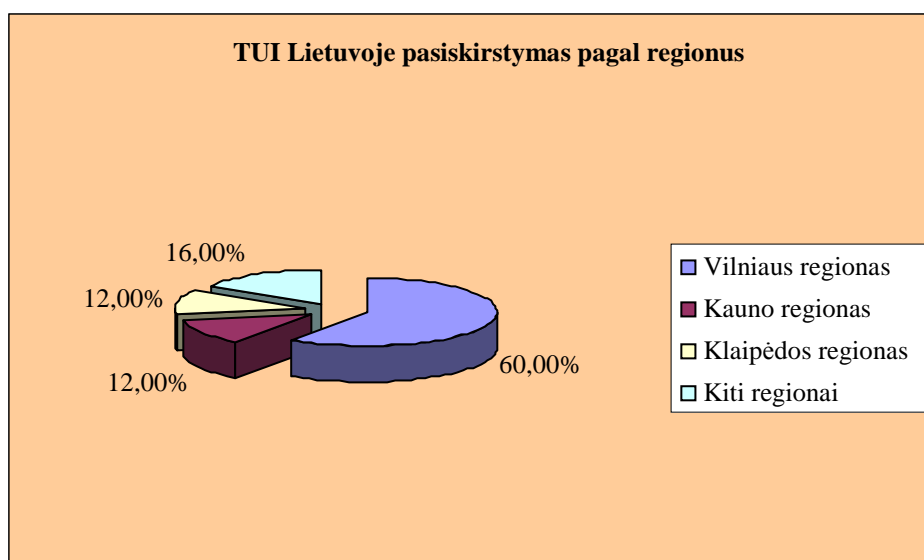
Susisiekimo galimybės; 12. Ryšių kokybė. Taip pat galima išskirti tokius veiksnius, kaip rinkos dydis ir kokybė, vietiniai ištekliai, iki tol egzistavusi vietinė materialinė bazė, ekologinės sąlygos ir reikalavimai (Štreimikienė, 2000, p. 57).

Naudojantis abiejų veiksnių grupėmis buvo apskaičiuotas administracinių rajonų centrų investicinis patrauklumas. Pagal šią skalę aukščiausiai yra Klaipėdos apskritis (6,7), o tai rodo, kad ji turi didžiausias perspektyvas ekonominėje ir socialinėje plėtroje (pastaraisiais metais tai ypač akivaizdu), Vilniaus (6,5), Kauno (6,0). Minimalus koeficiento dydis Lietuvoje laikomas 3. Pastaruoju metu tik anksčiau minėtų miestų PK yra geri, o apskritys Lietuvos mastu koeficientas yra tik patenkinamas.

Regionų atžvilgiu TUI yra pasiskirsčiusios labai netolygiai. 2003 metų sausio 1 dieną 64,4 proc. užsienių investicijų teko Vilniaus miestui, o tuo tarpu 1996 metais ši dalis siekė tik 41,5 proc. Be abejo, tam augimui įtakos turėjo „Lietuvos telekomo“ ir kelių kitų strateginių objektų privatizavimas.

2003 metų sausio 1 dieną dauguma TUI, tekusių Vilniui, buvo skirta didmeninei ir mažmeninei prekybai, pašto ir ryšių sektoriams, apdirbamajai pramonei. Tuo tarpu Kaune ir Klaipėdoje kiek daugiau TUI buvo skiriama tik apdirbamajai pramonei.

2004 metais virš 60 proc. visų TUI teko Vilniui, 12 proc.- Kaunui, 12 proc.- Klaipėdai, apie 16 proc.- kitiems miestams (TUI pasiskirstymas pavaizduotas 6 pav.):

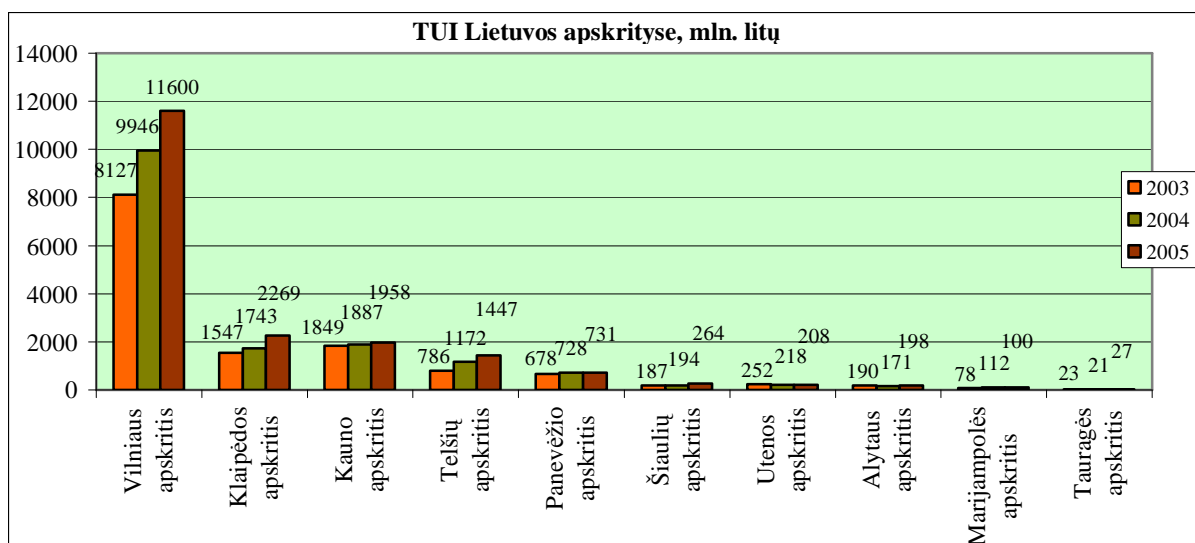
Šaltinis : Sukurta autorės pagal Lietuvos statistikos departamento duomenis, 2005. Prieiga per internetą: <http://www.std.lt>

7 pav. TUI Lietuvoje pasiskirstymas pagal regionus 2004 m.

Per 2004 metus tiesioginės užsienio investicijos Vilniaus apskrityje padidėjo 1819 mln. litų, arba 22,4 proc. Tuo tarpu Kauno apskrityje tiesioginės užsienio investicijos padidėjo 38 mln. litų, arba 2,1 proc., Klaipėdos apskrityje - 196 mln. litų, arba 12,7 procento. Pažymėtina, kad TUI sumažėjo Utenos, Alytaus ir Tauragės apskrityse. Tačiau mažiausios investicijos vis dėlto užfiksuotos Marijampolės ir Tauragės apskrityse - 112 ir 21 mln. litų (8 pav.).

Pastaruoju metu vienam gyventojui Vilniaus apskrityje tenka 9946 litas, Klaipėdos - 4561, Kauno - 2751 litas visų TUI. Mažiausia TUI vienam gyventojui tenka Marijampolės (604 Lt.), Šiaulių (537 Lt.) ir Tauragės (163 Lt.) apskrityse, todėl akivaizdu, jog vyriausybei, savivaldybėms ir apskričių vadovybei būtina imtis neatidėliotinių priemonių netolygumams mažinti t.y. TUI pritraukimui didinti, ko pasekoje būtų statomos įmonės, modernizuojama gamyba, reorganizuojamas gana „apmiręs“ žemės ūkis, mažinamas nedarbas, ir ne tik didmiesčių, bet ir mažų miestų bei kaimelių jaunimas turėtų galimybę tapti pilnaverčiais visuomenės nariais bei integruotis į pažangią europinę visuomenę.

Anot banko „NORD/LB Lietuva“ vyriausio analitiko R. Rudzkio, iki šiol daugiau nei 60 proc. visų TUI nusėdavo Vilniaus apskrityje, todėl *Vilniaus apskritis* pagal BVP tenkantį 1-am gyventojui bei pagal darbo našumą pirmauja Lietuvoje. Čia įsijungia ir „Sostinės sindromas“, pagal

Šaltinis : Lietuvos statistikos departamento duomenys, 2005. Prieiga per internetą: <http://www.std.lt>

8 pav. TUI Lietuvoje apskrityse 2003-2005 m., mln. litų

kurį pritraukiama daugiausia užsienio investicijų. Pastarasis faktorius didino sostinės gyventojų darbo našumą bei jų sukuriamą pridėtinę vertę. Lietuvos sostinėje savo filialus kuria didžiausios Vakarų šalių įmonės, todėl apie 50 proc. tenkančių investicijų skirta didmeninei ir mažmeninei prekybai. Pažymėtina, jog Vilniuje įregistruotos beveik visos įmonės, užsiimančios finansiniu

tarpininkavimu, nekilnojamu turtu, nuoma bei komercija. Be to, visos užsienio arba bendro su užsieniu kapitalo įmonės, užsiimančios komunikacine veikla, taip pat yra registruotos Vilniuje. Kaip jau minėta, 1998 m. privatizavus AB „Lietuvos Telekomas“ ypač išaugo investicijos į telekomunikacijas ir ryšius (Linkaitis, 2005, p.9).

Pastaruoju metu, visiems svarstant ir planuojant euro įvedimą jau sekančių metų pradžioje, stengiamasi kuo daugiau investuoti į nekilnojamą turtą, sparčiai kyla nauji statiniai, ir kaip jau minėta, daugelis Vilniaus žemės sklypų vertinami milijonais litų (net kai kuriuose rajonuose – milijonais eurų), statinių kainos prilygsta kai kurioms Vakarų Europos kainoms, pvz. Rytų Berlyno.

Pagal TUI dydį ir jų augimo tempus Kaunas patenka į pirmąjį trejetuką Lietuvoje - tradiciškai nusileidžia tik Vilniui ir pastaruoju metu lenktyniauja su Klaipėda.

Kaunas turėtų sulaukti tinkamo užsienio investuotojų dėmesio kaip unikalus logistikos centras dėl transeuropinių Via Baltica ir Maskva-Minskas-Kaliningradas automagistralių sankirtos, gero ir tinkamo susisiekimo geležinkeliais bei tarptautinio oro uosto. Šiuo metu miesto infrastruktūros plėtrą riboja nepakankamos finansinės galimybės. Dėl lėšų stygiaus lėtai vykdomi arba dar net nepradėti įgyvendinti transporto infrastruktūros plėtros investicijų projektai: Via Baltica kelio sujungimas su miesto centru bei pramonės rajonais; transporto magistralė nuo Aleksoto tilto iki vakarinio aplinkkelio Via Baltica; troleibusų linijos nutiesimas į Šilainių gyvenamąjį mikrorajoną bei Kauno pietrytinio aplinkinio kelio statyba.

Kauno mieste yra įsikūrusios bendros su užsienio kompanijomis įmonės bei užsienio kapitalo įmonės. 2005 m. pradžioje, didžiausias užsienio investicijas Kaune pritraukė apdirbamoji gamyba (42,6 proc.), didmeninė, mažmeninė prekyba (36,9 proc.), nekilnojamojo turto ir kita verslo veikla (7,6 proc.), elektros, dujų ir vandens tiekimas sudarė - 4,9 proc.. Apdirbamojoje gamyboje 45,4 proc. visų TUI teko maisto produktų ir gėrimų gamybai, 28,7 proc. tekstilės gaminių gamybai, 8,4 proc. drabužių siuvimui, odos gamybai.

Į Kauno miesto ekonominę veiklą pastaruoju metu daugiausiai yra investavę JAV ir Suomijos investuotojai, jų investicijos 2005 m. pradžioje atitinkamai sudarė 25,4 proc. ir 20,4 proc. visų TUI. Pažymėtina, kad tradiciškai pirmaujančią, buvusią trečioje vietoje, Vokietiją šiuo metu aplenkė Estija (6,9 proc.) ir Rusija (5,6 proc.) (2006, prieiga per internetą: www.kaunas.lt).

Tuo tarpu per 1998 – 2003 m. laikotarpį investicijos į didmeninę ir mažmeninę prekybą išaugo nuo 226,4 mln. Lt. iki 542,3 mln. Lt. Ypač didėja TUI ir nekilnojamojo turto, nuomos bei kito verslo veikloje - tai būtų galima aiškinti artėjančiu euro įvedimu. Per 2000 – 2004 m. investicijos į šią veiklą išaugo net 2,8 karto. Tačiau į viešbučių ir restoranų veiklą vis dar pastebima investicijų mažėjimo tendencija. Beje, užsienio investicijų netolimoje ateityje žada sulaukti ir Mindaugo krantinėje ilgus metus stūksantis gelžbetoninis „viešbutis“ (numato investuoti JAV, Nyderlandų,

Vokietijos ir vietiniai investuotojai – apie 100 mln. litų, dar tiek planuojama investuoti į greta esančius pastatus), paversdami jį patraukliu, europietiškus standartus atitinkančiu paslaugų centru. Šis viešbučio rekonstravimo vilkinimas buvo sąlygotas ilgų politinių svarstymų ir diskusijų dėl saloje numatomų statyti naujų sporto rūmų bei toje pačioje Mindaugo krantinėje – pramogų centro „Akropolis“. Prognozuojama, jog bendras kompleksas sujungs Laisvės alėją ir S. Daukanto gatvę su pramogų centru bei „Akropoliu“. Atidarymo prognozuojama data – 2007 m. rugpjūtis (Gaižauskas, 2006, p.7).

Mano nuomone, Kauno apskrityje ypač palankios sąlygos plėstis turizmo paslaugų sektoriui. Kauno, kaip antro pagal dydį šalies miesto statusas, jo senamiesčio architektūrinė vertė, muziejai, kultūros renginiai atkreipia ir užsienio turistų dėmesį. Tačiau į viešbučius apskrityje investuojama palyginti mažai. Investuotojams į Kauno viešbučius derėtų orientuotis ne į verslo, o daugiau į pažintinį turizmą. Kaune investicijų į viešbučius neskatina ir nepakankamai išplėtota sporto, pramogų ir poilsio pramonė. Kaip minėjau, situacija turėtų pasikeisti, pradėjus saloje statyti sporto rūmus.

Tenka taip pat apgailestauti, jog dėl užsitęsusių biurokratinių diabetų, tik šiais metais pradeda gyvybiškai funkcionuoti Kauno LEZ, kas tikrai yra potencialus TUI traukos centras. Dar paminėtinas vienas iš Kauno privalumų - Karmėlavoje yra stambiausias šalyje krovinių oro uostas, kuris ateityje turėtų tapti ir multimodalinio transporto terminalo dalimi.

Taigi manau, jog Kaunui yra geros užsienio investicijų augimo perspektyvos - įtvirtintas švietimo sektorius, kvalifikuota darbo jėga, stipri ekonominė infrastruktūros bazė ir palanki geografinė padėtis teikia vilčių, kad ši apskritis išlaikys savo pozicijas tarp pirmaujančiųjų miestų.

Pastaruoju metu labai patraukli ir perspektyviausia laikoma Klaipėdos apskritis, nes čia yra funkcionuojanti LEZ ir iš 100 stambiausių investuotojų net 20 kaip tik ir įsikūrę Klaipėdoje – tai Danijos, Švedijos, Vokietijos ir Lenkijos investitoriai. Daugiausia Klaipėdoje pastaruoju metu investuojama į maisto pramonę, tabaką, pakavimą, medienos perdirbimą (išskirtini stambiausi investuotojai – „Philips Moris“ (JAV) – 72,5 mln. dolerių; „Švyturys“ (Danija) – 47,1 mln. \$; „Baltijos laivų statykla“ (Danija) – 18 mln. \$; „Klaipėdos nafta“ (Švedija ir Didžioji Britanija) – 17 mln. \$; „Baltijos automobilių technika“ (Vokietija) – 14 mln. \$). Klaipėdos LEZ'e Tailando bendrovė planuoja investuoti 80 mln.eurų ir įkurti pakuotės žaliavos gamyklą. To pasekoje planuojama sukurti 120 naujų darbo vietų. Kitas numatomas naujas projektas – Klaipėdos verslo parkas, į kurį numatoma investuoti apie 10 mln. Lt (2006, prieiga per internetą: www.klaipeda.lt).

Atsižvelgiant į Klaipėdos regiono strateginę ir geografinę padėtį, sparčiai kylantį gyvenimo lygį, tikėtina, jog jo plėtros perspektyvos yra vienos iš pačių geriausių Lietuvoje. Pastaruoju metu galvojama apie elektronikos surinkimo bei naujųjų technologijų srities plėtrą, kooperaciją su

Baltijos regione bei JAV, Rusijoje dirbančiais mokslo technologijų parkais, siekiama pritraukti naujų, perspektyvių užsienio investicijų – planuojama Klaipėdos LEZ plėtra.

Šiaulių apskritis iki šiol buvo nepalanki investicijoms vieta, daug kas buvo susiję su LEZ, kuri nepasitvirtino, todėl investicijos į šią apskritį buvo tik nedidelės ir pavienės. Pagal TUI Šiaulius iki šiol gerokai lenkė visi didieji ir net kai kurie mažesni miestai (pvz., investicijos į Vilnių buvo net 47 kartus didesnės). Tokie ženklūs skirtumai tarp miestų, turėtų kelti didelį nerimą Šiaulių apskrities vadovybei, stengiantis ieškoti visokeriopų būdų pritraukti TUI į šį regioną.

Šiaulių mieste sukoncentruota regiono pramonė ir darbo jėga - veiklą vysto net 52 proc. visų apskrityje registruotų įmonių, dirba apie 40 proc. visų apskrities dirbančiųjų. Mieste taip pat sukuriama apie 40 proc. visos apskrities BVP. Šiauliuose jaučiamas spartus paslaugų sektoriaus augimas - keičiasi jo struktūra, šiuo metu teikiamos daug kokybiškesnės paslaugos. Vistik užsienio investicijų pritraukimą į miestą stabdo teritorijų ir sąlygų verslo plėtrai nebuvimas. Pastaruoju metu ryškėja ir kvalifikuotos darbo jėgos trūkumas. Palyginus 2003-2004 m. laikotarpį ir TUI augimo tempus Šiaulių mieste (2003 m. - 131480 tūkst. Lt; 2004 m. - 137347 tūkst. Lt) bei Šiaulių apskrityje (2003 m. - 187185 tūkst. Lt, 2004 m. - 193758), pozityvu, jog matyti TUI augimas (2006, prieiga per internetą: <http://www.siauliai.lt/siauliai/ekonomika/index.php>).

Pažymėtina, jog pagrindinės investuotojos Šiauliuose yra vietinės pramonės įmonės, bet ne užsienio kapitalo įmonės. Šio miesto ekonomikos augimui teigiamos įtakos kaip tik ir turėjo naujai atsiradusios užsienio kapitalo įmonės – tai sėkmingai investavusi pačiame Šiaulių mieste užsienio kapitalo įmonės: vokiečių kompanija UAB „Jungbecker technology“ – (apie 2 mln. litų), danų įmonė „Utzon“ – (apie 20 mln. litų), estų kapitalo įmonė „Optiroc AS“, priklausanti Vokietijos koncernui „Heidelberger Zement Group“ (apie 10 mln. litų) (Jucevičius, 2004, p.32). Pažymėtina, jog Šiauliuose situacija gali pasikeisti, nes planuojamas įkurti pramoninis parkas – jau parengta techninė dokumentacija. Tai padėtų šiam miestui pritraukti daugiau tiesioginių užsienio investicijų.

2004 m. pradžios duomenimis į Panevėžio miesto įmones buvo investuota 563,5 mln.Lt užsienio kapitalo (t.y. 4,1 viso Lietuvoje investuoto užsienio kapitalo). Daugiausia užsienio investicijų šiame mieste pritraukė AB „Kalnapilio - Tauro grupė“, užsiimanti alaus gamyba - 134,66 mln.Lt ir kineskopų gamykla „Ekranas“- 100,3 mln.Lt. Šiuo metu Panevėžyje yra daugiau kaip 90 bendrų su užsieniu įmonių ir 20 bendrų su užsieniu įmonių filialų. Daugiausia jų įsteigta, bendradarbiaujant su Danija, Lenkija, Vokietija, JAV, Rusijos Federacija, Švedija, Norvegija. Panevėžys išsiskiria ir vieninteliu Norvegijos pramonės parku Lietuvoje (Jucevičius, 2006, p.32). Taigi Panevėžio miestą galima priskirti prie pirmaujančių, pritraukiant tiesiogines užsienio investicijas. Didžiųjų investuotojų įsitvirtinimas, veiklos plėtra ir numatomas įkurti pramoninis parkas (šiuo metu baigiami rengti dokumentai) Panevėžyje turėtų ir perspektyvoje pritraukti naujus tarptautinius investuotojus.

Lietuvos vakarinėje dalyje užsienio investicijos koncentruojasi Klaipėdos rajone, pačiame Klaipėdos mieste bei kaimyniniuose Mažeikių ir Akmenės rajonuose. Pietrytinėje Lietuvos dalyje investicijos yra daugiausia susikonglomeravusios Vilniaus mieste ir jo rajone. Centrinė Lietuvos dalis taip pat yra patraukli užsienio investuotojams. Šiame regione užsienio investicijos susikonglomeravusios Kauno mieste, Jonavos, Kėdainių ir Kaišiadorių rajonuose. Be jau minėtų planuojamų įsteigti pramoninių parkų Šiauliuose ir Panevėžyje, planuojama įkurti pramoninius parkus ir Kėdainiuose bei Visagine (jau parengta techninė dokumentacija), baigiami rengti dokumentai dėl pramoninių parkų įkūrimo Alytuje, Marijampolėje ir Naujojoje Akmenėje. Tikimasi, kad lėšų šiems pramoniniams parkams kurti, jų infrastruktūrai plėtoti skirs ES. Be abejo, tai turėtų paskatinti pritraukti tiesiogines užsienio investicijas į minėtas vietas.

Užsienio investicijų požiūriu pati skurdžiausia pietvakarinė Lietuvos dalis. Deja, čia labiausiai išvystytas tik žemės ūkis. Kadangi TUI – vienas pagrindinių regionų vystymosi motyvų, tai labai svarbu, jog atsižvelgiant į susidariusią situaciją Lietuvoje, būtų laikomasi teisingos ir apgalvotos regioninės politikos, vykdoma tolygi regionų plėtra, siekiant, kad socialiniai ir ekonominiai skirtumai tarp apskričių mažėtų – būtų sukurta naujų darbo vietų, žmonės imtų geriau gyventi, augtų perkamoji galia. Aišku, jog visame pasaulyje egzistuoja sostinės sindromas ir investicijoms patraukli uosto specifika, dėl to egzistuojančių nelygumų tarp šių ir kitų apskričių nepavyks visiškai išvengti, tačiau galima ir būtina stengtis juos sumažinti. Manau, jog pažangų restruktūrizavimą kaimuose turėtų paskatinti ES parama kaimo plėtrai.

2.5 Veiksniai, turėsiantys įtakos tiesioginių užsienio investicijų perspektyvoms

Lietuvai įstojus į ES, atsivėrė ne tik platesnės galimybės europiniame ir pasauliniame kontekste, bet taip pat ir padidėjo konkurencija tarp šalių – ypač tarp ES naujokių. Todėl gerinant investicinį klimatą bei patrauklumą užsienio investicijoms, siekiant pritraukti į mūsų šalį kuo daugiau TUI šiuo metu ir ateityje, Lietuvos vyriausybė turi skirti šiam procesui prioritetinį dėmesį, kadangi nuo užsienio kapitalo pritraukimo ir investavimo bei ES struktūrinių fondų tikslingo paskirstymo svarbiausiam šalies ūkio sektoriams, priklauso tolimesnė mūsų šalies tiek ekonominė, tiek socialinė plėtra.

Taigi, Lietuvos laukia dvigubas iššūkis: pirmiausiai, sanglauda – pasivyti dabartinių šalių narių ekonomiką. Antra - prisidėti prie labai ambicingo ES tikslo iki 2010 metų įgyvendinti Lisabonos darbotvarkę. Kaip jau minėjau, padėti ES tapti stipriausia ekonomika pasaulyje.

Negalime nuneigti to fakto, jog konkuruoti su Vidurio ir Rytų Europos lyderiais Lietuvai yra labai sudėtinga. Galima išskirti keletą esminių priežasčių: pirma – Lietuva objektyviai turi ne tokias patrauklias investicines sąlygas, palyginti su Vidurio Europos šalimis, kaip Čekija, Slovakija, Vengrija, Lenkija, nes mūsų vietinė produkcija ir darbo rinka daug mažesnės, vietinių tiekėjų bazė

yra siauresnė, o kaip žinia didžiosios Europos rinkos – Vokietija, Prancūzija, Italija – pasislinkusios žymiai arčiau Vidurio Europos šalių. Stiprią konkurenciją sudaro ir ES dar nepriklausančių narių, kuriose darbo jėgos ir gamybos sąnaudos gerokai mažesnės, nuolat didėjantis patrauklumas.

Lietuvai atsiranda svarbus ir aktualus klausimas - į kokias sritis dažniausiai investuojama – ar į tradicinės ekonomikos, mažą pridėdamąją vertę generuojančias šakas ir sektorius, ar į naujų technologijų, specifinių mokslo žinių reikalaujančias sferas ir veiklas. Jau iš mūsų šalies ūkio raidos tendencijų akivaizdu, jog investicijos į masinės gamybos produktų kūrimą ir gamybą nebeturi didelės perspektyvos. Ypatingas dėmesys ateityje numatomas skirti verslo taikomiesiems tyrimams, taip pat tradiciniams Lietuvos pramonės sektoriams, kuriuos stiprina ir atnaujina iš Vakarų Europos nuolat perkeliama gamyba. Vis didesnę reikšmę įgyja investicijos į paslaugas - ypač į profesionalias verslo paslaugas. Investicinė aplinka Lietuvoje bendrai yra tinkama, tačiau būtina sukurti ne atskirus investicinę aplinką gerinančius veiksnius, bet sukurti efektyviai veikiančią sistemą ir jos valdymą, kuri skatintų nuolatinį TUI pritraukimą į mūsų šalį. Pozityvu, jog pastaruoju metu mūsų valdžia ypatingą dėmesį skiria pramoninių teritorijų formavimui ir jų infrastruktūros plėtrai, biurokratinių procedūrų skaidrumui bei efektyvumui didinti.

Užsienio investicijų skatinimo priemonės nukreiptos eksporto – tiek produkcijos, tiek paslaugų augimui, naujų darbo vietų kūrimui, naujų ir pažangių technologijų diegimui, Lietuvos užsienio prekybos balanso gerinimui.

Galima prisiminti, jog pagrindinės plėtros kliūtys jau 2000 m., dar prieš įstojant į ES, buvo tokios (Ginevičius, Kazlovas, 2000, p.131): a) apyvartinių lėšų stoka; b) sena technologija c) sudėtingas kredito gavimo procesas; d) informacijos apie rinką stoka; e) nelygios sąlygos konkurencijai su stambiomis įmonėmis; f) pakankamai menka vartotojų perkamoji galia; g) valstybinių institucijų darbuotojų biurokratizmas; h) investicijų kontrolės tvarka; g) valdininkų korupcija. Tuo tarpu Žeimantas įvardijo : žemą pramonės ir žemės ūkio našumą; verslumo kultūros trūkumą; neišvystyta subsidijų ir lengvatų sistemą investuojantiems į atsilikusius regionus ir aukštas technologijas; mažą rinką; palyginti neaukštą gyventojų pajamų lygį; didelės kontrabandos apimtis; nepakankama intelektinė nuosavybės apsauga; mažas investicijas į aukštųjų technologijų kūrimą; silpną geležinkelių tinklą; grėsmę tapti Europos Sąjungos periferija (Žeimantas, 2003, p. 7).

Nors Lietuva ir tapo visateise ES nare, ji nėra pasiekusi visiškos integracijos įvairiose srityse: vis dar lieka keletas pereinamųjų laikotarpių, pvz., laisvo asmenų judėjimo apribojimai, apribojimai parduodant žemę užsieniečiams arba teisė išlaikyti žemesnius akcizus cigaretėms. Tapusi ES nare, mūsų šalis automatiškai netapo nei euro zonos, nei Šengeno erdvės nare. Norėdama prisijungti prie šių erdvių, Lietuva privalo įvykdyti kai kuriuos papildomus reikalavimus (vykdyti konvergencijos kriterijų dėl narystės euro zonoje, bei įrodyti sugebėjimą apginti išorines

sienas dėl prisijungimo prie Šengeno sutarties). Tikiuosi, kad Lietuva įstos į euro zoną bei prisijungs prie Šengeno erdvės jau 2007 metais. Šiuo metu nuosekliai rengiamasi narystei euro zonoje ir vykdoma tvari fiskalinė politika, kuri duoda gana puikius rezultatus: „valdžios sektoriaus deficito ir skolos lygis yra vienas mažiausių tarp ES šalių ir reikšmingai mažesnis už Maastrichto sutartyje numatytas orientacines reikšmes,“ – konstatuoja finansų ministras Zigmantas Balčytis (Balčytis, 2005, prieiga per internetą: : <http://www.finmin.lt>). Taigi manoma, jog Lietuva yra pasiekusi aukštą tvarios konvergencijos laipsnį, o stabilus ekonominio augimo tempas užtikrino spartų priartėjimą prie ES lygio be per didelio infliacijos lygio. Tai patvirtina ir ilgalaikis bei spartus eksporto didėjimas, toliau vis besiplečianti užimama ES rinkos dalis. Mano nuomone, euro įvedimas, mūsų šaliai atitinkant Maastrichto sutartyje numatytus kriterijus, būtų vienas iš pozityvių postūmių ne tik tarptautinėje prekyboje (atsiskaitant tarp šalių narių ta pačia valiuta), bet ir daugelio verslininkų nuomone, tai pozityvus pokytis vietinėje rinkoje. Nors pastaruju metu daug diskutuojama dėl kainų pabrangimo, kuris kaip anksčiau minėta daugiau tiesiogiai susijęs su infliacija, taip pat ir su piliečių sąmoningumu, ypač turint negatyvią patirtį apie kitas ES nares pvz., Vokietiją ir t.t. Tuo tarpu p.E. Lukasas, „The economist“ korespondentas Rytų ir vidurio Europai teigia, jog nors euro įvedimas ir kainuos, bet nauda valstybei vis dėlto bus daug didesnė. Kaip prognozuoja Lietuvos bankas, jei infliacija ir užtvėrtų kelią euro įvedimui, nepasinaudotumėme euro įvedimo privalumais, tai mūsų šaliai atsilieptų ir tam tikram pasitikėjimui tarptautinėse rinkose (Staniulytė, 2006, p.2).

Pastaruju metu, Lietuvai tapus ES nare, išanalizavus ir palyginus įvairių ekonomistų, analitikų nuomones, įvertinus Vyriausybės jau įgyvendintus uždavinius, skatinant TUI pritraukimą Lietuvoje, galima išskirti pagrindinius „plusus“ ir „minusus“: teigiama – tai kylanti ekonomika, didėjanti gyventojų perkamoji galia; dar kartą norisi pabrėžti narystę ES ir NATO – kaip svarų „psichologinį“ aspektą užsienio investuotojams, didesnę stabilumą nei NVS šalyse; pigesnę nei Vakaruose darbo jėgą; palyginti gerą susisiekimą su Vakarų Europos šalimis; nedidelį pelno mokestį (nors nuo 2006 m. jis laikinai pakilo, įvedus solidarumo mokestį, bet vis tiek tai vienas žemiausių iš ES narių), o neigiama – tai brangstančią darbo jėgą, brangesnę nei Rytuose; stiprėjančią NVS konkurenciją, tebesitęsiančią mokesčių reformą, sukėlusią be galo daug diskusijų; vis dar išliekančią biurokratiją, korupciją, teisines bei sveikatos sektoriaus spragas, švietimo sistemos neatitikimą rinkos pokyčiams, migracijos problemas.

Taigi vyriausybė ir toliau turi imtis visų galimų priemonių TUI pritraukimui į Lietuvą skatinti, nes ES plėtros procesas yra susijęs su stiprėjančia konkurencija, todėl, siekiant didinti pramonės ir paslaugų sektoriaus konkurencingumą, jų eksportą, turi būti įgyvendinamos įvairios priemonės, skirtos verslo sąlygoms gerinti, kvalifikuotiems specialistams rengti, modernizuoti

gaminius bei technologijas, užtikrinančias aukštą produkcijos bei paslaugų kokybę, gamybos produktyvumo didėjimą ir t.t.

Lietuvos ūkio plėtros iki 2015 ilgalaikėje strategijoje teigiama, kad Lietuva sulauks didesnių TUI ir užsitikrins ūkinę bei technologinę pažangą pirmiausia vien tik todėl, kad bus milžiniškos ES vidaus rinkos dalis. Kad ši galimybė būtų pilnai išnaudota, Lietuvai būtina užtikrinti kuo geresnę telekomunikacijų, transporto, energetikos, žmogiškojo kapitalo ir logistikos struktūrą. Todėl turi būti didėti investicijos į šias sritis, nes Lietuvos vyriausybė suinteresuota nuolat gerinti infrastruktūrą (Lietuvos ūkio plėtros iki 2015 strategija, 2002).

Kaip tik ilgai lauktoje Nacionalinėje *Investicijų Skatinimo programoje* numatyta visa eilė svertų, kurie suteiks konkuruoti dėl TUI su kitomis regiono valstybėmis. Lietuvos Vyriausybė pripažįsta, kas nesukūrus paskatų sistemos, kuri taikoma kitose Vidurio ir Rytų Europos šalyse, Lietuva iki šiol pralaimėdavo kovą dėl tarptautinių stambių ir strateginių investuotojų. Šalyje taip pat vis trūksta investicijoms parengtų vietų. Taigi programoje kaip tik ir numatyta tiek finansinės paramos paketas investicijoms pritraukti, tiek priemonės pramoniniams parkams vystyti. Programa sudaryta iš trijų pagrindinių dalių – pirmoji kaip tik ir nustato finansinės paramos paketą – valstybė planuoja teikti paramą darbuotojų mokymams ir perkvalifikavimui, naujų darbo vietų kūrimui, infrastruktūros įrengimui, taip pat investicijoms į mokslo ir technologijų plėtrą rėmimui. Parama numatoma ir į aukštos bei vidutinio dydžio pridėtinės vertės gamybą bei brangiai apmokamas darbo vietas, taip pat į didelės apimties – ne mažiau kaip 20 mln. litų – plyno lauko investicijas pramoniniuose parkuose. Tenka pažymėti, jog pastaruoju atveju parama bus suteikiama tik tiems investuotojams, kurie į užsienį eksportuos ne mažiau kaip 50 proc. jų produkcijos bei ne mažiau kaip 50 proc. investicijų skirs naujų ir pažangių technologijų rengimui.

Antroje programos dalyje kalbama apie priemones, kurios paskatintų pramoninių parkų kūrimą mūsų šalyje. Numatoma įkurti 8-9 pramoninius parkus, į kuriuos bus siekiama pritraukti plyno lauko investicijų. Iki šiol be sėkmingai veikiančios Klaipėdos LEZ ir pagaliau pradedančios atsigausti Kauno LEZ, tokių teritorijų nebuvo. Kaip minėta anksčiau, parengta techninė dokumentacija dėl trijų pramoninių parkų Šiauliuose, Kėdainiuose, Visagine įkūrimo bei Klaipėdos LEZ įkūrimo. Be to baigiami rengti dokumentai dėl pramoninių parkų įkūrimo Alytuje, Panevėžyje, Marijampolėje ir Naujojoje Akmenėje.

Trečioje programos dalyje akcentuojama priemonės, gerinančios *teisinę – administracinę aplinką*. Šios priemonės turėtų padėti pritraukti stambius aukštųjų technologijų – pramonės atstovus, kurie žvalgosi Lietuvoje. LEPA Investicijų departamento direktorės, p.R.Sadauskienės teigimu: „Lietuvai reikia prisitaikyti prie naujų investicijų tendencijų, kurioms svarbiausia tampa ne pigi, o jau kvalifikuota darbo jėga. Būtina akcentuoti ilgalaikes vystymosi strategijas, kurios

nukreiptos į aukštas technologijas bei paslaugas, besinaudojančias vietos mokslo potencialu“(Adomaitis, 2006, p. 6).

Džiugu, kad kaip tik naujoje Investicijų programoje akcentuojama investicijos į žmogiškuosius išteklius bei mokslinius tyrimus ir technologijų plėtrą skatinimą, taip pat inovacijų politikos koordinavimo užtikrinimą ne tik nacionaliniame, bet ir ES lygmenyje. Šalies gebėjimas siekti, kurti, ir diegti žinias į produktus bei paslaugas yra vienas iš svariausių ekonomikos augimui. Tik tokios valstybės piliečiai drąsiai galės konkuruoti ES rinkoje.

Pastaruoju metu be galo daug diskusijų kyla dėl mokesčių reformos pertvarkymo. „Turint galvoje didėjančią konkurencinį spaudimą Europos ir pasaulio rinkose, senkančius Lietuvos įmonių pranašumus, ypač pigios darbo jėgos pranašumą, taip pat didėjančią kvalifikuotos darbo jėgos migraciją, galimą ekonomikos plėtros lėtėjimą bei įvertinus kitose šalyse akivaizdžias mokesčių mažinimo tendencijas, Lietuvoje mokesčius mažinti būtina ne mažiau nei konkuruojančiose šalyse ir tą reikia daryti dabar“,- įsitikinęs Remigijus Šimašius, LLRI viceprezidentas. Guodos Steponavičienės, kitos LLRI viceprezidentės, nuomone, dėl to, kad neįvykdyta esminė mokesčių reforma - investicijos į Lietuvą neplūsta, o darbo jėga emigruoja (Steponavičienė, 2005, prieiga per internetą: [:www.lrinka.lt](http://www.lrinka.lt)).

Turi būti ir toliau tęsiamas pradėtas mokesčių mažinimas, siekiant mūsų šaliai išlikti konkurencinga, nes kaip žinia naujosios ES šalys aktyviai vykdo mokesčių reformas (tiek Slovėnija, tiek Estija ir jau įsijungia kitos naujos ES narės). Vien artimiausi mūsų kaimynai – latviai pajamų mokesčio tarifą nusprendę sumažinti nuo 2006 m. esančio 25 proc. iki 2009 m. – 15 proc. , o estai nuo dabar esančio 23 proc. iki 2009 m. - 20 proc. Numatomas teigiamas postūmis ir mūsų šalies ekonomikoje, neatsilikant konkurencingume tarp ES narių, tai pajamų mokesčio sumažinimas nuo dabar egzistuojančio 33 proc. iki 2006 liepos 1d. – 27 proc., o 2008 m. – iki 24 proc. (Linkaitis, 2006, p.2).

Tai, jog pradėta mokesčių reforma duos pozityvių postūmių tiek mūsų šalies verslininkams, tiek užsienio investuotojams, skatinant TUI pritraukimą, neabejotina - kaip minėta ankstesniame darbo skyriuje, mūsų šalyje per daug apmokestintas darbas, o per mažai kapitalas – verslininkai skundžiasi per didelę mokesčių našta. Pažymėtina, kad mūsų šalies prezidentas sutinka dėl būtinybės nustatyti atlyginimo ribą socialinio draudimo įmokoms skaičiuoti. Tuo atveju, pvz., uždirbantiems 7000 Lt. per mėnesį draudimo įmokos būtų skaičiuojamos tik nuo 5000 Lt.

Taigi Finansų ministerijos sprendimą papildomu 4 proc. solidarumo mokesčiu apmokestinti įmonių pelną analitikai vertino įvairiai ir nevisai tikėjo deklaruojamu jo laikinumu. Tačiau daugelis pripažino, kad tai – daug geresnis variantas, nei ES teisei prieštaraujantis mokestis nuo apyvartos.

Vis dar išlieka nemažai problemų, susijusių su PVM susigrąžinimu. Panaši situacija tęsiasi jau daugelį metų, tačiau turi tendenciją gerėti (manau, jog vyriausybė, pertvarkant mokesčių

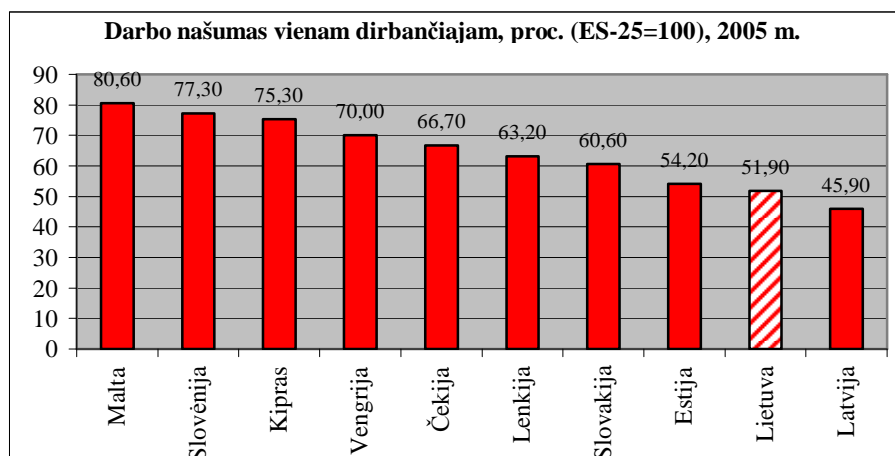
sistema, priims ir čia kardinalius sprendimus). Užsienio investuotojai šią problemą vertina panašiai kaip ir biurokratizmą bei laiko vienu iš silpniausių Lietuvos investicinio klimato faktorių. Be abejo, tai iš dalies paaiškinama, nes susiję su objektyviomis, skirtingų apskaitos sistemų sąlygojamomis aplinkybėmis.

Svarbu, jog ir toliau Lietuvos kokybės politika turi būti derinama su ES standartais ir politika, siekiant įsijungti į pagrindines ES kokybės organizacijas, nes kokybė – vienas iš svarbiausių veiksnių, sąlygojančių konkurencingumą.

Nors TUI apdirbamojoje pramonėje ir pagausėjo per 10 proc. – žymiai daugiau nei bendrai šalyje, tačiau turint omenyje žemą vidutinį Lietuvos įmonių darbo našumo lygį ir jau jaučiamą kvalifikuotos darbo jėgos stygių, tokių augimo tempų vis tik nepakanka, kad būtų užtikrinta ilgalaikė sparti mūsų pramonės plėtra. Būtinai žymiai svaresnės ir didesnės užsienio kapitalo investicijos. Norėtusi išskirti perspektyvų medienos pramonės sektorių: medienos pramonė 2004 m. sukūrė 4,4 proc. bendrojo vidaus produkto, miškų ūkis – 0,6 proc. Iš viso miško sektorius sukūrė net 5,0 proc. BVP. Jeigu būtų sėkmingai įgyvendinta medienos pramonės plėtros schema, pristatyta preliminariame žaliavos paklausos ir pasiūlos 2001–2020 m. balanse, šis sektorius galėtų sukurti net apie 7-8 proc. viso BVP.

Taip pat išskirtinas vienas iš perspektyvių mūsų šalyje sektorių – transporto sektorius. Prognozuojama, kad iki 2020 metų krovinių pervežimas automobilių keliais naujose ES narėse turėtų išaugti 94 procentais. Todėl reikia skirti ypatingą dėmesį ne tik automobilių kelių modernizavimui, naujų statybai, bet ir alternatyvių transporto rūšių, tokių kaip geležinkelis, plėtrai. Pagrindinis Lietuvos prioritetas šioje srityje – Rail Baltica projektas, jungiantis Helsinkį, Taliną, Tartu, Rygą ir Kauną su Varšuva. Ne paslaptis, kad finansavimo poreikis transporto srityje žymiai didesnis nei turimų lėšų kiekis, todėl būtinas visų projekto partnerių glaudus susitelkimas ir supratimas, siekiant, jog šis projektas taptų vienu svarbiausių ES transporto infrastruktūros projektų.

Reikia pažymėti, jog pagal darbo našumo (*labour productivity*) rodiklį Lietuva gerokai atsilieka nuo kitų ES šalių – naujųjų narių (mažesnis tik Latvijos) (žr. 9 pav). Šis rodiklis, iš vienos pusės mažina Lietuvos darbo jėgos patrauklumą užsienio investicijų atžvilgiu, tačiau iš kitos pusės yra šio rodiklio augimo potencialas („Eurostat“ prognozuoja šio rodiklio augimą: 2006 m. – 53,5; 2007 m. – 55,4). Esant tinkamai žmogiškųjų išteklių vystymo strategijai (teisingai pasinaudojant ES struktūriniais fondais), tai būtų vienas iš investicijoms pritraukti palankių veiksnių (Jucevičius, 2004, p.34).

Šaltinis : Sukurta autorės pagal Eurostat duomenis, 2005. Prieiga per internetą:
http://epp.eurostat.ec.eu.int/portal/page?_pageid=1090,30070682,1090_33076576&_dad=portal&_schema=PORTL

9 pav. Darbo našumas vienam dirbančiajam, proc. (ES-25 = 100), 2005 m.

Pagal p.G. Nausėdą, SEB Vilniaus banko prezidento patarėją, Lietuvai, norinčiai pritraukti daugiau investicijų, pastaruoju metu reikia konkuruoti jau ne su kaimyninėmis, o su Balkanų šalimis, Ukraina. Prognozuojama, kad didžioji dalis investicijų teks ateityje paslaugų sektoriui. Tuo pačiu galima teigti, jog kylant pragyvenimo lygiui, atsiranda vis didesnis poreikis įvairioms paslaugoms. Šiuo metu vyksta investicijų koncentracijos procesas. Dar neseniai Lietuva konkuravo su Latvija ar Estija, kurių ekonomikos ir rinkos gana nedidelės, atviros, dinamiškos, o šiuo metu užsienio investuotojai jau labiau domisi didelėmis rinkomis t.y. Azijos ir Pietryčių Europos valstybėms. Nors šios rinkos ir rizikingos, bet jose yra žymiai daugiau galimybių. Pastaruoju metu Lietuvoje gamybos sritis jau nėra tiek įdomi investuotojams, kiek anksčiau, nes mūsų šalis negali pasigirti mažomis gamybos sąnaudomis. Be to, jei investuojama ne trejiems, o penkeriems ar net dešimčiai metų, tai užsienio investuotojas supranta, kad Lietuvos patrauklumo dėl sąnaudų nebeliks, o juk vidaus rinka yra natūraliai ribota. Paslaugų sektorius Lietuvoje vis dar nėra užpildytas, nes mūsų šalies persiorientavimas į laisvą rinką vyko lėčiau nei kitose Baltijos šalyse. Taip pat prognozuojama, kad tolesnis rusų susidomėjimas Lietuva, kaip investicijoms tinkama šalimi, labiausiai priklausys nuo to, kaip seksis jiems energetikos sektoriuje (tebesitęsiantis „Mažeikių naftos“ privatizavimas). „Jei investavimas būtų su rusais sėkmingas, tai gali padrąsinti ir kitus investuotojus. Lietuva jiems gali pasirodyti kaip šalis, kuri nėra nedraugiška rusų investicijoms, todėl remdamasi tokiomis nuotaikomis, į šalį gali patraukti ir kita grupė investuotojų, kurie Lietuvą traktuoja kaip tiltą iš Rytų į Vakarus“ (Jakubauskas, 2006, p.3). Prognozuojama, kad ir toliau Lietuvoje dirbs Skandinavijos šalių investuotojai, o Vokietijos kapitalas galbūt palankiau rinksis geografiškai artimesnę ir didesnę Lenkijos rinką. Pastebima tendencija, jog siekiantys trumpalaikio pelno investuotojai šiuo metu jau traukiasi iš Lietuvos, o į jų vietą ateina vadinamieji

„antro etapo“ užsienio investuotojai (pvz., ES senbuvės - Vokietija, Didžioji Britanija – šalys, kurių verslininkai gamybą iš savo šalių perkelia arčiau realizacijos rinkų, kur truputį pigesnė, bet kvalifikuota darbo jėga, mažesni gamybos kaštai.

Apibendrinant, galima daryti išvadas, jog prognozuojant TUI didėjimą mūsų šalyje ir norint išlikti konkurencinga ne tik vietinėje, bet ir tarptautinėje arenoje, būtina sėkmingai įdiegti naują *Investicijų skatinimo programą*, kuri suteiktų daug svertų konkuruoti – labai svariai prisidėtų tiek prie plyno lauko investicijų skatinimo ir didėjimo, tiek prie investicijų į aukštas technologijas, kvalifikuotų specialistų akcentavimo, švietimo sistemos restruktūrizavimo pagal sparčiai besikeičiančias rinkos sąlygas. Toliau būtina tęsti mokesčių mažinimą, mažinti biurokratizmą valstybinėse institucijose, korupciją – restruktūrizuoti ir sveikatos sektorių, nes pastaruoju metu jame yra daug spragų – be to tai antras po teisėtvarkos korupcijos židynys, didinti paslaugų verslo sektoriaus spektrą, nes jis yra dar nepakankamai susiformavęs, todėl dalį profesionalių paslaugų vis dar tenka pirkti už Lietuvos ribų, ir toliau didinti eksportą. Tikrai mūsų šalyje yra potencialios galimybės paslaugų sektoriaus plėtrai, akcentuojant kokybiškas, žinioms imlias tiesiogines užsienio investicijas. Svarbu galiausiai aktyviai ieškoti užsienio investuotojų, nes Estija – kaip tik šalis, sugebėjusi pritraukti TUI ir be per didelio reklamavimosi bei ilgą laiką dirbusi be specialios agentūros (Lietuvoje tokia yra LEPA). Norisi tikėti, kad nuosekli ir tikslinga Lietuvos vyriausybės politika, aktyviai įgyvendinama investicijų pritraukimo programa, teisingas ES struktūrinių fondų paskirstymas, mūsų šalies verslininkų veržlumas – visa tai lems TUI pritraukimo didėjimą į mūsų šalį ir sparčią ūkio plėtrą per artimiausius metus.

Lietuvai tapus ES šalimi, pakilo gyvenimo lygis, tačiau tuo pačiu pasikeitė ir mūsų poreikiai. Galima teigti, jog narystė Europos Sąjungoje – tai naujo kelio pradžia, pasinaudojant visomis narystės ES teikiamomis galimybėmis. Šis kelias tuo pačiu siūlo naujas idėjas ir perspektyvas, su sąlyga, kad bus daug ir atkakliai dirbama. Manau, jog mūsų vyriausybė sugebės priimti radikalius sprendimus tiek gerinant mūsų šalies verslumą, tiek patrauklumą užsienio investuotojams, užtikrinant sparčią Lietuvos ūkio plėtrą bei visuomenės gerovę, toliau didėjant konkurencingumui ir vietinėje, ir tarptautinėje rinkoje.

3. GALIMAS TIESIOGINIŲ UŽSIENIO INVESTICIJŲ PANAUDOJIMAS, KURIANT BENDRAS VOKIETIJOS IR LIETUVOS VAIRAVIMO MOKYKLAS – MOKYMO CENTRUS

Empirinio tyrimo tikslas: išanalizuoti bendrų Vokietijos ir Lietuvos vairavimo mokyklų – mokymo centrų įkūrimo prielaidas, galimybes ir perspektyvas, panaudojant tiesiogines užsienio investicijas.

Empirinio tyrimo uždaviniai:

1. Įvardinti vokiečių kompanijos „*Max.Sicherheitsfarschule.Holding.GmbH*“ vairavimo mokymo koncepcijos privalumus.
2. Išanalizuoti vokiečių kompanijos „*Max.Sicherheitsfarschule.Holding.GmbH*“ tikslus ir motyvus, investicinės aplinkos privalumus ir trūkumus, prognozuojant įkurti Vokietijos ir Lietuvos vairavimo mokyklas – mokymo centrus mūsų šalyje.
3. Apžvelgti vairavimo mokymo įstaigų situaciją Lietuvoje.
4. Įvertinti Lietuvos vairavimo mokyklų vadovų nuomonę apie esamą vairavimo mokymo situaciją ir modernizavimo bei plėtros galimybes, panaudojant užsienio kapitalą.
5. Pagal gautus rezultatus pateikti bendrų Vokietijos ir Lietuvos vairavimo mokyklų – mokymo centrų preliminarų perspektyvinį modelį ir pasiūlymus vairavimo mokymo proceso tobulinimui Lietuvoje.

Atsižvelgiant į darbo specifiką, priimtinausias empiriniam tyrimui atlikti būtų kiekybinis tyrimo metodas. Tyrimo imtis – Vilniaus, Kauno ir Klaipėdos apskričių atsitiktiniu būdu atrinktos B klasės privačios vairavimo mokyklos. Tinkamiausias duomenų rinkimo metodas – pirminiai duomenys (pažymėtina, jog vairavimo įstaigų situacijai Lietuvoje įvertinti naudoti ir antriniai duomenys). Vienas iš priimtinausių būdų įvertinti vadovų nuomonę – apklausa, garantuojanti konfidencialumą (ne visos vairavimo mokyklos turi internetinį puslapį, todėl dalis anketų buvo išsiųstos paštu). Viena iš alternatyvų – asmeninė apklausa, bet dėl respondentų gausos, laiko ir finansinių sąnaudų, ją galima buvo taikyti tik keletui respondentų (apklausta asmeniškai – 40). Taip pat panaudotas ir stebėjimo metodas, išsamiau analizuojant vairavimo mokymo procesą.

Duomenų apdorojimui naudojamas aprašomosios statistikos metodas, panaudojant grafinius duomenų vaizdavimo būdus. Tyrimo pabaigoje pateikiami rezultatai, pasiūlymai ir perspektyvinis bendros Vokietijos ir Lietuvos vairavimo mokyklos – mokymo centro modelis mūsų šalyje.

Šalies vyriausybei, stengiantis nukreipti ES struktūrinių fondų paramą ir tiesiogines užsienio investicijas į prioritetines ūkio šakas, dar daugeliui sektorių trūksta nuosavų lėšų esamai veiklai modernizuoti.

Kylant pragyvenimo lygiui ir didėjant paslaugų sektoriaus paklausai, iškyla būtina sąlyga – kokybė, o tai neįmanoma užtikrinti pasenusiomis technologijomis, nepažangia vadyba ir rinkodara, nepakankamai kvalifikuotais specialistais.

Šioje darbo dalyje nagrinėjama prielaidos ir veiksniai, sąlygojantys „*Max.Sicherheitsfarschule.Holding.GmbH*“ kompanijos strategijoje numatyti galimas plėtros galimybes Lietuvoje, įkuriant bendras užsienio kapitalo vairavimo mokyklas – vairavimo centrus.

Analizė remiasi vairavimo mokymo proceso tobulinimo Lietuvoje būtinybe, įstojus į Europos Sąjungą. Iškilusi saugaus eismo proceso gerinimo ir avaringumo mažinimo problema, prisitaikant prie Europos Sąjungos iškelto tikslo – sumažinti žuvusiųjų skaičių visoje Europoje iki 2010 m. du kartus (kaip minėta darbe Lietuvoje ji yra viena iš blogiausių Europoje), reikalauja neatidėliotino vairavimo mokyklų t.y. vairavimo mokymo proceso restruktūrizavimo (kaip minėta darbe Lietuvoje ji yra viena iš blogiausių Europoje).

Sienų panaikinimas išplėstoje Europos Sąjungoje dar labiau paskatino prekių mainus ir žmonių srautus tarp Europos šalių. Naujoje Baltojoje knygoje įrašyta pagrindinė nuostata – Europos transporto politiką koncentruoti visuomenės poreikių tenkinimui, didinti keleivių teises, gerinti eismo saugumą, užtikrinant aukštą paslaugų kokybę, modernizuojant svarbiausius transporto infrastruktūros objektus (2005, prieiga per internetą: <http://www.vkti.lt>). Padidėjus tiek prekių, tiek žmonių srautams, didėja eismo nelaimių, žuvusių ir sužeistųjų skaičius.

ES komisijos planuose kaip tik vienas iš tikslų – iki 2010 m sumažinti per pusę žuvusiųjų skaičių kelių eismo įvykiuose (2005, prieiga per internetą: <http://www.vkti.lt>). To pasekoje numatyta tobulinti vairavimo mokymo procesą, nes visoje Europoje šioje srityje yra dar daug spragų ir tai byloja statistiniai avaringumo duomenys. Europos komisijos projekte iki 2010 m. planuojama įtraukti į mokymosi programą *simuliatorių* ir *važiavimą per kliūtis*, kaip būtinybę kiekvienai vairavimo organizacijai. Taigi iškyla pagrindinis uždavinys - *pagerinti vairavimo mokymo kokybę, eismo saugumą ir tuo pačiu aplinkos apsaugą*, kuriam įgyvendinti reikalinga: tvirta ekonominė vairavimo mokymo bazė; efektyvi vairavimo kokybės garantija; aukščiausios kvalifikacijos mokytojai (Jurgen, 2000, p. 25).

ES šalių keliuose kasmet žūva apie 45 tūkstančiai žmonių, dėl avarių patiriama didelių nuostolių. Be to tai tampa rimta sveikatos apsaugos problema, nes žmonių gydymui panaudojama apie 3 % bendrojo nacionalinio produkto. Vidutinis žuvusiųjų autoavarijose amžius – 20-30 metų. Dažniausi avarių kaltininkai – turintys iki vienu metų patirtį vairuotojai, nepasirinkę saugaus greičio, nepakankamai įvertinę atitinkamą situaciją kelyje (Morkus, 2003, p. 25).

Nors Europoje, kaip ir visame pasaulyje, įvyksta gana didelis avarių skaičius, tačiau lyginat autoavarijose žuvusių skaičių, tenkantį 1 mln. gyventojų, Lietuvoje jis didžiausias: Vokietijoje 2002 m. šis skaičius buvo 83, Anglijoje – 35, Švedijoje – 32, o štai Lietuvoje – 201 keliuose žuvęs žmogus. Šie palyginimai rodo, kad avarių skaičius Lietuvoje kelis kartus didesnis, nors ir gyventojų, ir automobilių skaičius aukštesnis minėtose šalyse. Lietuvoje autoavarijose kasmet žūva šimtai žmonių (Šalies keliuose 2002–2004 metais žuvo 639 vairuotojai ir 504 keleiviai t.y. 53 procentai visų žuvusiųjų). Be to, nakties metu įvyksta 2 kartus daugiau avarių nei dieną. Pastarųjų metų eismo įvykių analizė rodo, Lietuvoje 87 proc. eismo įvykių nelaimių įvyksta dėl žmogaus (eismo dalyvio) kaltės (67,7 proc. visų eismo nelaimių kaltininkai – transporto priemonių vairuotojai ir tik 20 proc. – pėstieji) (Ščiuplys, 2003, p. 13).

Lietuvoje avaringumo situacija, lyginant su aukštos automobilizacijos lygio šalimis, yra labai dramatiška. Nemažai eismo nelaimių įvyksta dėl to, kad eismo dalyviai stokoja žinių, praktinių įgūdžių, nesugeba tinkamai vertinti konkrečios eismo situacijos ir kelio sąlygų. Vairuotojų rengimo ir kvalifikacijos kėlimo procese dar daug spragų: neregamentuota vairuotojų rengimo kontrolė, ir dėl to vairavimo mokyklose būsimi vairuotojai paprastai mokomi *ne saugiai dalyvauti eisme*, o tik *tam, kad išlaikytų egzaminą*. Pašalinus šiuos trūkumus, pagerės jaunų vairuotojų rengimas.

Taigi esant minėtai avaringumo situacijai – būtina rimtai susirūpinti vairavimo įgūdžių bazės tobulinimu ir prisidėti prie anksčiau minėto iškelto ES tikslo - Lietuvai būtina tobulėti bei išlikti konkurencinga ir šioje paslaugų srityje. Šiuo aspektu Lietuvoje 2004 m. priimta Valstybinė saugaus eismo automobilių keliais 2005–2010 metų programa, kurios paskirtis – sudaryti kryptingo ir ilgalaikio saugaus eismo gerinimo sąlygas, numatyti ir įgyvendinti atitinkamas priemones, padėsiančias sumažinti avaringumą keliuose, kad eismo sauga keliuose būtų pasiekta ne mažinant žmonių judėjimo laisvę, bet padarant ją saugesnę. Šia Programa, kaip minėta anksčiau, taip pat siekiama įgyvendinti Europos Sąjungos tikslą – iki 2010 metų sumažinti per pusę žuvusiųjų per kelių eismo įvykius. Teisinį šios programos pagrindą sudaro LR saugaus eismo automobilių keliais įstatymas (Žin. 2000, Nr.92 – 2883). Ši programa parengta vadovaujantis Europos Bendrijos komunikatu „Dvigubas aukų skaičiaus sumažinimas ES kelių eismo įvykiuose bendra pareiga“ (2003 m. birželio 2 d. COM (2003) 311, galutinis), kuriame suformuota veiklos strategija padės įgyvendinti Europos Sąjungos aukščiau minėtą užsibrėžtą tikslą (2005, prieiga per internetą: <http://www.vkti.lt>).

Didžiausias rezervas iš esmės pagerinti avaringumo rodiklius ir bent šiuo aspektu priartėti prie Europos šalių vidutinio lygio yra ugdyti visų eismo dalyvių saugaus eismo sąmonę, pagarbos ir atsakomybės vieni kitiems jausmą. Šiuos uždavinius Lietuvoje sprendžia vairavimo įstaigos (vairavimo mokyklos, kurių pagrindinė veikla - tik vairavimo mokymas bei kitos įstaigos, pvz.

gimnazijos, įdarbinimo centrai ir kt., kurioms vairavimo mokymas nėra pagrindinė veikla), tačiau vis dar sprendžia nepakankamai, nors jau ir jaučiami pozityvūs postūmiai jų veikloje. Smulkioms vairavimo mokykloms vis dar trūksta nuosavų lėšų tiek techninei, tiek mokymo bazei gerinti, ko pasekoje nukenčia paslaugų kokybė. Nedidelės apyvartos ir nepakankamas potencialių vartotojų t.y. mokinių pritraukimas, nelanksti marketinginė veikla – pagrindinės problemos, kurios dar daugeliui mokyklų neužtikrina paskolų gavimo iš banko esamai padėčiai gerinti. Neabejotina, kad konkurencinėje kovoje išliks tik pačios „stambiausios“ ir „stipriausios“, sugebėsiančios lanksčiausiai prisiderinti prie tarptautinių standartų, jau teikiant ne tik kiekybiškas, bet ir kokybiškas paslaugas. Šiame pereinamajame Lietuvai laikotarpyje, daugeliui smulkių vairavimo mokyklų labai svarbus tampa užsienio kapitalo pritraukimas, nes kol kas ES struktūrinių fondų parama į šią sritį nenumatyta.

Kaip tik Vokietijos kompanija „*Max.Sicherheitsfarschule.Holding.GmbH*“ – pirmoji Europoje vairavimo mokykla – saugaus vairavimo centras, įgyvendinantis modernizuoto vairavimo mokymo pagal ES standartus pažangiausią ir perspektyviausią koncepciją, pagrįstą naujausia technika, aukščiausios klasės specialistais, įvairiomis marketingo strategijomis, savo ilgalaikėje verslo strategijoje numato plėtrą ne tik Vokietijoje, bet ir visoje Europoje – tame tarpe ir Lietuvoje, Latvijoje bei Estijoje.

3.1 Kompanijos „*Max.Sicherheitsfarschule.Holding.GmbH*“ pristatymas

„*Max.Sicherheitsfarschule.Holding.GmbH*“ kompanija savo veiklą pradėjo 2004 m. vasario 14d. – Berlyno centre buvo atidaryta kompanijos centrinė būstinė ir pirmasis vairavimo mokymo centras „*Maxsicherheitsfarschule. GmbH*“ – dukterinė kompanija, kuriai priklauso šio holdingo akcijos. Kompanijos didžioji įstatinio kapitalo dalis priklauso Linke šeimai, kiti 25 proc. – atitenka dviems investuotojams. Kompanijoje aukščiausias organas yra vyriausioji valdyba, kuri susideda iš trijų asmenų. Būtent ji priima galutinius strategiškai svarbius sprendimus. Šiai valdybai tiesiogiai pavaldus direktorius, o pastarajam marketingo skyrius, personalo, techninio aptarnavimo, informacinių technologijų (IT) skyrius, centrinės buhalterijos, mokyklų vadovai ir vairavimo mokytojai (šiuo metu t.y. nuo 2006 metų jau šešių mokyklų). Pastaruosiu metu kompanijoje dirba 105 darbuotojai.

„*Max.Sicherheitsfarschule.Holding.GmbH*“ kompanijos vairavimo mokymo koncepcija – kokybiškas, efektyvus ir sąlyginai nebrangus vairavimo mokymas (į ta pačią kainą įeina ir vairavimo mokymas ekstremaliomis sąlygomis - „*sicher training*“). Sprendimą sukurti naują vairavimo mokymo koncepciją, kaip tik ir paskatino didelis jaunų vairuotojų mirtingumas autoavarijose, o Vokietijoje vien tik per metus autoavarijose žūsta apie 1500 jaunų vairuotojų.

Iškilo klausimas, ar pradedantieji pakankamai paruošti eismo reikalavimams, ar turi pakankamai gabumą ir įgūdžių. Patobulinus vairavimo mokymo procesą, „Max.sicherheitsfarschule.Holding.GmbH“ kompanijos sukurta koncepcija leidžia pradedantiems vairuotojams *įgyti žymiai daugiau patirties, negu anksčiau.*

Inovacijų pagrindą sudaro:

1. Mokymas moderniais simulatoriais (*fahrsimulator*). Tai speciali kompiuterinė įranga, kuri gali būti įmontuota įvairių automobilių, pvz. „Wokswagen Golf IV“, važiuoklėje, mokant važiuoti B klase. Įrangos pagalba „sukuriamas“ vairavimo įspūdis, kaip važiuojant tikroviška mašina. Ekrane modeliuojamos realios situacijos miesto bei kaimo gatvėse, „sukuriamos“ autostrados eismo sąlygos. Mokinys, „vairuodamas automobilį“, pavojingas situacijas įveikia visiškai be streso ir baimės. Sudėtingi veiksmai modeliuojami kompiuterio pagalba, koreguojami mokytojo, ir tik padarius minimaliai klaidų, pradedantysis vairuotojas leidžiamas mokytis tikru automobiliu realiame kelyje – įgaunama daugiau įgūdžių prieš išvažiuojant į gatves, sutaupoma degalų, išskiriama mažiau teršalų į aplinką. Taip pat naujovė - specialus važiavimą imituojantis įrenginys neįgaliųjų mokymui (10 priedas).

2. Mokymas įvairaus tipo naujausiais automobiliais – nuo „Smart“ iki „Mercedes SLK“ (galimybė mokiniui susipažinti su važiavimu skirtinguose automobiliuose, jų dydžiais, aptarnavimu, variklio tipu ir pajėgumu, pavaros rūšimi ir t.t.) bei įgyti kuo daugiau įgūdžių (9 priedas).

3. Saugaus vairavimo kursai ir manevravimas (vairavimas ekstremaliomis sąlygomis, pvz. esant šlapiai, slidžiai kelio dangai ir t.t.) įtrauktas į ta pačią vairavimo kainą, bet ne už papildomą mokestį (10 priedas).

4. Mokymo bazėje - aukščiausios kvalifikacijos pedagogai (vairavimas ne su vienu, o skirtingais instruktoriais), ko pasekoje įgyjama daugiau įgūdžių.

5. Svarbi koncepcijos dalis – saugaus eismo diegimas ir auklėjimas nuo pat mažų dienų bei vairuotojų tobulinimo kursai. Šiuo tikslu siekiama pateikti infrastruktūrinį mokymą įvairioms mokymo įstaigoms. Yra įrengtos eismo pratybų aikštelės vaikams, gimnazistams bei besitobulinantiems vairuotojams. Rengiami kursai saugaus ir ekonomiško važiavimo tema.

6. Visų kompanijos automobilių identifikacija – ryškiai geltona spalva su kompanijos logo užrašais.

7. Marketinginė strategija – glaudus bendradarbiavimas bei akcijos su įvairiomis kompanijomis: „Renault“, „Mazda“, Audi“, „BMW“, „Mercedes“ atstovais Vokietijoje ir kitose Europos šalyse, „McDonnald“, „Telekomunikation PLUS 2“, „Hoffman Getranke“ ir kt.

Reiktų pažymėti, jog novatoriškos naujos mokyklos pagrindinis privalumas „*Technika - Patirtis - Biznio ryšiai - Pelnas*“ (Jurgen, 2000, p. 25).

Pirmieji kompanijos įsikūrimo metai buvo paremti intensyvia marketingine strategija, stengiantis visokeriopai ir visapusiškai suteikti kokybiškas paslaugas, įvedant inovuotą vairavimo mokymo paslaugą į rinką, informuojant ir pritraukiant kuo didesnę vartotojų skaičių.

Vairavimo paslaugos, kurias siūlo naujoji vairavimo kompanija, apima labai platų ir įvairų spektrą - ne tik vairavimo įgūdžių atsiradimą nuo mažų dienų, jaunų vairuotojų kokybišką paruošimą, neįgalių mokymą vairuoti, bet ir patyrusių vairuotojų tobulinimąsi. Pirmoji mokykla pasiūlė net 14 įvairių markių lengvųjų automobilių, 7 kvalifikuotus vairavimo instruktorius. Be to labai svarbi inovacijos dalis ne tik važiavimą imituojantys įrenginiai, bet ir saugaus vairavimo kursai bei manevravimas specialiai įrengtose aikštelėse. Tai vienintelis vairavimo mokymo istorijoje pasiūlytas „produktas“, atitinkantis vieningus Europos Sąjungos standartus. Tą patvirtino ne tik kokybiškai paruošiami mokiniai, bet ir šalies Susisiekimo ministerijos vyriausybės vadovai.

Kaip tik naujoji vairavimo paslauga yra susieta su naujais didaktiniais metodais, visokeriopai keliant vairavimo kvalifikaciją.

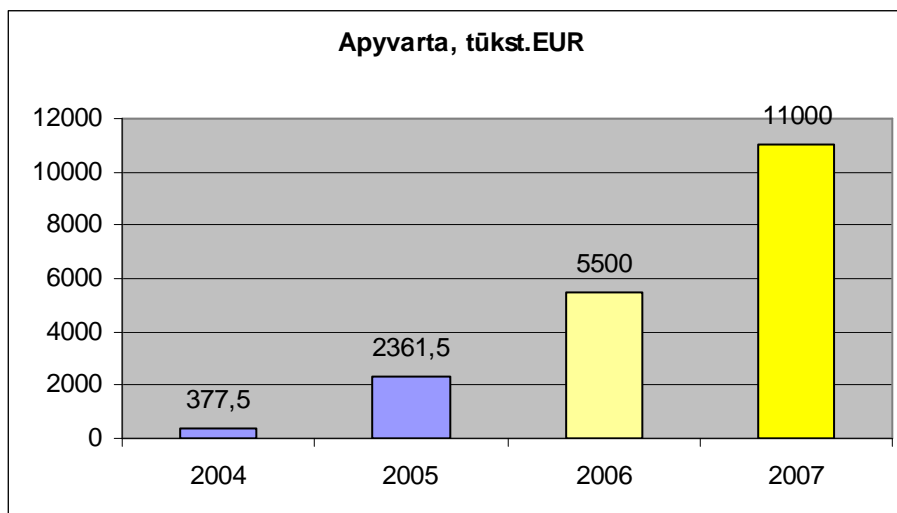
„Max.Sicherheitsfarschule.Holding.GmbH“ sėkmingai įėjo į rinką, pasiūlydama naują vairavimo koncepciją, ir 2004 m. paruošė net 225 naujus vairuotojus – metinė apyvarta 337 500 EUR (tuo tarpu vidutiniškai statistinė Vokietijos vairavimo mokykla per metus paruošia apie 30 – 50 vairuotojų). Labai svarbu pažymėti, jog praktinius vairavimo egzaminus, baigę „Max.sicherheitsfarschule. GmbH“ iš pirmo karto išlaikė net 86 -90 proc. vairuotojų (tuo tarpu baigę kitas mokyklas, išlaiko tik 45-55 proc.) Akivaizdus palyginimas, įrodantis paslaugos kokybiškumą ! Tai tikrai aukštas pasiekimas vairavimo mokymo procese, nes statistiškai iš pirmo karto Lietuvoje praktinius vairavimo egzaminus išlaiko tik apie 40 – 50 proc. vairuotojų. Ne kartą valstybinė policijos organizacija „Decra“ (įsikūrusi vakarinėje Berlyno dalyje), kuri egzaminuoja vairuotojus (atliekanti funkcijas, kaip Lietuvoje VĮ Regitra), minėjo „Branchen special“ mėnesiniuose leidiniuose, jog „Maxsicherheitsfarschule GmbH“ vairavimo paslaugos kokybiškiausios .

Sėkminga ir paklausi naujoji vairavimo mokymo koncepcija paskatino 2005 m. gegužės mėnesį atidaryti antrąją „Maxsicherheitsfarschule.GmbH“, birželio mėnesio 12 dieną – trečiąją, o 2005 m. pabaigoje – gruodžio 17 dieną – ketvirtąją mokyklą. 2006 m. kovo 6 dieną Hamburge atidaryta penktoji kompanijos mokykla.

Pirmoji „Maxsicherheitsfarschule.GmbH“ vairavimo mokykla paruošė nuo įkūrimo pradžios 620 vairuotojų (2004 m. – 225 vairuotojai, 2005 m. – 395 vairuotojai; viso apyvarta 930 000 EUR - (2004 m. 337 500 EUR, o 2005 m.- 592 500 EUR), antroji mokykla paruošė 550 vairuotojų (apyvarta 825 000 EUR), trečioji – 540 vairuotojų (apyvarta 810 000 EUR), ketvirtoji – 90 vairuotojų (135 000 EUR). Viso per „Max.sicherheitsfarschule.Holding“ kompanijos ir jos

dukterinių vairavimo mokymo centrų įsikūrimo laikotarpį iki 2006 metų išmokyta 1800 vairuotojų, apyvarta 2 699 000 EUR.

Kaip matyti iš aukščiau pateiktų duomenų, antrosios mokyklos apyvarta mažai skiriasi nuo pirmosios, kuri rinkoje jau egzistuoja du metus. Sėkmingai pasiūlyta visokeriopai kokybiška vairavimo mokymo paslauga ir teigiamos informacijos pasklidimas rinkoje tarp vartotojų (vienas iš svarbiausių veiksnių, įtakojančių potencialių vartotojų pritraukimą) turėjo didelės įtakos sparčiam sekančių mokyklų apyvartos didėjimui (esama ir prognozuojama apyvarta 2004-2007 m. laikotarpiui 10 paveiksle).

Šaltinis: Sukurta autorės pagal kompanijos „Max.Sicherheitsfarschule.Holding.Gmbh“ duomenis,2006

10 pav. Esama ir prognozuojama „Max. Sicherheitsfarschule.Holding.Gmbh“ kompanijos apyvarta 2004-2007 m.

Kaip matyti iš aukščiau pateiktų duomenų, antrosios mokyklos apyvarta mažai skiriasi nuo pirmosios, kuri rinkoje jau egzistuoja du metus. Sėkmingai pasiūlyta visokeriopai kokybiška vairavimo mokymo paslauga ir teigiamos informacijos pasklidimas rinkoje tarp vartotojų (vienas iš svarbiausių veiksnių, įtakojančių potencialių vartotojų pritraukimą) turėjo didelės įtakos sparčiam sekančių mokyklų apyvartos didėjimui (esama ir prognozuojama apyvarta 2004-2007 m. laikotarpiui 10 paveiksle).

3.2 Kompanijos „Max.sicherheitsfarschule.Holding.Gmbh“ tikslai ir motyvai

Tarp tiesioginių užsienio investuotojų Lietuvoje Vokietija yra viena iš stambiausių investuotojų pastaruosiu metu (po Švedijos ir Danijos), ir kaip minėta, jos dalis visų užsienio tiesioginių investicijų tarpe sudaro 13,2 proc. Pastaruosiu metu Lietuvoje yra įregistruota apie 1.200 Vokietijos įmonių. Didžiausi jų investuotojai - tai akcinė bendrovė E.on Ruhrgas AG, kuri drauge

su Gasprom yra Lietuvos dujų, aprūpinančių Lietuvą dujomis, strateginis investuotojas, bei bankas Nord/LB Lietuva, kuris, 2002 metais perėmęs Žemės ūkio banką, tapo trečiuoju pagal dydį šalies banku. Kiti svarbūs Vokietijos investuotojai Lietuvoje - tai Siemens AG, ERGO grupė, dviračių gamykla Panther ir priekabų gamintojas Schmitz Cargobull.

Vokietijos investitoriams patrauklūs, žemi pelno mokesčiai (nors ir nuo 2006 m. padidintas pelno mokestis, vis tiek ženkliai skiriasi nuo Vokietijos) , kvalifikuota darbo jėga ir žemas atlyginimų lygis, kuris naujųjų ES narių šalių tarpe yra antras pagal dydį. Be to, Lietuvai tapus Europos Sąjungos nare, Lietuva perėmė bendrąją ES teisę, kas sąlygoja tolesnį teisinio saugumo augimą. Lietuvos augimo perspektyvos taip pat yra geros: 2005-07 metų laikotarpiui prognozuojamas kasmetinis BVP augimas vidutiniškai 6,73%. Džiugu, jog Vokietijos investitoriai Lietuvoje pagal Vokietijos-Lietuvos ūkio asociacijos apklausą labai patenkinti savo investicijomis – virš 90% vėl investuotų mūsų šalyje (Migonytė, 2005, p.10).

Taigi Vokietijos „*Max.Sicherheitsfarschule.Holding.GmbH*“ kompanija, įvertindama esamų Vokietijos investitorių patirtį kitose šalyse, planuodama tolesnę savo kompanijos plėtrą, žvalgosi į aplinkines rinkas – tame tarpe ir į Lietuvą. Šių metų gegužės mėnesį planuojama atidaryti dar viena „*Maxsicherheitsfarschule.GmbH*“ vairavimo mokykla Vokietijoje - Miunchene, rugpjūtį – Frankfurte, o Lenkijoje jau baigiamos derybos dėl pirmųjų bendro užsienio kapitalo vairavimo mokymo centrų įkūrimo. Kaip ir reikalauja tarptautinė derybinė praktika, Lenkijos pusę atstovaujantys derybiniai partneriai, kompanijos „Winfor“ atstovai, yra labai pozityvūs ir lankstūs, įvertindami „*Max.Sicherheitsfarschule.Holding.GmbH*“ kompanijos patirtį ir pateiktus pasiūlymus, pagrįstus anksčiau minėtomis inovacijomis. Lenkijoje mokymo procesas nedelsiant taip pat turi būti tobulinamas, nes kaip minėta, avaringumo situacija labai bloga - Lenkijos keliuose 2004 m. žuvo beveik 6 tūkst. žmonių - beveik 5 proc. daugiau negu ankstesniais metais, praneša Lenkijos infrastruktūros ministerija, pažymėjusi, kad tai vienas iš blogiausių rodiklių Europoje (pernai Lenkijos keliuose įvyko daugiau kaip 53 tūkst. autoįvykių). Tuo tarpu Vyriausybė pirmumą teikia transporto infrastruktūrai gerinti (kaip minėta, kelių būklė labai bloga), o daugumoje egzistuojančios smulkios vairavimo įstaigos neturi nuosavų lėšų mokymo proceso tobulinimui.

Vienas iš „*Max.Sicherheitsfarschule.Holding.GmbH*“ kompanijos motyvų, išeinant į tarptautinę rinką, didesnio *dalyvavimo užsienio rinkoje*, įsteigiant bendras užsienio kapitalo įmones. Kompanija numato remtis *į pažangią patirtį bei į naują inovatyvią techniką orientuota TUI strategija*, esminiu savo pranašumu laikant patyrimą Vokietijos rinkoje ir vairavimą imituojančio įrenginio (*fahrsimulator*) pritaikymą vairavimo mokymo procese, suteikiant daugiau vairavimo įgūdžių, užtikrinant efektyvesnę aplinkosaugą, to pasekoje pateikiant vartotojui visapusiškai kokybiškesnę paslaugą.

Kaip žinia, pagrindinis ryšių su užsieniu organizavimo tikslas, kurio siekia kompanija bendradarbiaudama su užsienio partneriais, išėjus į naujas rinkas – tai *pajamų ir pelno padidinimas*.

„*Max.Sicherheitsfarschule.Holding.GmbH*“ kompanija“, pateiks mūsų šalies rinkai naujesnę ir pažangesnę vairavimo mokymo bei techninę bazę, pagerinančią paslaugos kokybę ir to pasekoje – socialines bei ekologines sąlygas.

Kuriant bendras įmones, siekiama ne vieno, o iškart kelių tikslų, bet kuris nors vienas iš jų būna pagrindinis strateginis tikslas. Labai svarbus bendrų įmonių organizavimo veiksnys – *galimybė įeiti į naujas rinkas*. Planuojama, jog bendrai įkurti vairavimo mokymo centrai turės didesnes finansines galimybes greičiau reaguoti į vartotojų reikalavimų pokyčius, nuolat bus gerinamas vartotojų aptarnavimas. Tiesioginės užsienio investicijos mūsų šalies smulkioms vairavimo įstaigoms leistų pagerinti techninę ir mokymo bazę, padidinti pardavimų apimtį, aptarnaujant didesnę vartotojų srautą .

Šiuo metu Lietuvoje vairavimo mokyklos yra smulkią verslo atstovai, užimantys nedidelę rinkos dalį ir gaunantys nedideles pajamas, o kai kurių iš jų finansinė būklė yra labai prasta. Taigi daugelis tokių smulkių mokyklų jau dabar nesugeba ir nesugebės ateityje atlaikyti konkurencijos Europos Sąjungoje pagal tarptautinius standartus ir priverstos rimtai apvarstyti tolesnes savo verslo perspektyvas.

2005 metais Lietuvoje viso veikė 346 vairavimo įstaigos (2004 m. – 362, 2003 m.- 347 m.) - vairavimo mokyklos, kurių pagrindinė veikla tik vairavimo mokymas ir darbo biržos, gimnazijos, technikumai, kolegijos, kuriose vairavimo mokymas ne pagrindinė veikla. (2004 m. – 362, 2003 m. - 347 m.) (Lietuvos statistikos departamento duomenys, 2005, prieiga per internetą: <http://www.std.lt>).

Norėtusi pažymėti, kad apie 76 proc. vairavimo įstaigų užsiima tik lengvųjų automobilių vairuotojų ruošimu (B kategorija), likusioji dalis – tiek B, tiek kitomis kategorijomis (A,B,C,D,BE,CE,DE) atitinkamai pagal vairuotojo amžių. Viso Vilniaus apskrityje yra 69, Kauno - 48, Klaipėdos – 25 privačios vairavimo mokyklos, užsiimančioms B klasės vairuotojų paruošimu.

Valstybinės kelių transporto inspekcijos Vairuotojų mokymo skyriaus duomenimis, atlikus 2003 m. 120 patikrinimų, buvo pratęsta leidimai tik 98 mokykloms, dalis inspektuotų mokyklų neatlaikė aršios konkurencijos – nesugebėjo teikti kokybiškų mokymo paslaugų (LVS, 2004, <http://www.lvs.lt>).

Akivaizdu, jog dirbti moderniai – reikalinga nemažos investicijos į vairavimo mokymo bazės įrangą. Smulkioms vairavimo įstaigoms (vidutinis darbuotojų skaičius: 1-3; automobiliai: 1-3, paruošiamų per mėnesį vidutinis vairuotojų skaičius: 5 – 15) tai gana opi problema, nes šiandien vis dar tik nedaugelis Lietuvoje esančių vairavimo įstaigų turi naujausią kompiuterinę techniką, naujus automobilius ir patyrusius specialistus.

Be to, tik pažangiai modernizuota vairavimo įstaiga, turinti atitinkamai įruoštas patalpas, gali pritraukti didelį vartotojų srautą. Iš tokių pažangių mokyklų reiktų paminėti Vilniuje įsikūrusias VĮ „Femina mobile“, UAB „Dorkanas, Kaune – vairavimo mokyklą „Auto ABC“, UAB „Rigveda“, VĮ „Vairalda“, jau 2003 m. įkurta pirmoji bendra Lietuvos ir Italijos vairavimo mokykla „Fair line“, o 2004 m. – bendra Lietuvos ir Suomijos „Aaro farsman“ vairavimo mokykla (šios mokyklos neturi simulatorių, vairavimas vyksta tik su keliais naujais automobiliais). Tačiau vis dar tenka pažymėti, jog tokių pažangių mokyklų Lietuvoje mažuma.

„Max.sicherheitsfarschule.Holding.GmbH“ kompanija numato pasinaudoti internacionalizacijos teikiamais privalumais, nes Lietuvoje kaip tik šiuo metu vairavimo mokymo paslaugų sferoje yra laisvų nišų šiai veiklai vykdyti - teikiamos paslaugos daugumoje vairavimo mokyklų neatitinka ES tarptautinių standartų.

3.3 Investicinio klimato Lietuvoje privalumai ir trūkumai, prognozuojant įkurti bendrus Vokietijos ir Lietuvos vairavimo mokymo centrus

Kaip jau buvo minėta, vienas iš pagrindinių uždavinių, šaliai siekiant pritraukti kuo daugiau tiesioginių užsienio investicijų – sukurti kuo palankesnę investicinę aplinką, o užsienio investuotojo tikslas – siekti, jog investicijos būtų pelningos.

Remiantis jau esamų Vokietijos investuotojų sėkminga patirtimi, „Max.sicherheitsfarschule.Holding.GmbH“ kompanijai vienas iš privalumų – mūsų šalies narystė Europos Sąjungoje ir NATO, suteikiant Vokietijos investuotojų akys patikimumą. Kitas pozityvus veiksnys – politinis stabilumas ir teisinės bazės pagal ES tarptautinius standartus suderinamumas.

Palankus postūmis mokesčių sistemoje – nors pelno mokestis šiek tiek ir padidėjo nuo 2006 m. sausio 1d., bet lyginant su Vokietijos, jis sąlyginai mažas. Be to tikimasi, jog kaip darbe minėta anksčiau, bus sumažintas nuo 2007 m. ir gyventojų pajamų mokestis. Taigi apibendrinat, galima teigti ir pritarti esamiems Vokietijos investuotojams Lietuvoje, jog mokestinė našta lyginant su kitomis ES šalimis yra viena iš mažiausių. Taip pat banko paskolų palūkanos neaukštos (nors prognozuojamas ir sąlyginis pabrangimas, įvedus eurą), draudimo mokestis – vienas iš žemiausių tarp ES naujųjų narių.

Vienas iš pozityvių veiksnių – gerai išvystytas Lietuvos transporto kelių tinklas, o kaip žinia vairavimo mokymo procesui ir automobilių amortizacijai – tai didelis privalumas.

Taip pat didelis privalumas – palyginti pigi su kitomis ES šalimis ir kvalifikuota darbo jėga. Kuriant bendrus „Max.Sicherheitsfarschule.Holding.GmbH“ vairavimo mokymo centrus numatoma rasti patikimų ir kvalifikuotų partnerių vadybos, finansų, marketingo srityse. Taip pat planuojamas specialus instruktorių apmokymas, įtraukiant įvairaus amžiaus, pozityvaus ir lankstaus mąstymo, darbuotojus (daugelio instruktorių Lietuvoje tiek kultūros, tiek kvalifikacijos lygis gana žemas).

Viena iš motyvacijų – aukštesnis atlyginimas, nes pritraukiant didesnę vartotojų skaičių, tokių įmonių finansinės galimybės leistų padidinti ne tik apyvartą, bet ir pelną.

Taip pat šiuo metu vyraujančios žemos komunalinių paslaugų, prekių ir palyginti žemos su Vokietija nuomos kainos (nors sąlyginai situacija gali keistis, įvedus eurą).

Kaip vieną iš investavimo trūkumų – galima įvardinti nedidelę mūsų šalies rinką (lyginant su Vokietija ar net kaimynine Lenkija), todėl „*Max.Sicherheitsfarschule.Holding.GmbH*“ numato plėtrą visose trijose kaimyninėse Baltijos šalyse – Lietuvoje, Latvijoje ir Estijoje – kaip viename regione.

Nors transporto infrastruktūra mūsų šalyje išvystyta ir pakankamai neblogai, tačiau trūksta vairavimo mokymo aikštelių. Vairavimas per kliūtis reikalauja atitinkamos aikštelių įrangos, rengiant aukštos kvalifikacijos vairuotojus. Palankiau ateityje sprendžiant žemės klausimus atitinkamose institucijose, numatoma didmiesčiuose t.y. Vilniuje, Kaune ir Klaipėdoje įrengti specialias vairavimo mokymo aikšteles – kaip alternatyva - plyno lauko investicijos. Taip pat pažymėtina, jog pirmieji bendro užsienio kapitalo centrai (pasitvirtinus teigiamiems tyrimo rezultatams) numatomi didmiesčiuose – Vilniuje, Kaune, Klaipėdoje, kur geriausiai išvystyta infrastruktūra ir didžiausias gyventojų tankumas.

Vis dėlto nors daugelis Vokietijos investuotojų palankiai atsiliepia apie Lietuvos politinę aplinką, tačiau vis dar pasigendama politikų lankstumo. Valstybės institucijose, ypač savivaldybėse per daug biurokratizmo, investuotojams vis dar sunku gauti reikiamus leidimus, norint pradėti įgyvendinti projektus. Vokietijos ir Baltijos ekonominės plėtros ir technologinio bendradarbiavimo konsultacinės tarybos narys, p.Vaigelis, mano, jog Estijoje su panašiomis problemomis susiduria vis rečiau. Jo nuomone, savivaldybės nepakankamai gerai aptarnauja klientus, ateinančius su pinigais. Vokiečiai 2005 m. norėjo dalyvauti įgyvendinant net 8 naujus investicijų projektus Lietuvoje, tačiau galutinai nebuvo tuo tikri, nes pasiūlymus gavo iš merų, kurie buvo susaistyti aukštesnių politikų įsipareigojimais. Bendra šių projektų vertė – apie 40 mln. EUR, kurie buvo numatyti aplinkosaugos, šilumos ir ūkio srityse (Migonytė, 2005, p.10).

Vyriausybei ir toliau neskubant spręsti šių problemų, Lietuvą gali aplenkti nemažai investuotojų, o tai didelė nesėkmė mūsų šalies ūkiui, konkuruojant su kitomis ES naujomis narėmis.

Pažymėtina, jog naujo simulatoriaus įsigijimo galimybės jau svarstytos ir tarp mūsų šalies politikų. Kaimyninė Latvija 2005 metais įsigijo tokį įrenginį Saugaus kelių eismo direkcijos (SKED) Rygos skyriuje. Kaip tik su šio įrenginio funkcionavimu ir buvo supažindinti Latvijos vairavimo mokyklų atstovai. Tikimasi, jog vairuotojai, įgiję įgūdžių vairuodami tokius įrenginius būtų geriau pasirengę nestandartinėms ir pavojingoms kelių eismo situacijoms, o automobilių vairavimo mokyklos, įsigijusios tokius įrenginius, galėtų padėti žymiai geriau užtikrinti saugų eismą Latvijos keliuose.

P. V. Gylio teigimu, Lietuvoje kliūtis realizuoti idėjas – pinigai. Užsiminta apie vieno įrenginio, kaip demonstracinio, įsigijimo galimybes Lietuvoje, jei tam pritartų vyriausybė ir būtų parengtas projektas ES paramai gauti. Spauldoje (2005 m. “Kauno dienoje”) buvo pateiktos kainos net kelis šimtus kartų viršijančios esamą inovatyvaus įrenginio kainą. Labai gaila, kad politikai žvalgosi į JAV rinką, kai inovatyvios idėjos gimsta netoli mūsų – kaimyninėse Europos šalyse ir simulatorių įsigijimo kaina keliasdešimt kartų mažesnė negu nurodyta spauldoje (Gabartas, 2005, p.14).

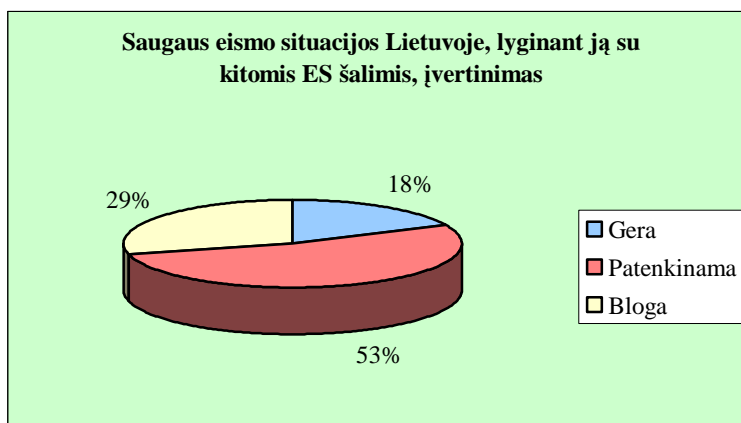
3.4 Vairavimo mokyklų anketinis tyrimas

Norint sužinoti, Lietuvos vairavimo mokyklų savininkų nuomonę apie esamą vairavimo mokymo proceso situaciją ir jo tobulinimo galimybes bei perspektyvas, pasinaudojant kaip viena iš galimybių verslo modernizavimui ir plėtrai - tiesioginiu užsienio kapitalu - įkuriant bendrus užsienio kapitalo vairavimo mokymo centrus, buvo atlikta anketinė apklausa (žr. 4 priedą)- iš viso buvo išsiųsta 124 anketos privačioms vairavimo mokykloms, užsiimančioms B klasės vairuotojų paruošimu. Respondentai buvo parinkti atsitiktine tvarka, apklausiant vairavimo mokyklas Vilniaus, Kauno ir Klaipėdos apskrityse. Apklausa buvo vykdoma dviem būdais: išsiunčiant anketas elektroniniu paštu (vairavimo mokyklų adresai gauti internetiniame puslapyje www.vkti.lt) bei paštu (60 anketos) ir 40 anketų buvo išdalinta savininkams pačiose mokyklose.

Vertinant galutinius apklausos rezultatus reikėtų pasakyti, kad iš viso buvo apklausta 72 vairavimo mokyklų vadovai. Daugelio apklaustųjų respondentų nuomone, esama saugaus eismo situacija Lietuvoje, lyginant su kitomis ES šalimis, yra patenkinama – nurodė 53 proc., blogai įvertino 35 proc. ir tik gerai įvertino – 18 proc. (pasiskirstymas pateiktas 11 paveikslėlyje).

Iš gautų respondentų rezultatų pasitvirtino, jog daugumoje Lietuvoje egzistuoja smulkios vairavimo įstaigos, kurių darbuotojų skaičius neviršija dviejų – 31 proc., nuo dviejų iki trijų darbuotojų – 41 proc., nuo trijų iki penkių - 19 proc., tuo tarpu didesnę darbuotojų skaičių turinčių vairavimo mokyklų – tik 9 proc.

Kokia Jūsų nuomone yra saugaus eismo situacija Lietuvoje, lyginant ją su kitomis Europos Sąjungos šalimis ?

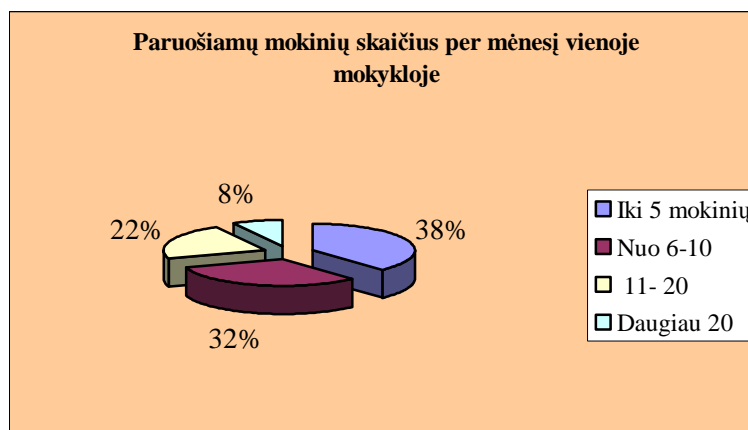

Šaltinis: Sukurta autorės pagal apklausos tyrimo rezultatus

11 pav. Saugaus eismo situacijos Lietuvoje, lyginant ją su kitomis ES šalimis, įvertinimas

Atitinkamai rezultatai liudija ir apie nedidelį paruošiamų mokinių skaičių per mėnesį - iki penkių mokinių – 38 proc., nuo šešių iki dešimt – 32 proc., iki dvidešimt mokinių paruošia 22 proc. apklaustųjų, o didesnę paruošiamų mokinių skaičių nurodė 8 proc. apklaustųjų.

Koks vidutinis paruošiamų mokinių skaičius per mėnesį ?

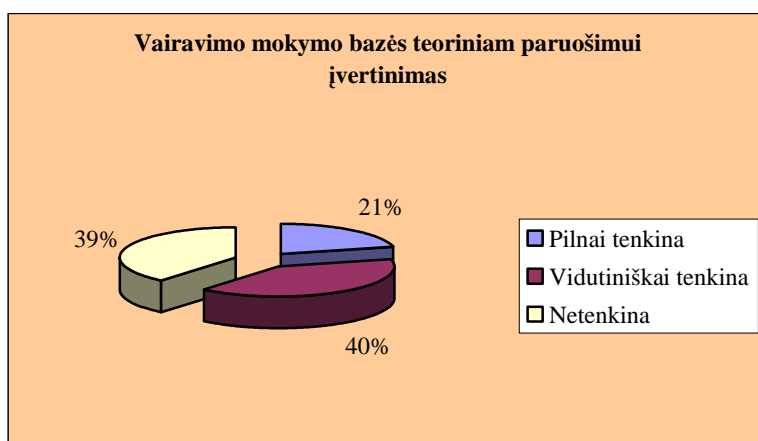

Šaltinis: Sukurta autorės pagal apklausos tyrimo rezultatus

12 pav. Paruošiamų mokinių skaičius per mėnesį vienoje vairavimo mokykloje

Siekiant įvertinti esamą vairavimo mokyklų mokymo bazę tiek teoriniam, tiek praktiniam paruošimui, buvo atlikta apklausa, kurios rezultatai parodė savininkų nepasitenkinimą esama būkle.

Ar tenkina esama mokymo bazė teoriniam paruošimui (patalpų įranga, kompiuteriai, kita mokomoji medžiaga) ?

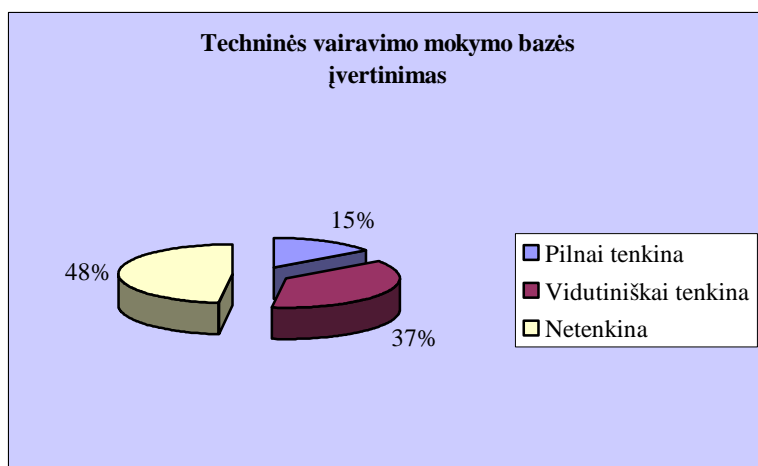
Šaltinis: Sukurta autorės pagal apklausos tyrimo rezultatus

13 pav. Vairavimo mokymo bazės teoriniam paruošimui įvertinimas

Esama vairavimo mokymo bazė (patalpų įrangą teoriniam paruošimui, kompiuterinė technika, mokomoji medžiaga) netenkina – 39 proc., vidutiniškai tenkina – 40 proc. ir pilnai tenkina – 21 proc. respondentų.

Kaip matyti iš rezultatų (13,14 pav.), nors jie pasiskirstė ir gana panašiai, tačiau didesnę susirūpinimą kelia techninė vairavimo mokymo bazė – net 48 proc. respondentų įvertino ją, kaip nepatenkinamą t.y. esama bazė netenkina; 37 proc. – vertino vidutiniškai ir tik 15 proc. buvo pilnai patenkinti esama technine vairavimo mokymo baze.

Ar tenkina techninė vairavimo mokymo bazė (automobiliai) ?

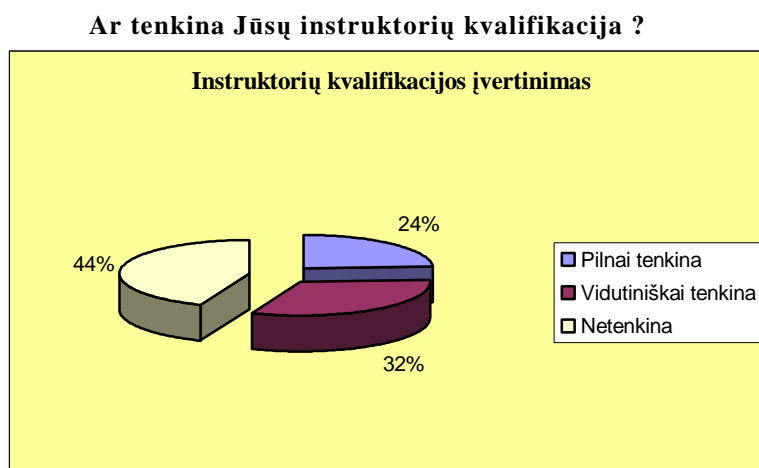
Šaltinis: Sukurta autorės pagal apklausos tyrimo rezultatus

14 pav. Techninės vairavimo mokymo bazės įvertinimas

Taip pat tyrimo rezultatai patvirtino, jog esamoje techninėje vairavimo bazėje daugumoje dominuoja seni automobiliai (daugiau negu šešių metų) – 51 proc., nuo trijų iki šešių metų – 33 proc. ir naujų automobilių turinčių mokyklų skaičius gana nedidelis – 16 proc. Akivaizdu, jog daugumoje vairavimo mokyklų dominuojantys seni automobiliai, nėra patikima transporto ir vairavimo mokymo priemonė, galinti užtikrinti įsigyti kokybiškus vairavimo įgūdžius.

Tyrimo norėta išsiaiškinti respondentų, vadovaujančių vairavimo mokymo procesui, domėjimąsi šio mokymo naujovėmis. Kuriant *informatyvią visuomenę*, ypač svarbu tobulėti, nuolat domėtis ir kelti kvalifikaciją esamoje darbo sferoje, ieškoti naujų galimybių ir išiečių esamoms problemoms spręsti. Tam pasitarnauja internetas, televizijos, spauda ir visa mus supanti kasdieninė informacija, reklama. Atliktas anketavimas patvirtino, jog tik nedaugelis savininkų žino apie važiavimą imituojantį įrenginį (*fahrsimulator*), kuris pastaruoju metu pradėtas naudoti vairavimo mokymo proceso tobulinimui ne tik Europoje, bet ir JAV – net 89 proc. respondentų atsakė neigiamai, tik 7 proc. – šiek tiek girdėjo ir 4 proc. atsakė teigiamai.

Dar vienas svarbus veiksnys, įtakojantis vairavimo įgūdžių įgijimą – instruktoriaus kvalifikacija. Ir čia tyrimo rezultatai parodė (15 pav.), jog daugumos respondentų netenkina esama kvalifikacija – taip atsakė 44 proc., vidutiniškai tenkina – 32 proc., pilnai tenkina – 24 proc. Galima daryti išvadą, jog tai viena iš priežasčių, renkantis vairavimo mokyklą Lietuvoje. Apklauso rezultatai parodė, jog pagrindinės vyraujančios priežastys, kurias nurodė savininkai – kvalifikacijos trūkumas (48 proc.), bendravimo įgūdžių trūkumas (42 proc.), emocinis nestabilumas (10 proc.).

Šaltinis: Sukurta autorės pagal apklauso tyrimo rezultatus

15 pav. Instruktorių kvalifikacijos įvertinimas

Neįgalūs piliečiai – mūsų visuomenės dalis. Dažnai jie pamirštami, bet juk ir jie nori jaustis pilnaverčiais piliečiais, nori mokytis ir tobulėti, nori būti mobiliais. Nors tai ir nedidelė mūsų visuomenės dalis, tačiau ir neįgalūs piliečiai yra potencialūs vairavimo mokyklų klientai

(vartotojai). Labai gaila, jog tyrimo rezultatai patvirtino (tik 1 proc. teikia tokias paslaugas, 95 proc. neteikia, o 4 proc. planuoja teikti), jog tai dar vis užmiršta visuomenės dalis, o integruojantis į Europos Sąjungą vairavimo mokyklos turėtų pasiūlyti įvairiapusę paslaugą – tiek sveikam, tiek neįgaliam piliečiui.

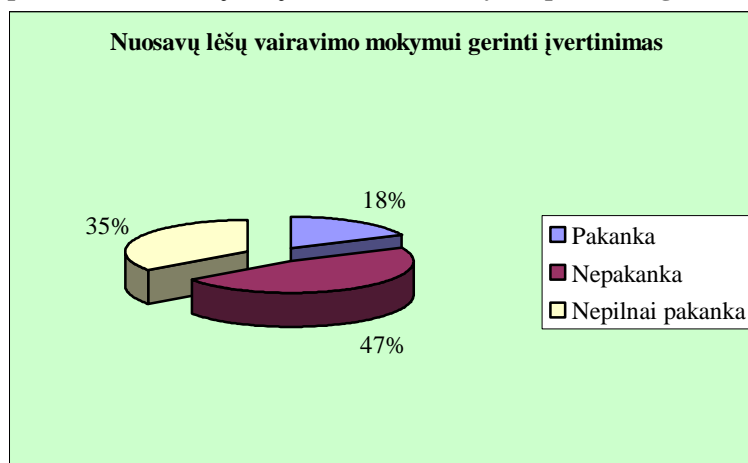
Apklaustos duomenys patvirtino, jog nuosavą įrengtą aikštelę vairavimo mokymui turi tik 3 proc. apklaustųjų, 6 proc. planuoja įsirengti ir jos neturi bei neplanuoja 91 proc. apklaustųjų. Be abejo pirmumas atitenka vairavimo mokymo bazės atnaujinimui (automobiliams, kompiuteriams, mokymo medžiagai ir kt.), taigi nuosavos aikštelės įranga (vien tik asfaltavimas) reikalauja nemažai investicijų, o dauguma smulkių vairavimo mokyklų, vos išsilaikančių rinkoje (tai akivaizdu iš sąlyginai mažo paruošiamų mokinių skaičiaus) neturi potencialių galimybių tokioms investicijoms.

Toliau siekta išsiaiškinti apie vairavimo paruošimą per kliūtis (pvz., vandenį, ledą), nes Europos Sąjungos programoje numatyta, jog šis įgūdžių tobulinimas bus privalomas kiekvienai vairavimo mokyklai iki 2010 metų. Iš kitos pusės, tai ir vėl lėšų klausimas, nes smulkios vairavimo mokyklos nepajėgios net pakankamai atnaujinti techninę vairavimo mokymo bazę, tai logiška, jog parengti vairavimo kursus per kliūtis, tuo labiau nėra lėšų. Ši įranga net ir Europoje (pvz. Vokietijoje) yra pakankamai brangi. Taigi tyrimo rezultatai patvirtino, jog tik 2 proc. mokyklų moko vairavimą per kliūtis, 12 proc. planuoja, 66 proc. – norėtų mokytį, bet neturi tam lėšų, 20 proc. atsakė visai neigiamai.

Atsakymo rezultatai patvirtino nuosavų lėšų stygių vairavimo mokyklose. Pasiskirstymas pavaizduotas 16 paveikslėlyje : 18 proc. respondentų atsakė, jog nuosavų lėšų pakanka, 35 proc. – nevisai pakanka, o 47 proc. – nuosavų lėšų trūksta. Iš tokių duomenų galima daryti išvadą, jog vairavimo mokyklų finansiniai pajėgumai labai riboti ir nuosavomis lėšomis modernizuoti esamą vairavimo mokymo bazę – gana sunku.

Viena iš galimybių – banko kreditai, bet tam reikalingos atitinkamos apyvartos ir prognozės, sugebant laiku gražinti bankui palūkanas. Tik didinant apyvartą t.y. pritraukiant didesnę potencialių vartotojų skaičių t.y. naujų mokinių, atsiranda galimybė verslo plėtrai. Kaip parodė apklaustos rezultatai, tik 29 proc. respondentų naudojami banko paskolomis, 14 proc. nesinaudoja, o 57 proc. naudotųsi, bet negauna iš banko. Taigi pačios smulkiausios vairavimo mokyklos yra atsidūrusios gana kritinėje situacijoje, nes konkurencinėje kovoje, jau prisitaikant prie ES reikalavimų, jos nebepajėgios pasiūlyti vartotojui kokybišką paslaugą.

Ar pakanka nuosavų lėšų vairavimo mokymo procesui gerinti ?

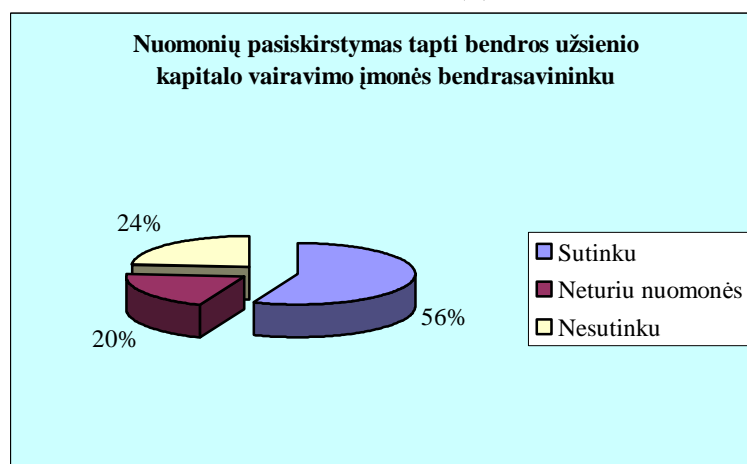

Šaltinis: Sukurta autorės pagal apklausos tyrimo rezultatus

16 pav. Nuosavų lėšų vairavimo mokymui gerinti įvertinimas

Kita galimybė esamai situacijai – tiesioginės užsienio investicijos (užsienio kapitalas) : 56 proc. apklaustųjų respondentų sutiktų tapti bendros užsienio kapitalo vairavimo įmonės bendrasavininkais; neturėjo nuomonės – 20 proc. ir 24 proc. atsakė nedvejodami, jog nesutinka.

Kokie veiksniai sąlygoja Jūsų apsisprendimą tapti užsienio kapitalo vairavimo įmonės bendrasavininke (u) ?

Šaltinis: Sukurta autorės pagal apklausos tyrimo rezultatus

17 pav. Nuomonių pasiskirstymas tapti užsienio kapitalo vairavimo įmonės bendrasavininku

Dauguma respondentų, norinčių tapti bendrasavininkais, pageidautų 25 proc. kapitalo dalies bendroje įmonėje – 47 proc., mažiau negu 25 proc. – pageidautų 39 proc., daugiau negu 20 proc. – 7 proc., 50 proc. kapitalo – 4 proc. ir daugiau negu 50 proc. kapitalo – taip pat 3 proc. Taigi tyrimo rezultatai patvirtina užsienio kapitalo poreikį esamai vairavimo mokyklų situacijai gerinti.

Iš pagrindinių veiksnių, sąlygojančių apsisprendimą tapti užsienio kapitalo vairavimo įmonės bendrasavininku, respondentai įvardijo didesnę pelną – 42 proc. (akivaizdu, nes respondentai – vairavimo mokyklų savininkai, o verslo pasaulyje svarbiausias „variklis“ – pelnas), 37 proc. įvardijo didėjančią konkurenciją, 12 proc. – vairavimo mokymo techninės bazės tobulinimą, 9 proc. – vairavimo mokymo bazės tobulinimą teoriniam paruošimui.

Siekiant išsiaiškinti respondentų nuomonę apie vairuotojų paruošimo gerinimą, buvo pateikti klausimai, remiantis „*Max.Sicherheitsfarschule.Holding.GmbH*“ inovacijomis vairavimo mokymo procese (apie mokymąsi įvairiais automobiliais, įgūdžių tobulinimąsi su važiavimą imituojančiu įrenginiu, su įvairiais instruktoriais, teorinio paruošimo bazės atnaujinimą, apie mokymąsi per kliūtis). Nuomonės pasiskirstė taip: didžiausias atsakymo procentas atiteko mokymuisi su įvairiais automobiliais - 65 proc., važiavimą imituojančiam įrenginiui teko 8 proc. (akivaizdi informacijos stoka apie šio įrenginio galimybes), mokymo bazės teoriniam paruošimui atnaujinimui – 12 proc., mokymuisi vairuoti su įvairiais instruktoriais – 5 proc., mokymui vairuoti per kliūtis – 10 proc. (tai rodo, jog dauguma vairavimo mokyklų savininkų suvokia vairavimo per kliūtis svarbą, tobulinant vairuotojų įgūdžius).

Taigi apibendrinant atliktą apklausą galima pasakyti, kad vairavimo mokymo rinkoje egzistuojančios mokyklos yra daugumoje smulkūs verslo atstovai (išskirtina bendra tendencija, nes apklausti atsitiktinai parinktų vairavimo mokyklų savininkai, be to, abejotinas ir jų atvirumas dėl konkurencijos rinkoje). Daugumoje respondentai nepatenkinti esama technine vairavimo mokymo baze – 48 proc., didžiausią dalį šios bazės sudaro palyginti seni automobiliai – 51 proc. Vairavimo mokymo baze teoriniam paruošimui nepatenkinti 39 proc. respondentų, o instruktorių kvalifikacija netenkina net 44 proc. respondentų. Vairavimo mokyklų savininkai mažai informuoti apie naujienas vairavimo mokymo procesui tobulinti. Tyrimo rezultatai parodė, jog nuosavų lėšų trūkumas trukdo verslo plėtrai. Tai, be abejo, turi įtakos ir mokymo įgūdžių įgijimui – be naujų automobilių, modernios mokomosios bazės teoriniam paruošimui, negali būti užtikrintas ir kokybiškos paslaugos suteikimas. O tokios naujovės, kaip mokymasis simulatoriu - vairavimą imituojančiu įrenginiu, važiavimas per kliūtis mokymas, savo lėšomis įmanomas tik keletui vairavimo mokyklų Lietuvoje.

Akivaizdu, jog „*Max.sicherheitsfarschule.Holding.GmbH*“ inovatyvios idėjos (iš apklausos duomenų didžiausią procentą sudaro – vairavimas įvairiais automobiliais - 65 proc.) domina ir Lietuvos vairavimo mokyklų savininkus. Ši apklausa parodė nuosavų lėšų trūkumą ir jų poreikį verslo modernizavimui bei plėtrai, prisitaikant prie ES tarptautinių reikalavimų. Viena iš egzistuojančių galimybių – banko paskolos (tačiau ne visos vairavimo mokyklos gali pasinaudoti šia galimybe dėl mažų apyvartų, nesugeba įtikinti banką pozityviomis savo verslo prognozėmis), kita – tiesioginis užsienio kapitalas : net 44 proc. respondentų be abejonių norėtų dirbti bendroje užsienio kapitalo vairavimo įmonėje (12 proc. - ko gero sutinka), 52 proc. respondentų norėtų turėti

25 proc. kapitalo bendroje įmonėje. Pagrindinis veiksnys, lemiantis apsisprendimą tapti bendrasavininku yra didesnis pelnas (42 proc.) bei antras veiksnys - didėjanti konkurencija (37 proc.).

Taigi esant užsienio kapitalo poreikiui ir susidomėjimui naujovėmis vairavimo mokymo procese, galima daryti prielaidą, jog kompanijos „*Max.Sicherheitsfarschule.Holding.Gmbh*“ bendrų Vokietijos ir Lietuvos vairavimo mokymo centrų įkūrimas Lietuvoje perspektyvus. Pirmieji bendri Vokietijos ir Lietuvos vairavimo mokymo centrai numatomi įkurti 2007 metais didžiuosiuose miestuose - Vilniuje, Kaune ir Klaipėdoje (viso iki 2010 m. numatyta įkurti 20 vairavimo mokymo centrų kartu su dabartinėmis vairavimo mokyklomis). Planuojama investuoti 6-10 mln. eurų ir sukurti apie 300 – 400 darbo vietų.

Bendrai įkurtos „*Max.sicherheitsfarschule.Holding.Gmbh*“ kompanijos su Lietuvos vairavimo mokyklomis įmonės, remtūsi vokiečių kompanijos formuojama strategija. Planuojama, jog įkuriant bendrus Vokietijos ir Lietuvos vairavimo centrus, Vokietijos investuotojai pateiks naujausią techninę bazę (įvairių markių automobilius, simulatorius, naujausią mokomąją medžiagą). Simulatorių įdiegimas mokymo procese, leistų įgyti daugiau vairavimo įgūdžių, prieš išvažiuojant pradedantiesiems vairuotojams į kelius, sutaupyti degalų bei užtikrintų efektyvesnę aplinkosaugą. Pažymėtina, jog vokiečiai patys savo kompanijoje kurdami (montuodami) simulatoriaus kompiuterinę įrangą į automobilio važiuoklę, mažomis sąnaudomis gali tiekti šį įrenginį ir tarptautinei rinkai - pasaulinėje rinkoje šis inovatyvus įrenginys parduodamas aukštomis kainomis. Įrengtuose specialiose vairavimo aikštelėse numatoma mokyti vairavimo per kliūtis (anksčiau minėta, jog *sicher training*- tai numatyta ir ES direktyvose iki 2010 m., mažinant avaringumą), bus organizuojami kvalifikacijos kėlimo kursai instruktoriams tiek Lietuvoje, tiek Vokietijoje. Tokie vairavimo centrai, apimtų mokymo procesą tiek sveikiems, tiek neįgaliems vairuotojams (Lietuvoje tokių mokyklų yra tik keletas). Numatomos nuomoti patalpos ir įrengti aikštelės važiavimui per kliūtis, aprūpinant specialia įranga , geografiškai palankiuose rajonuose didžiuosiuose Lietuvos miestuose – Vilniuje, Kaune ir Klaipėdoje (geriausia infrastruktūra ir didžiausias gyventojų tankumas). Marketinginė strategija, pagrįsta vokiečių „*Max.sicherheitsfarschule.Holding.Gmbh*“ kompanijos ryšiais su pasaulinėmis automobilių, telekomunikacijų, viešojo maitinimo ir kt. kompanijomis, leistų pasiūlyti patrauklią paslaugos ar paslaugų paketo kainą mūsų šalies vartotojams. Vidutinė paslaugų kaina neturėtų viršyti Lietuvos rinkoje vyraujančios kainos – 800 - 1000 Lt. (jei 2007 m.būtų įvestas euras, atitinkamai kaina bus perskaičiuota eurais).

Tuo tarpu numatomi Lietuvos partnerių privalumai , kuriant bendrus vairavimo centrus - tai turima išsami informacija apie mūsų šalį, akcininkas (tame tarpe mokyklos centro vadovas bei personalas) turi glaudesnius ryšius su vietinėmis mūsų šalies institucijomis, verslo bei politiniais

sluoksniais. Personalas būtų formuojamas iš mūsų šalies specialistų, nuolat bendradarbiaujant ir periodiškai atsiskaitant „*Max.sicherheitsfarschule.Holding.Gmbh*“ kompanijos atstovams. Tuo pačiu kapitalo sujungimas būtų papildomas finansavimo šaltinis įkurtam centrui, tikėtina, jog atsirastų tolimesnės galimybės pretenduoti į kitų tarptautinių organizacijų finansavimą. Taip pat patikimų partnerių, gerai žinančių Lietuvos politinę, ekonominę ir socialinę aplinką, pasirinkimas, leistų lengviau įeiti į rinką.

Preliminarus užsienio kapitalo pasiskirstymas tarp vokiečių ir lietuvių įmonių turėtų sudaryti 75 / 25 proc., o įgyjus lietuvių vadovų ir personalo pasitikėjimą, galimas kapitalo santykis 50/ 50 ar net 25 / 75.

Perspektyvinis modernizuotos bendro kapitalo vairavimo mokyklos - mokymo centro modelis, pritaikius vokiškąją „*Max.Sicherheitsfarschule.Holding.Gmbh*“ koncepciją, pavaizduotas diagrama (12 priedas). Įkurti bendro kapitalo vairavimo mokymo centrai ne tik prisidėtų prie mūsų šalies socialinės ir ekonominės plėtros, sumažintų žuvusiųjų skaičių ne tik Lietuvoje (kaip minėta Europoje mūsų rodikliai vieni iš blogiausių), bet tuo pačiu įgyti aukštos kvalifikacijos vairavimo įgūdžiai prisidėtų ir prie ES iškelto tikslo – sumažinti iki 2010 metų žuvusiųjų skaičių per pusę.

IŠVADOS IR PASIŪLYMAI

1. Vykstant spartiems globalizacijos ir internacionalizacijos, kapitalo koncentracijos procesams, aktuali problema yra tiesioginių užsienio investicijų pritraukimas į šalį. Reikalinga išsami tiesioginių užsienio investicijų analizė, kuri padėtų kryptingiau ir tikslingiau formuoti investicinio proceso pritraukimo priemones.

2. Sėkmingas tiesioginio investavimo procesas gali užtikrinti sėkmingą ir rezultatyvią įmonių veiklą, duoti pelną ir atvirksčiai, netinkamai valdant investicijas, neskaičiuojant ir neįvertinant veiksnių, galima sulaukti nuostolių. Todėl prieš investuodama savo kapitalą užsienyje, kiekviena įmonė turi įvertinti: tiesioginių užsienio investicijų motyvus, tikslą ir įvairius jo įgyvendinimo būdus; investicijų objektą; galimybes investuoti kartu su kitais partneriais.

3. Pagrindinės priežastys, nulemiančios tiesioginių užsienio investicijų atėjimą, yra, pirma noras diversifikuoti riziką ir antra, siekis didesnio investicijų efektyvumo.

4. Mokslinėje literatūroje pripažįstama, kad pagrindinis ryšių su užsieniu organizavimo tikslas, kurio siekia įmonė bendradarbiaudama su užsienio partneriais, išėjusi į naujas rinkas ar įsigijusi pranašumą prieš konkurentus - tai *pajamų ar pelno padidinimas*. Bendra įmonė, turinti didesnes finansines galimybes, sugeba greičiau reaguoti į vartotojų reikalavimų pasikeitimus, to pasekoje pagerinti vartotojų aptarnavimą. Tiesioginės užsienio investicijos taip pat leidžia įveikti eksporto ar importo apribojimus ir tokiu būdu padidinti tiek produkcijos, tiek paslaugų pardavimų apimtį.

5. Bendrų užsienio kapitalo įmonių kūrimas turi ir privalumų, ir trūkumų. Perkant jau veikiančios įmonės akcijas, užsienio investuotojui nereikia galvoti apie partnerių paieškas, geriausios ekonominės veiklos pasirinkimą, įmonės steigimą bei jos registravimą. Įmonė pasirenkama, atsižvelgiant į keliamus investavimo naudos reikalavimus. Tačiau kuriant naują bendrą ar užsienio kapitalo įmonę, tenka peržiūrėti ir įdėmiai išanalizuoti ne vieną investicinį projektą, nagrinėjant ne tik ekonomines, bet ir politines, socialines bei kitas šalies gyvenimo puses.

6. Šaliai, siekiančiai pritraukti tiesiogines užsienio investicijas, reikia sukurti atitinkamas institucijas bei tobulinti politiką, padedančią maksimizuoti šių investicijų naudą. Pastaruoju metu užsienio investuotojai turi gana platų pasirinkimą vien tik tarp buvusių Rytų bloko ekonomikos – naujųjų ES narių - Latvijos, Lietuvos, Estijos, Čekijos, Vengrijos, Lenkijos, Slovėnijos, Slovakijos - į kurią šalį investuoti. Apsisprendami užsienio investuotojai pirmiausia įvertina šalies įvaizdį bei ekonominę aplinką. Pasirenkant investavimo šalį ir vietą, investuotojui taip pat svarbūs kriterijai yra ir rinkos dydis, ir infrastruktūra, ir makroekonominis stabilumas, ypatingas dėmesys skiriamas darbo rinkai, skatinimo priemonėms bei integracijos galimybėms.

7. Šalies sprendimus, susijusius su tiesioginėmis užsienio investicijomis, daugiausia lemia ilgalaikė verslo strategija, kuriai įtakos turi *mokesčių sistemos raida ir stabilumas, politinis stabilumas ir korupcija, vidaus rinkos dydis, darbo jėgos kaštai*. Panaudojant tiesiogines užsienio investicijas galima greičiau pereiti prie pažangesnių technologijų, parengti ir įgyvendinti sudėtingus infrastruktūrinius projektus, surasti naujų nišų produkcijai ir paslaugoms užsienio rinkose, perimti geresnio valdymo ir darbo organizavimo patirtį, stiprinti šalies autoritetą. Tiesioginės užsienio investicijos taip pat sukuria šalyje naujas darbo vietas, perduoda naujus verslo ryšius bei skatina tiekėjų grandies plėtrą.

8. Tiesioginių užsienio investicijų analitikai (pvz., Reginalds, Ziacik) teigia, kad svarbiausias veiksnys yra ne tiesioginių užsienio investicijų apimtys, o tai, kaip tomis investicijomis pasinaudoja šalis, į kurią investuojama.

9. Lietuvos ekonominė integracija atnešė ir neša daugiau galimybių bei vilties gyventi geriau, tuo pačiu didindama ir konkurenciją tiek tarp naujųjų ES šalių, tiek tarp Lietuvos ir užsienio įmonių. Pastaruoju metu investicijų augimo mažėjimą lemia politiniai (vis dar dažnas įstatymų nestabilumas, vis dar netikrumas dėl galutinių mokesčių reformos pertvarkymų, biurokratija, valdininkų korupcija, teisinės sistemos spragos), o didėjimą – ekonominiai veiksniai - kapitalas pirmiausia ieško ekonominės naudos, orientuotos į perspektyvą. Todėl pastaruoju metu iškilų būtinybė kuo greičiau spręsti politinius veiksnis, ko pasekoje 2006 m. pradžioje Ūkio ministerija pateikė Vyriausybei ilgai lauktą Nacionalinę investicijų skatinimo programą.

10. Tuo pačiu tenka pažymėti ir negatyvią mūsų šaliai integracijos į ES pusę – dėl laisvo darbo jėgos judėjimo, daug pramonės šakų jau virsta be kvalifikuotų ir nekvalifikuotų darbuotojų. Taigi emigrantai komplikavo užsienio investuotojų viltis – jau esami negali taip sparčiai plėstis, o nauji ateiti delsia, nes neranda, kas vykdys ir realizuos jų planus Lietuvoje - būtinas darbo užmokesčio kilimas Lietuvoje, o tą galima pasiekti didinant darbo našumą. Svarbu pritraukti investicijas į aukštą pridėtinę vertę kuriančias veiklos sritis, skatinti kokybiškų produktų, prekių ženklų kūrimą, siekti išlaikyti kvalifikuotus specialistus.

11. Nors atlikta Pasaulio banko aštuoniose naujose ES narėse konkurencingumo analizė, parodė gana neblogą bendrąją verslo aplinkos kokybę mūsų šalyje, nežiūrint to, Lietuva ir toliau atsilieka nuo kitų ES valstybių narių dėl tiesioginių užsienio investicijų pritraukimo. Viena iš priežasčių, kodėl Lietuvai darosi vis sunkiau - tai išaugusi konkurencija su kitomis Rytų Europos šalimis, ypač stovinčiomis prie ES slenksčio ir vykdančiomis sparčias reformas. Tai galintys pasiūlyti pigesnės darbo jėgos ir mažesnes gamybos sąnaudas kraštai – Bulgarija, Rumunija, Ukraina, taip pat šalys sparčiai ir lanksčiai vykdančios mokesčių reformas – Slovakija bei mūsų artima kaimynė - Estija. Siūlyčiau kuo aiškiau tarptautinėje arenoje įvardinti (akcentuoti) mūsų šalies privalumus: finansinį ir politinį stabilumą, kvalifikuotą ir palyginti pigią darbo jėgą,

neaukštas komunalinių paslaugų, prekių kainas bei gyvenimo sąnaudas, taip pat konkurencingas gamybinės sąnaudas, palankias sąlygas paskoloms gauti, strategiškai svarbią geografinę padėtį tarp ES ir NVS, neužšalanti uosta, kultūrinius miestų privalumus (tokią misiją galėtų atlikti ir Užsienio reikalų ministerija, ir Ūkio ministerija, ir LEPA).

Manychiau, jog vienas iš svarbiausių argumentų tarptautinėje rinkoje, jog Lietuva yra NATO ir ES narė - tai didina ir mūsų šalies tarptautinio verslo ekonominį, politinį bei socialinį stabilumą. Būdamas šių organizacijų nare, Lietuva palaiko kaimyninius verslo ryšius jau ne kaip atskira šalis, o kaip šio bloko atstovė.

12. Investicinio klimato gerinimas ir siekimas didinti TUI pritraukimą į mūsų šalį, gali prisidėti prie iškeltų mūsų šaliai strateginių uždavinių: per penkiolika metų priartėti prie Europos Sąjungos ekonominio išsivystymo lygio, o iki 2010 m.- patekti į konkurencingiausių pasaulio šalių dvidešimtuką. Tačiau norint pasiekti šį uždavinį, Lietuvos vyriausybė turi imtis visokeriopų priemonių investiciniam klimatui gerinti: vieni pagrindinių – sėkmingai įgyvendinti *Nacionalinę investicijų skatinimo* programą, sėkmingai užbaigti mokesčių mažinimo reformą, parengti ir realizuoti šalies marketingo strategiją, išryškinančią lyginamuosius pranašumus tarptautinėje rinkoje; šalinti biurokratinę kliūtį, kovoti su korupcija, pasirengti euro įvedimui ir t.t. Būtų labai tikslinga apie priimtus įstatymus ir sprendimus kuo anksčiau informuoti potencialius investuotojus, įvardijant pažangą bei pozityvius pokyčius, jog tiesioginės užsienio investicijos „neaplenktų“ mūsų šalies ir ateityje.

13. Viena iš perspektyvių tiesioginių užsienio investicijų formų mūsų šalyje *plyno lauko* investicijos, tačiau į Lietuvą jų ateina vis dar per mažai ir tam yra kelios priežastys. Viena iš jų – ribotos Lietuvos galimybės tokioms investicijoms. Kita priežastis - nepakankamas pasirengimas, kad jos ateitų: reikia tam tikros infrastruktūros ir aktyvios rinkodaros. Kaip tik tai ir paliudija Klaipėdos LEZ praktika – kai tik vyriausybė investavo į LEZ infrastruktūros vystymą, zonos valdymo bendrovė ėmėsi rinkodaros, visa tai davė teigiamų rezultatų – užsienio investuotojai ėmė domėtis veiklos galimybėmis ir apsisprendė investuoti. Tokiu pavyzdžiu galėtų vadovautis ir Kauno LEZ, kurios funkcionavimas užsitęsė dėl biurokratinių kliūčių. Pozityvu, jog 2005 m. pabaigoje Vyriausybės parengtu projektu „Parama plyno lauko investicijų plėtrai Lietuvoje“ jau siekiama pritraukti daugiau užsienio investicijų. Šiuo metu yra atrinkti du sklypai - Alytaus ir Panevėžio rajonuose. Siūlyčiau kuo sparčiau sukurti tinkamas sąlygas, kurios padėtų investuotojams mažiausiomis sąnaudomis ir terminais organizuoti bei pradėti gamybinę veiklą naujose vietose, tuo pačiu pagerinant minėtų rajonų ekonominį ir socialinį vystymąsi.

14. Pagal ekonomines sritis daugiausiai tiesioginių užsienio investicijų šiuo metu Lietuvoje tenka apdirbamajai pramonei (maisto, gėrimų ir tabako) didmeninei ir mažmeninei prekybai, transportavimui ir sandėliavimui bei finansiniam tarpininkavimui. Pastaruoju metu išskiriama TUI

augimo tendencija į elektros, dujų ir vandens tiekimo sektorių, žemės įsigijimo bei statybų sektoriuose, kas sietina su euro įvedimu (prognozuojamas kainų padidėjimas, dėlto šiuo metu padidėjusi nekilnojamo turto ir žemės sklypų paklausa iššaukė kainų pakilimą). Pozityvios perspektyvos prognozuojamos medienos apdirbimo sektoriui, jei tinkamai bus restruktūrizuota ši pramonės šaka ir išspręstos investuotojo pasirinkimo problemos. Nustatant investicinių projektų prioritetus bei atsižvelgiant į ilgalaikę šalies ūkio plėtros strategiją, siūlyčiau akcentuoti Lietuvoje turimą potencialą ir tai kas perspektyvu – tai turinčios augti potencialą mašinų ir įrenginių, logistikos, finansinio tarpininkavimo, chemijos, elektros technikos, maisto pramonės ir kitos sritys.

15. Tiesioginių užsienio investicijų dinamika rodo, jog pirmaujančių gretose metai iš metų Lietuvoje išlieka skandinavai (švedai, danai) bei vokiečiai, o pastaruoju metu į trečią vietą įsiveržė Rusijos investuotojai (jų TUI išaugo nuo 93,8 mln.litų 2001m. iki 2434 mln. litų 2006 metų pradžioje t.y. 25,9 karto). Perspektyvoje juos domina Lietuvos energetikos sektorius, nes per Lietuvą eina tranzitinis kelias iš Rusijos į Kaliningrado sritį, todėl suprantamas Rusijos energetikos kompanijų interesas investuoti kapitalą būtent į šį sektorių - elektros energijos tranzitą, gamybą, kitas su energetika susijusias sritis. Rusų investuotojų dėmesio centre išlieka stambiausi Lietuvos objektai – „Mažeikių nafta“, „Rytų skirstomieji tinklai“ bei „Lietuvos geležinkeliai“ (investavimo į tokius stambius objektus klausimai sąlyginai susieti politiniais saitais), be to, juos domina ir smulkus nekilnojamas turtas.

Skandinavai taip pat numato tolesnę plėtrą mūsų šalyje, išskirdami mažesnes gamybos, nuomos ir transportavimo sąnaudas, mažesnius mokesčius, motyvuotus mūsų šalies specialistus. Kaip privalumą, jie taip pat įvardija ir tai, jog lietuviai moka rusų kalbą, žino rusų mentalitetą, o tai padeda plėstis Rusijoje ir Ukrainoje. Tikslinga šiuos privalumus aktyviai akcentuoti ir kitiems potencialiems užsienio investuotojams.

16. Užsienio investicijų požiūriu turtingiausi Vilniaus ir ypač perspektyvus Klaipėdos regionai, o skurdžiausia pietvakarinė Lietuvos dalis. Čia labiausiai išsivystęs tik žemės ūkis. Kadangi tiesioginės užsienio investicijos – vienas pagrindinių regionų vystymosi motyvų, tai labai svarbu, atsižvelgiant į susidariusią situaciją Lietuvoje, laikytis teisingos ir apgalvotos regioninės politikos, tolygios regionų plėtros, siekiant, kad socialiniai ir ekonominiai skirtumai tarp apskričių mažėtų. Visame pasaulyje egzistuoja sostinės sindromas ir investicijoms patraukli uosto specifika, dėl to egzistuojančių nelygumų tarp šių ir kitų apskričių nepavyks visiškai išvengti, tačiau galima ir būtina stengtis juos sumažinti. Manau, jog pažangų restruktūrizavimą kaimuose turėtų paskatinti ES parama kaimo plėtrai. Taip pat sėkmingas ir spartus perspektyvinis pagal naująją Investicijų skatinimo programą pramoninių parkų įkūrimas Panevėžyje, Marijampolėje, Naujojoje Akmenėje, Alytuje, Šiauliuose, Kėdainiuose ir Visagine, užtikrintų tiesioginių užsienio investicijų didėjimą į

šiuos rajonus, to pasekoje naujų darbo vietų sukūrimą, gamybos ir paslaugų sektoriaus modernizavimą, darbo užmokesčio kilimą ir t.t

17. Manychiau, jog didžiausias pavojus – pasyviai laukti investuotojų, nieko nedarant ir tikintis, kad užsienio investuotojai pasirinks Lietuvą dėl bendrų palankių sąlygų. Tikėtina, jog nuosekli ir tikslinga Lietuvos vyriausybės politika, įgyvendinant ilgai lauktą Nacionalinę investicijų skatinimo programą, suteikiančią svetus konkuruoti dėl tiesioginių užsienio investicijų su kitomis regiono valstybėmis, teisingas ES struktūrinių fondų paskirstymas, mūsų šalies verslininkų veržlumas, lems vis didesnę investicijų augimą mūsų šalyje bei sparčią ūkio plėtrą ir konkurencingumą.

18. Per didelis darbo, o per mažas kapitalo apmokestinimas mūsų šalyje, reikalavo mokesčių reformos ir kaip tik pertvarkymai mokesčių sistemoje tikrai pasiuntė teigiamą signalą, kad didelis darbo jėgos apmokestinimas bus mažinamas – ko tikisi dauguma verslininkų, gyventojų bei užsienio investuotojų. Juk darbo jėgos kaina ir taip sparčiai auga, jai turi įtakos narystė ES, emigracija, nuolat tebebrangstanti gamyba. Čia reikia kardinaliai daryti išvadas, norint mūsų šaliai išlikti konkurencingai tarptautinėje arenoje. Tam reikia lanksčiai ir operatyviai reaguoti ne tik į kaimyninių ES šalių (Latvijos, Estijos), bet ir į kitų sparčių reformatorių (pvz., Slovakijos) mokesčių prognozes, nuolat analizuojant informaciją iš šių šalių bei prognozuojant pokyčius.

19. Taigi didėjant produktyvumui, turėtų augti darbo užmokestis, mažėti migracija. Manau, gerėjant gyvenimui Lietuvoje, toliau kylant ekonomikai, turėtų mažėti išvykstančių ir daugėti sugrįžtančių – tai būtų ir „proto“ nutekėjimo, ir nekvalifikuotos darbo jėgos migracijos klausimo išsprendimas.

18. Prognozuojama, kad didžiausių investicijų Lietuvoje sulauks paslaugų sektorius, nes Lietuvos narystė ES kaip tik sukūrė tam tikras strategines prielaidas šalies ekonominės plėtros prioritetams ir požiūriui į tiesiogines užsienio investicijas: būtent akcentuoti intelektualias, kokybiškas, žinioms imlias, tiesiogines užsienio investicijas. Kaip tik tai turėtų prisidėti prie kvalifikuotos darbo jėgos panaudojimo ir migracijos klausimo pozityvaus išsprendimo.

19. Vokietijos kompanija „*Max.Sicherheitsfarschule.Holding.GmbH*“ – pirmoji Europoje vairavimo mokykla – saugaus vairavimo centras, įgyvendinantis modernizuoto vairavimo mokymo pagal ES standartus pažangiausią ir perspektyviausią koncepciją, pagrįstą naujausia technika, aukščiausios klasės specialistais, įvairiomis marketingo strategijomis, savo ilgalaikėje verslo strategijoje numato plėtrą ne tik Vokietijoje, bet ir visoje Europoje – tame tarpe ir Pabaltijo regione - Lietuvoje, Latvijoje bei Estijoje. Numatomoje plėtroje tiesioginis užsienio investavimas remsis rinkos paklausa esamam vairavimo proceso modernizavimui, pelno ir pajamų padidinimu, didesniu dalyvavimu tarptautinėje rinkoje bei šalies investicinio klimato privalumais.

20. Vairavimo mokyklų anketinė apklausa parodė, jog daugumoje rinkoje egzistuojančios smulkios vairavimo įmonės nepajėgios savo lėšomis modernizuoti vairavimo mokymo bazę ir gerinti paslaugos kokybę. Viena iš alternatyvų – banko paskolos, kita – užsienio kapitalas. Užsienio kapitalas atneštų ne tik finansinę paramą, bet ir pažangias, inovatyvias vairavimo mokymo idėjas. Vairavimo mokyklų savininkai suinteresuoti tapti bendros užsienio kapitalo vairavimo įmonės bendrasavininkais ir vienas iš pagrindinių argumentų – didesnis pelnas bei auganti konkurencija. Taigi įkūrus bendrus užsienio kapitalo vairavimo mokymo centrus (didžiuosiuose Lietuvos miestuose-Vilniuje, Kaune ir Klaipėdoje), būtų ne tik modernizuotas vairavimo mokymo procesas, sukurtos naujos darbo vietos, bet tuo pačiu ir įgyti aukštos kvalifikacijos vairavimo įgūdžiai padėtų mūsų šaliai pasiekti geresnių rezultatų, mažinant avaringumą ir prisidėtų prie ES bendrai iškelto tikslo – sumažinti iki 2010 metų žuvusiųjų skaičių per pusę.

21. Europos komisijai planuojant patvirtinti simulatoriaus (*fahrsimulator*) panaudojimo ir važiavimo per kliūtis (*sicher training*) būtinybę vairavimo mokymo procese iki 2010 m. visoje Europoje, Lietuvai teks restruktūrizuoti vairavimo mokymo procesą ir skirti lėšų iš biudžeto (ES struktūrinių fondų parama kol kas nenumatyta), todėl viena iš alternatyvų yra užsienio kapitalas, kuris paremtas ir pažangiomis vairavimo mokymo idėjomis (mokymasis *simuliaciniu* – didesnės patirties įgijimas prieš išvažiuojant į gatves, sutaupoma degalų, išskiriama mažiau teršalų į aplinką; mokymasis įvairiais automobiliais su įvairiais instruktoriais, važiavimas per kliūtis – *sicher training* – visa tai prisideda prie didesnės patirties ir geresnių vairavimo įgūdžių įgijimo). Sėkmingai įgyvendinus *Investicijų skatinimo programą*, kaip viena iš vokiečių kompanijos strategijos alternatyvų yra vairavimo mokymo centrų statyba ir aikštelių įrengimas, pasinaudojant „plyno lauko“ investicijomis. To pasekoje būtų ruošiami įvairių klasių vairuotojai: tiek lengvųjų, tiek sunkiųjų automobilių, tiek motorinių autotransporto priemonių, teikiama vairavimo mokymo paslauga neįgaliems (tiek *simuliaciniu*, tiek automobiliais), rengiami pasitobulinimo kursai.

MOKSLINĖS LITERATŪROS SARAŠAS

1. BANIAK, Andrzej, CUKROWSKI, Jacek; HERZYNSKY, Jan. (2002) *On determinations of foreign direct investment in transition economies* [interaktyvus]. [žiūrėta 2006 m. sausio 5d.] Wroclaw: Wroclaw University of Economics. Prieiga per internetą: http://www.ceu.hu/econ/economic/baniakfdi_ceuwp.pdf
2. BARZDENYTĖ, Bronislava. (2002) Regioniniai ryšiai ir tiesioginės užsienio investicijos. *Verslas ir vadyba* '99. Vilnius: Technika, 2000, p. 70-76.
3. CIRULYTĖ, Ramutė. (2004) Tarptautinių investicijų efektyvumo vertinimas. *Ekonomika ir vadyba: aktualijos ir perspektyvos*. Ernesto Galvanausko mokslinė konferencija, Šiaulių universitetas, Socialinių mokslų fakultetas. p. 57 – 64. ISSN 1648 – 9098.
4. CIRULYTĖ, Ramutė. (2003) Tiesioginių užsienio investicijų ir ekonomikos augimo tarpusavio sąveika. *Verslas, vadyba ir studijos* '2003: mokslo darbai. Vilniaus Gedimino technikos universitetas. Vilnius : Technika, 2004. p. 16-20. ISSN 1648-8156.
5. CIRULYTĖ, Ramutė. (2004) Tiesioginių užsienio investicijų tyrimai. *Ekonomika ir vadyba: aktualijos ir perspektyvos*. Ernesto Galvanausko mokslinė konferencija, Šiaulių universitetas, Socialinių mokslų fakultetas. p. 61 – 64. ISSN 1648 – 9098.
6. ČIARNIENĖ, Ramunė, Novickas, Julijus. (2002) *Analysis of the Investment Climate and Foreign Investments in Lithuania*. Nr. 2 (28), ISSN 1392 – 2785, 125 p.
7. DUNNING, John H. (1998). *Globalization, trade and foreign direct investment*. Amsterdam: Elsevier, 297 p. ISBN 0-0-804-3369-3.
8. DŽIUGAITĖ, Renata; NEDZVECKAS, Jonas. (2001) *Palankaus klimato užsienio investicijoms Lietuvoje formavimo proceso analizė. Regionų plėtra*. Kaunas: 113-118 p
9. El – Agra A.M. (1998) *The European Union: History, Institutions, Economics and Politics*. Prentice Hall Europe, 621 p.
10. GINEVIČIUS, Romualdas, KAZLOVAS, Valentinas (2000). *Užsienio kapitalo investicijos Lietuvos ekonomikoje*. Verslas ir vadyba '99, Vilnius: Technika, p. 127-133.
11. GRIZAS, Ramutis. (2003) *Tarptautiniai ekonominiai santykiai*. Vilnius: UAB “Ekonomikos mokymo centras”, 118 p.
12. GRIKIENIS, Rimantas, MANIOKAS, Klaudijus, MARTIKONIS, Rytis, SINKEVIČIUS, Evaldas, VILPIŠAUSKAS, Ramūnas, VITKUS, Gediminas. (1999) *Europos Sąjungos enciklopedinis žinynas*. Vilnius: Eugrimas, 269 p.
13. HAYTER, Roger. (2002) *Dynamics of Industrial Location* [interaktyvus]. [žiūrėta 2006 m. sausio 5d.] Kanada: Simon Fraser University. Prieiga per internetą: <http://www.sfu.ca/hayter/fdi.htm>

14. HEINZ, J.H. (1998) *Foreign direct investment*.Pitsburg: Carnegie Bosch Institute, 234 p., ISBN 1-2554-3241-6.
15. JUCEVIČIUS, Giedrius. (1998) Strategic Approach to Attracting Foreign Direct Investment for the Development of National economy. *Socialiniai mokslai*, Kaunas: Technologija, Nr.3, p. 37-49.
16. JUCEVIČIUS, R. (2004) Investavimo skatinimas gerinant investicinę aplinką Lietuvoje. *Žinių visuomenės institutas*, Kaunas : KTU verslo strategijos institutas, p. 62.
17. JUCEVIČIUS, R. (2006) Lietuvos ekonomikos augimo ir konkurencingumo šaltinių (veiksnių) kompleksinė studija[interaktyvus] . [žiūrėta 2006 m. kovo 24 d.].Prieiga per internetą: http://www.ukmin.lt/lt/strategija/doc/Kompleksine%20studija-2006_03_09-galutine.doc
18. KARDELIS, Kęstutis. (2002) *Mokslinių tyrimų metodologija ir metodai*. Kaunas: Judex.p. 398. ISBN 9986-948-65-7.
19. KMIELIAUSKAS, Linas. (2004) *Baltijos investicijų kelias*. Verslo žinios, gruodžio 9d., p.10
20. KORTE, Jurgen. (2000) *Maxsicherheitsfahrschule Geschäftskonzept*.Berlin, 54p.
21. KVEDARAITĖ, Violeta. (1998) *Užsienio investicijos Lietuvoje: vadovas užsienio investuotojui*. Vilnius: Lietuvos informacinis institutas, 72 p.ISBN 9986-12-162-0.
22. LABUTIENĖ, E. (1994) Investuotojai ir rizika. Savininkas, sausio 21-27. Nr.3 (45) p.5.
23. LANGVINIENĖ, Neringa; VENGRAUSKAS, Petras Vytautas; ŽITKIENĖ, Rima. (2004) *Tarptautinis verslas*. Kaunas: Technologija, 223 p. ISBN 9955-09-727-2.
24. MAKUTĖNAS, V.(2000).*Tiesioginių užsienio investicijų Lietuvoje augimo tendencijos ir kryptys*.Ekonomika ir vadyba.Kaunas: p.258
25. MOOSA, Imad A. (2002) *Foreign direct investment*. Houndmills: Palgrave, 311 p. ISBN 0-3339-4590-5.
26. NAVICKAS, Valentinas. (2003) *Europos Sąjungos rinkų ypatumai*.Kaunas: Technologija.163 p.
25. NOWAK, Alojzy; STEAGALL, Jeff. (2000) *Foreign Direct Investment Patterns and Consequences in Central and Eastern Europe*. Kaunas : VU.
27. PAULAVIČIUS K.B.; NAVICKAS, Valentinas. (2000) *Tarptautinių ekonominių santykių pagrindai*, I dalis. Vilnius: VPU
28. REGINALDS, D.B.(1999) *International investing*. Waschington: United States Securities and Exchange Commision, 219 p. ISBN 0 – 2546 – 5934 – 3.
29. SAMUOLIS, Gediminas. (2002a) *Tiesioginių užsienio investicijų apskaitos tobulinimas*. Vilnius: Technika, 2002, 14 p.
30. SAMUOLIS, Gediminas. (2002b) *Tiesioginių užsienio investicijų įtaka Lietuvos ūkiui*. Mokslas ir technika. Nr.3, 13 p.

31. SAMUOLIS, Gediminas. (1998) *Bendrų su užsieniu įmonių organizavimas ir valdymas* , Organizacijų vadyba: sisteminiai tyrimai Nr.7. Kaunas :VDU.
32. STANIONYTĖ, Lina, ŽUKAUSKAS, Pranas. (2001) *Tiesioginių užsienio investicijų rizikos indikatorius Baltijos šalims kūrimas*. Kaunas: Inžinerinė ekonomika, Technologija, Nr.1. ISSN 1392-2758, 68 p.
33. ŠTREIMIKIENĖ, Dalia. (2000) *Užsienio investicijos ir regionų plėtra Lietuvoje*. Inžinerinė ekonomika, Kaunas, Nr.1(16), p. 59-63.
34. TUMĖNAS, Tomas. (2000) *Veiksniai, nulemiantys tiesiogines užsienio investicijas į Lietuvą*. Ekonomika, Vilniaus universitetas, T.52, p. 131-149. ISSN 1392-1258.
35. VILPIŠAUSKAS, Ramūnas. (2003) *Europos sąjungos vidaus rinka ir Lietuva-integracija, jos ekonominis poveikis*. Vilnius: Eugrimas, 141 p. ISBN 995-501-51-0
36. VILPIŠAUSKAS, Ramūnas. (2001) *Lietuvos integracijos į Europos Sąjungą pasekmių analizė* [interaktyvus] . [žiūrėta 2005 m. kovo 31 d.].Prieiga per internetą:-
<http://www.lrinka.lt/Tyrimai/Integracija/Analize.phtml>
37. WATSON, Alastair. *Finance of international trade*, London: *Financial World Publishing*, 1998, p.210. ISBN 0-85297-580-5.

INFORMACIJOS ŠALTINIŲ SĄRAŠAS

38. ADOMAITIS, Nerijus. (2006a) Eurointegracija -Lietuva jau dveji metai ES. *Verslo žinios*, gegužės 2 d., p.2-3.
39. ADOMAITIS, Nerijus. (2006b) Investicijos auga, bet džiaugsmo maža. *Verslo žinios*, kovo 29 d., p.10.
40. ADOMAITIS, Nerijus. (2006c) Lietuva pralaimi konkurencinę kovą. *Verslo žinios*, vasario 13 d., p.11.
41. *Apie Europos Sąjungos integraciją* [interaktyvus]. [žiūrėta 2005 m. kovo 31 d.]. 2004. Prieiga per internetą: www.euro.lt/sutartis/sutartis.htm
42. BAGDANAČIŪTĖ, Violeta. (2006) Be stabdžių. *Verslo žinios*, kovo 5 d., p.6 .
43. JAKUBAUSKAS, Renaldas. (2006) Kapitalas plūstelės į paslaugas.*Verslo žinios*, balandžio 4 d., p.3.
44. EIGINTAITĖ, E. (2005) Lietuva tarp lyderių pagal investicinį klimatą. *Kauno diena*, gruodžio 15 d., p.17.
45. Eurostato statistinė duomenų bazė [interaktyvus]. [žiūrėta 2006m kovo 24d.]. Prieiga per internetą:
http://epp.eurostat.cec.eu.int/portal/page?_pageid=1090,30070682,1090_33076576&_dad=portal&_schema=PORTAL
46. GAIŽAUSKAS, Vytautas. (2006) Kauno viešbučiui vaiduokliui atgaivinti – 100 mln. *Lt.Verslo žinios*, vasario 9 d., p.7.
47. KARČIAUSKAS, Almantas. (2004) „Lietuvos šumacheriai“. *Keturi ratai*, Nr.11, lapkričio 11d., p.10.
48. *Lietuvos bendrasis programavimo dokumentas 2004-2006*. Vilnius, 2004., 376. Prieiga per internetą: <http://www.finmin.lt>
49. Lietuvos ūkio (ekonomikos) plėtros iki 2015m. strategija. Vilnius: LR ūkio ministerija, Lietuvos mokslų akademija, 2002,60p.]. Prieiga per internetą
<http://www.ekm.lt/catalogs/33/index.shtml>
50. Lietuvos Respublikos investicijų įstatymas. (1999) Nr. VIII-1312. Vilnius.
51. Lietuvos statistikos departamentas [interaktyvus]. [žiūrėta 2006m kovo 26d.]. Prieiga per internetą: <http://www.std.lt/>
52. Lietuvos ekonominės plėtros agentūra [interaktyvus]. Prieiga per internetą: <http://www.lda.lt>
53. Lietuvos vairuotojų sąjunga (LVS) . [interaktyvus]. [žiūrėta 2006 m. kovo 10d.]. Prieiga per internetą: <http://www.lvs.lt>

54. LINKAITIS, Mindaugas. (2004) Investicijų regione gausės saikingai. *Verslo žinios*, lapkričio 12 d., p.10.
55. LINKAITIS, Mindaugas. (2005) Baltijos šalių augimo pikas jau praeityje. *Verslo žinios*, gegužės 9 d., p.9.
56. LINKAITIS, Mindaugas. (2006a) Latvija užsimojo ryžtingai. *Verslo žinios*, kovo 1d., p.2.
57. LINKAITIS, Mindaugas. (2006b) Konkurencija verčia mažinti mokesčius. *Verslo žinios*, balandžio 11 d., p.3.
58. Lithuania: *foreign direct investment impact and policy analysis*. Directorate for financial, fiscal and enterprise affairs working papers on international investment Number 2000/3. July 2000. [interaktyvus]. [žiūrėta 2006m kovo 26d.]. Prieiga per internetą <http://www.oecd.org/dataoecd>.
59. MAILSAS, Markas. (2006) Prie bedugnės – rytų europiečiai suka atgal. *Verslo žinios*, sausio 16 d., p.11.
60. MARKEVIČIENĖ, Eglė. (2006) Užsienio kapitalo neateina, o lietuviškas – bėga. *Verslo žinios*, balandžio 14 d., p.14.
61. *MIGA Annual Report* (2003). Washington: The World Bank, USA, p.70.
62. MIGONYTĖ, Sigita. (2005) Dėl ES reikalavimų ateis vokiečių investicijų. *Verslo žinios*, gegužės 2 d., p.10.
63. *OECD Working papers on international investment*. Foreign direct investment restrictions in OECD countries. [interaktyvus]. [žiūrėta 2006 m. kovo 10d.]. Prieiga per internetą: <http://www.oecd.org/dataoecd>
64. PAČKAUSKAITĖ, Agnė. (2005) Premjeras rimtų pavojų ekonomikai neižvelgia. *Verslo žinios*, balandžio 15 d., p.3.
65. PAČKAUSKAITĖ, Agnė. (2006a) Koncesijoms reikia daugiau saugiklių ir kontrolės. *Verslo žinios*, sausio 12 d., p.4.
66. PAČKAUSKAITĖ, Agnė. (2006b) Lietuva neturi kuo girtis. *Verslo žinios*, kovo 1d., p.3.
67. SIMĖNAS, Dalius. (2004a) Verslu palankiausia užsiimti Lietuvoje. *Verslo žinios*, rugsėjo 30 d., p.14 .
68. SIMĖNAS, Dalius. (2004b) Lietuva vėl ES plėtros smaigalyje. *Verslo žinios*, spalio 7 d., p.10.
69. SIMĖNAS, Dalius. (2004c) Užsienio investicijų poreikis skatins reformas. *Verslo žinios*, lapkričio 2 d., p.11.
70. SIMĖNAS, Dalius. (2006) Investicijas kreipia į kultūringus kraštus. *Verslo žinios*, kovo 2 d., p.11.
71. STANKEVIČIŪTĖ, Rūta (2005). Ketinimai investuoti patvirtina statistiką. *Verslo žinios*, balandžio 15 d., p.4.

72. *Valstybinė kelių transporto inspekcija prie Susisiekimo ministerijos*. [interaktyvus]. [žiūrėta 2006 m. kovo 12d.]. Prieiga per internetą: <http://www.vkti.lt>
73. *Vokietijos kompanijos „Maxsicherheitsfarschule. Gmbh“ tinklalapis* [interaktyvus]. [žiūrėta 2006 m. sausio 6 mėn.]. Prieiga per internetą: <http://www.sicherheitsfahrschule.de>
74. *UNCTAD* [interaktyvus]. Prieiga per internetą: <http://www.unctad.org>
75. *Užsienio investicijos Lietuvoje: vadovas užsienio investuotojui*. Užsienio reikalų ministerija. [interaktyvus]. [žiūrėta 2005 m. kovo 5d.]. Prieiga per internetą: <http://www.urm.lt>
76. ŽEIMANTAS, Vytautas (2003). *Pas investuotojus – tuščiomis kišenėmis*. Verslo žinios, liepos 15, p. 3-7.

KOLODAVIČIENĖ, Jurgita. (2006) *Perspectives of Direct Foreign Investment in Lithuania after entering the EU*. MBA* Graduation Paper. Kaunas: Kaunas Faculty of Humanities, Vilnius University. 97 p.

SUMMARY

The Direct Foreign Investment (DFI) is one of the most important factors influencing economical development of any country. To raise the level of direct foreign investment in Lithuania is not only a goal, but also a necessity. The entry to the European Union (EU) increased competition between old and new EU member states, so in order to attract DFI to our country Lithuanian Government should constantly improve investment climate. Direct Foreign Investment together with direct financing brings into the country many progressive ideas, innovative management, new techniques and technologies, improves employment levels by creating new workplaces and in general raises the standart of living.

German company „*Max.sicherheitsfarchule.GmbH*“, working in the field of theoretical and practical driving training in Germany, is planing its expansion to Lithuania, using Direct Foreign Investment, modernizing and restructuring the traditional procedure of driving training. The empirical research demonstrated the assumptions, possibilities and perspectives for this particular case of direct investing.

The research work comprises of 97 pages, including 5 tables and 17 pictures, excluding lists of literature and appendixes.

Mokesčiai, palyginti su BVP, proc., 1995 – 2004 m.

	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004
EU25	41.2	41.8	42.0	41.9	42.4	42.2	41.4	40.8	40.9	40.7
Euro-zona	41.6	42.4	42.8	42.5	43.0	42.8	41.9	41.4	41.5	41.1
BE	45.9	46.5	47.0	47.6	47.6	47.3	47.4	47.5	47.2	47.4
CZ	36.2	35.2	35.5	34.0	34.8	34.5	34.6	35.5	36.1	36.6
DK	49.8	50.1	49.9	50.3	50.9	50.2	49.3	49.1	48.7	49.9
DE	41.3	42.3	42.2	42.4	43.2	43.3	41.4	40.9	41.0	40.0
EE	37.9	35.6	35.9	34.9	34.6	32.6	31.7	32.5	33.0	32.7
EL	34.7	35.1	36.4	38.4	39.6	40.9	39.1	39.9	39.0	37.7
ES	33.6	34.0	34.1	33.9	34.4	34.8	34.3	34.7	34.8	35.4
FR	44.5	45.7	45.9	45.8	46.8	45.9	45.6	44.9	45.0	45.3
IE	34.9	34.7	33.9	33.1	33.0	32.9	31.0	29.7	30.4	31.7
IT	42.9	43.2	45.1	43.6	43.6	43.0	42.8	42.4	43.0	42.1
CY	26.7	26.4	25.8	27.7	28.0	30.0	30.9	31.2	32.9	33.7
LV	33.7	31.4	32.7	34.4	32.6	30.1	29.0	28.7	29.0	29.1
LT	28.6	28.1	29.8	32.3	32.1	30.1	28.7	28.4	28.2	28.7
LU	43.7	43.8	42.8	41.3	41.5	41.3	41.5	42.0	41.9	41.1
HU	41.7	40.6	39.0	39.1	39.2	39.6	40.0	39.1	39.1	39.2
MT	31.3	29.9	31.6	29.9	28.9	30.1	32.6	34.8	34.5	36.7
NL	40.5	40.8	40.6	40.3	41.6	41.5	39.4	38.7	38.5	38.8
AT	43.6	44.8	46.2	46.2	45.8	44.8	46.5	45.5	44.8	44.3
PL	39.4	38.1	37.6	36.7	37.2	35.2	34.7	35.5	34.4	34.3
PT	32.7	33.5	33.6	33.9	34.8	35.2	34.9	35.7	36.3	35.6
SI	40.5	39.1	38.2	39.0	39.4	38.8	39.1	39.4	39.7	39.9
SK	40.6	39.1	35.9	37.1	34.7	33.2	32.9	32.5	31.4	30.6
FI	46.2	47.5	46.7	46.4	46.8	47.9	45.8	45.7	44.8	44.5
SE	49.7	52.1	52.6	53.4	54.0	54.1	52.1	50.5	51.2	51.2
UK	36.7	36.3	36.8	37.8	38.1	38.7	38.5	37.0	37.0	37.7

Šaltinis : Eurostat duomenys, 2006. Prieiga per internetą:

http://epp.eurostat.ec.eu.int/portal/page?_pageid=1090,30070682,1090_33076576&_dad=portal&_schema=PORTA

L>

Konkurencingumo augimo indekso dinamika 2004 – 2005 m.

Šalys \ Metai	2002	2003	2004	2005	Konkurencingumo augimo balas, 2005
Šalys senbuvės					
Suomija	2	1	1	1	5,94
Švedija	5	3	3	3	5,65
Danija	10	4	5	4	5,65
Nyderlandai	15	12	12	11	5,21
Jungtinė Karalystė	11	15	11	13	5,11
Vokietija	14	13	13	15	5,1
Austrija	18	17	17	21	4,95
Portugalija	23	25	24	22	4,91
Liuksemburgas	-	-	-	25	4,9
Airija	24	30	30	26	4,86
Ispanija	22	23	23	29	4,8
Prancūzija	30	26	27	30	4,78
Belgija	25	27	25	31	4,63
Graikija	38	35	37	46	4,26
Italija	39	41	47	47	4,21
Naujai įstojusios šalys					
Estija	26	22	20	20	4,95
Slovėnija	28	31	33	32	4,59
Kipras	-	-	38	34	4,54
Malta	-	19	32	35	4,54
Čekija	40	39	40	38	4,42
Vengrija	29	33	39	39	4,38
Slovakija	49	43	43	41	4,31
Lietuva	36	40	36	43	4,3
Latvija	44	37	44	44	4,29
Lenkija	51	45	60	51	4
Šalys kandidatės					
Turkija	69	65	66	66	3,68
Rumunija	66	75	63	67	3,67
Bulgarija	62	64	59	58	3,83
Kitos šalys					
JAV	1	2	2	2	5,81
Singapūras	4	6	7	6	5,48
Japonija	13	11	9	12	5,18
Kanada	8	16	15	14	5,1
Kinija	33	44	46	49	4,07
Rusija	64	70	70	75	3,53

Šaltinis: Juzevičius, 2006. Prieiga per internetą: http://www.ukmin.lt/lt/strategija/doc/Kompleksine%20studija-2006_03_09-galutine.doc

Bendrasis vidaus produktas (BVP) 2004 m.

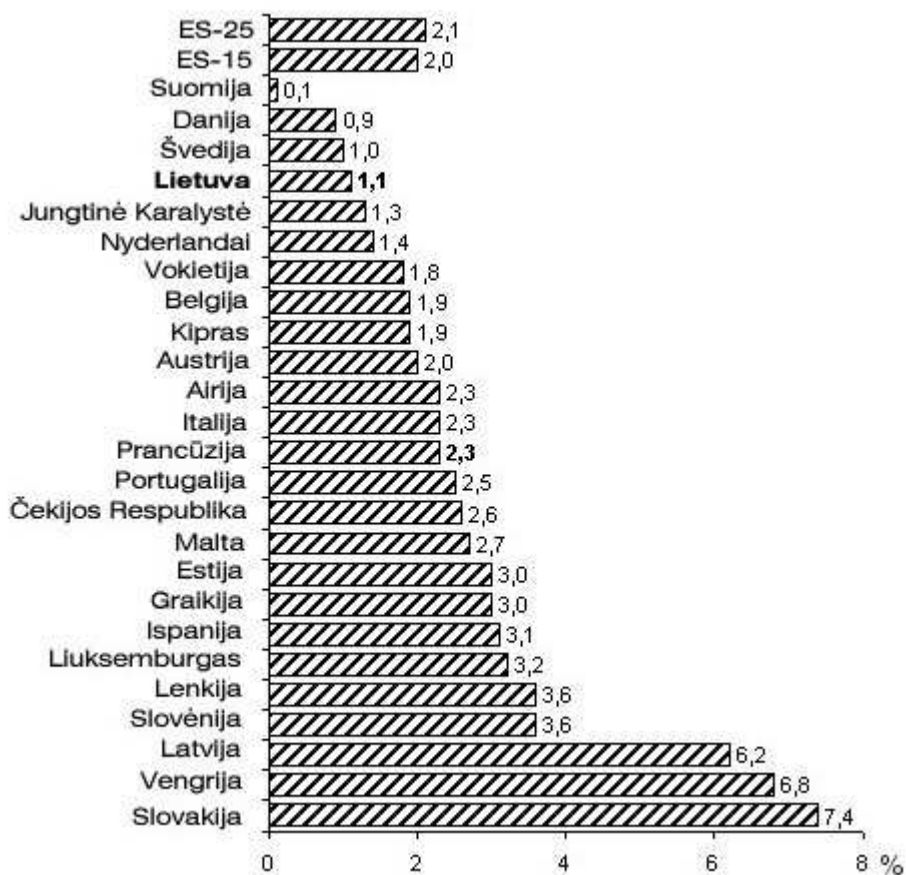
	Metinis pokytis, %	BVP vienam gyventojui perkamosios galios standartais (PGS)	BVP vienam gyventojui perkamosios galios standartais (PGS) ES-25 = 100
ES-25	2,4	22300	100,0
ES-15	2,3	24300	108,9
Airija	5,4	30000	134,3
Austrija	2,0	27100	121,3
Belgija	2,9	26400	118,0
Čekijos Respublika	4,0	15600	69,8
Danija	2,4	27200	121,9
Estija	6,2	11200	50,3
Graikija	4,2	18400	82,4
Ispanija	2,7	21800	97,6
Italija	1,2	23400	105,0
Jungtinė Karalystė	3,1	26800	119,9
Kipras	3,7	18200	81,4
Latvija	8,5	9800	43,7
Lenkija	5,3	10600	47,4
Lietuva	6,7	10700	48,0
Liuksemburgas	4,2	48400	216,7
Malta	1,5	16100	72,0
Nyderlandai	1,4	26700	119,6
Portugalija	1,0	16400	73,3
Prancūzija	2,5	24800	110,9
Slovakija	5,5	12000	53,9
Slovėnija	4,6	17500	78,5
Suomija	3,7	25700	114,9
Švedija	3,5	25900	116,1
Vengrija	4,0	13800	61,7
Vokietija	1,6	24000	107,4

Šaltinis : Eurostat duomenys, 2006.Prieiga per internetą:

<http://epp.eurostat.cec.eu.int/portal/page?_pageid=1090,30070682,1090_33076576&_dad=portal&_schema=PORTA

L>

Suderinto vartotojų kainų indekso pokyčiai 2004 m.

Šaltinis : Eurostat duomenys, 2006. Prieiga per internetą:

<http://epp.eurostat.cec.eu.int/portal/page?_pageid=1090,30070682,1090_33076576&_dad=portal&_schema=PORTA

L>

Bendrojo vidaus produkto (BVP) pokyčiai ir prognozės 2000-2007 m.
(Palyginus su ankstesniais metais, procentais)

Metai								
Šalys	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007
Airija	9.2	6.2	6.1	4.4	4.5	4.7	4.8 (f)	5.0 (f)
Liuksemburgas	8.4	2.5	3.6	2.0	4.2	4.2 (f)	4.4 (f)	4.5 (f)
Graikija	4.5	5.1	3.8	4.8	4.7	3.7	3.4 (f)	3.4 (f)
Suomija	5.0	2.6	1.6	1.8	3.5	1.5	3.5 (f)	3.1 (f)
Švedija	4.3	1.1	2.0	1.7	3.7	2.7	3.0 (f)	2.8 (f)
Jungtinė Karalystė	4.0	2.2	2.0	2.5	3.1	1.8	2.3 (f)	2.8 (f)
Ispanija	5.0	3.5	2.7	3.0	3.1	3.4	3.2 (f)	3.0 (f)
Belgija	3.9	1.0	1.5	0.9	2.6	1.2	2.1(f)	2.0 (f)
Austrija	3.4	0.8	1.0	1.4	2.4	1.9	1.9 (f)	2.2 (f)
Danija	3.5	0.7	0.5	0.7	1.9	3.1	2.3 (f)	2.1 (f)
Prancūzija	4.1	2.1	1.2	0.8	2.3	1.5 (f)	1.8 (f)	2.3 (f)
Vokietija	3.2	1.2	0.1	-0.2	1.6	0.9	1.2 (f)	1.6 (f)
Nyderlandai	3.9	1.9	0.1	-0.1	1.7	1.1	2.0 (f)	2.4 (f)
Italija	3.6	1.8	0.3	0.0	1.1	-0.0	1.5 (f)	1.4 (f)
Portugalija	3.9	2.0	0.8	-1.1	1.1	0.3	0.8 (f)	1.2 (f)
ES-15	3,9	1,8	1,1	1,1	2,3	1,5	2.0 (f)	2.2 (f)
Latvija	6.9	8.0	6.5	7.2	8.5	10.2	7.7 (f)	7.1 (f)
Estija	7.9	6.5	7.2	6.7	7.8	9.8	7.2 (f)	7.4 (f)
Lietuva	3.9	6.4	6.8	10.5	7.0	7.5	6.2 (f)	5.8 (f)
Slovakija	2.0	3.8	4.6	4.5	5.5	6.0	5.5 (f)	6.3 (f)
Lenkija	4.2	1.1	1.4	3.8	5.3	3.2	4.3 (f)	4.5 (f)
Slovėnija	4.1	2.7	3.5	2.7	4.2	3.9	4.0 (f)	4.2 (f)
Vengrija	6.0	4.3	3.8	3.4	4.6	4.1	3.9 (f)	3.9 (f)
Čekijos Respublika	3.9	2.6	1.5	3.2	4.7	6.0	4.4 (f)	4.3 (f)
Kipras	6.4	0.4	1.5	-2.5	-1.5	2.5	0.7 (f)	1.1 (f)
Malta	6.4	0.4	1.5	-2.5	-1.5	2.5	0.7 (f)	1.1 (f)
ES-25	3.9	1.9	1.2	1.2	2.4	1.6	2.1 (f)	2.4 (f)

Šaltinis : Eurostat duomenys, 2006.Prieiga per internetą:

<http://epp.eurostat.cec.eu.int/portal/page?_pageid=1090,30070682,1090_33076576&_dad=portal&_schema=PORTAL>

f – forecast (prognozė)

**Bendrojo vidaus produkto (BVP), tenkančio vienam gyventojui,
dinamika ir prognozės 2000-2007 m.
(Perkamosios galios standartais, ES-25=100)**

Metai								
Šalys	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007
Liuksemburgas	222.3	214.7	220.3	233.8	238.6	243.3 (f)	247.7 (f)	251.9 (f)
Airija	126.1	128.9	132.9	134.1	137.0	138.4 (f)	139.8 (f)	141.4 (f)
Austrija	125.7	122.1	119.9	120.8	122.6	122.5 (f)	121.9 (f)	121.5 (f)
Danija	126.2	124.9	121.4	121.0	121.8	123.3 (f)	123.8 (f)	123.6 (f)
Nyderlandai	124.2	127.1	125.3	124.8	124.4	123.7 (f)	123.6 (f)	123.7 (f)
Jungtinė Karalystė	112.5	113.2	116.0	116.2	116.2	115.9 (f)	115.8 (f)	116.0 (f)
Belgija	116.7	117.3	117.5	118.1	118.4	117.5 (f)	117.5 (f)	117.2 (f)
Švedija	119.0	115.2	113.7	115.8	117.4	118.4 (f)	119.2 (f)	119.6 (f)
Suomija	114.2	115.6	114.7	112.8	113.9	113.6 (f)	115.2 (f)	116.1 (f)
Prancūzija	113.6	114.0	112.2	111.3	109.3	108.9 (f)	108.2 (f)	107.9 (f)
Vokietija	111.9	110.0	108.6	108.4	108.6	108.1 (f)	107.4 (f)	106.8 (f)
Italija	113.3	112.0	110.1	107.8	105.8	103.6 (f)	103.1 (f)	102.2 (f)
Ispanija	92.3	93.1	95.2	97.4	97.6	98.3 (f)	98.2 (f)	97.7 (f)
Graikija	72.8	73.3	77.2	81.1	82.0	83.6 (f)	84.7 (f)	85.5 (f)
Portugalija	80.4	79.9	79.5	72.8	72.4	71.2 (f)	70.0 (f)	68.9 (f)
ES-15	110.0	109.7	109.4	109.1	108.6	108.2 (f)	107.9 (f)	107.6 (f)
Kipras	80.8	82.9	82.0	79.9	82.8	83.7 (f)	84.6 (f)	85.3 (f)
Slovėnija	72.8	73.9	74.5	76.0	79.1	80.9 (f)	82.5 (f)	84.2 (f)
Malta	77.8	74.0	74.2	72.6	69.2	69.5 (f)	68.3 (f)	67.3 (f)
Čekijos Respublika	63.7	64.8	66.3	67.8	70.3	73.3 (f)	75.0 (f)	76.5 (f)
Vengrija	52.9	55.8	58.1	59.3	60.1	61.9 (f)	63.2 (f)	64.5 (f)
Slovakija	47.4	48.5	51.0	52.0	53.0	55.4 (f)	57.3 (f)	59.6 (f)
Estija	41.0	42.2	45.0	48.2	51.2	55.8 (f)	58.9 (f)	62.1 (f)
Lietuva	38.1	40.1	41.9	45.3	47.8	51.0 (f)	53.3 (f)	55.2 (f)
Lenkija	46.8	46.1	46.3	47.0	48.8	49.8 (f)	51.0 (f)	52.2 (f)
Latvija	35.4	37.1	38.7	40.8	42.8	46.8 (f)	49.5 (f)	52.1 (f)
ES-25	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0

Šaltinis : Eurostat duomenys, 2006.Prieiga per internetą:

<http://epp.eurostat.cec.eu.int/portal/page?_pageid=1090,30070682,1090_33076576&_dad=portal&_schema=PORTA
>

f – forecast (prognozė)

Tiesioginės užsienio investicijos Lietuvoje, Latvijoje ir Estijoje 2003 – 2005 m.

	Lietuva <i>Lithuania</i>	Latvija <i>Latvia</i>	Estija <i>Estonia</i>	
Tiesioginės užsienio investicijos				Foreign direct investment
Tiesioginės užsienio investicijos ketvirčio pabaigoje				Foreign direct investment, end of quarter
Iš viso, mln. eurų				<i>Total, EUR mill.</i>
2004 m. III ketvirtis	4450,2	3135,2	6579,9	<i>III Q, 2004</i>
2005 m. III ketvirtis	5277,8	3883,6	10415,0	<i>III Q, 2005</i>
Tenka vienam gyventojui, eurų				<i>Per capita, EUR</i>
2004 m. III ketvirtis	1297	1357	4870	<i>III Q, 2004</i>
2005 m. III ketvirtis	1548	1690	7729	<i>III Q, 2005</i>
Tiesioginės užsienio investicijos, srautas per ketvirtį				Foreign direct investment flow during the quarter
Iš viso, mln. eurų				<i>Total, EUR mill.</i>
2004 m. III ketvirtis	89,5	118,5	131,5	<i>III Q, 2004</i>
2005 m. III ketvirtis	176,7	177,9	235,5	<i>III Q, 2005</i>
Palyginti su BVP, %				<i>% of GDP</i>
2004 m. III ketvirtis	1,9	4,3	5,7	<i>III Q, 2004</i>
2005 m. III ketvirtis	3,2	5,3	8,5	<i>III Q, 2005</i>
Užsienio prekyba				Foreign trade
Specialioji prekybos sistema, sausio–gruodžio mėn.				Special Trade System, January–December
Eksportas, mln. eurų	9501,7	4085,6	6213,4	Exports, EUR mill.
ES, mln. eurų	6214,7	3114,1	4831,1	<i>To EU, EUR mill.</i>
procentais	65,4	76,2	77,8	<i>per cent</i>
Lietuvą, mln. eurų	x	443,3	290,1	<i>To Lithuania, EUR mill.</i>
procentais	x	10,8	4,7	<i>per cent</i>
Latviją, mln. eurų	976,3	x	543,8	<i>To Latvia, EUR mill.</i>
procentais	10,3	x	8,8	<i>per cent</i>
Estiją, mln. eurų	560,2	440,1	x	<i>To Estonia, EUR mill.</i>
procentais	5,9	10,8	x	<i>per cent</i>

Šaltinis : Eurostat duomenys, 2006. Prieiga per internetą:

http://epp.eurostat.cec.eu.int/portal/page?_pageid=1090,30070682,1090_33076576&_dad=portal&_schema=PORTAL

8 PRIEDAS

Tiesioginės užsienio investicijos Lietuvoje pagal šalis investuotojas 2000-2006 m.
(metų pradžioje)

	Investuotojų skaičius							Tiesioginės užsienio investicijos, mln.Lt						
	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006
Iš viso	1893	1996	2168	2444	2652	2901	3150	8252,1	9337,3	10661,9	13183,8	13699,4	16192,6	18802,4
Airija	55	33	28	21	19	27	38	231,3	110,4	74,5	27,7	32,2	53,6	83,5
Austrija	18	16	22	25	28	27	30	58,4	63,2	46,1	42,3	49,4	506,4	516,0
Baltarusija	24	16	24	33	34	37	40	8,7	3,6	3,0	1,6	6,2	17,8	20,0
Belgija	17	22	18	22	20	30	30	34,2	68,1	113,4	63,4	67,4	56,0	43,4
Čekija	29	24	23	22	22	22	26	12,7	12,0	12,7	14,0	15,2	23,1	46,9
Danija	116	133	173	190	212	234	234	801,0	1704,2	1982,9	2261,9	2374,4	2465,8	2860,5
Estija	86	103	130	159	187	224	248	341,5	597,3	1071,5	1547,3	1150,7	1238,7	1541,0
Graikija	6	5	5	4	6	5	6	3,2	2,6	1,9	0,1	0,5	0,5	0,5
Islandija	4	3	4	4	8	11	15	27,3	14,6	26,8	15,3	16,2	23,1	40,7
Italija	29	34	43	43	46	47	61	26,6	22,5	45,5	75,9	85,9	75,2	111,3
Izraelis	12	12	11	15	17	22	24	1,8	2,4	6,1	3,3	4,8	9,0	18,9
JAV	157	165	170	182	198	191	184	1103,2	917,5	882,6	1141,9	1162,1	1034,2	644,1
Jungtinė Karalystė	105	107	113	129	130	127	146	589,3	623,5	689,7	709,5	679,2	561,6	412,8
Kanada	16	16	14	15	16	14	16	46,4	58,4	52,8	85,0	95,4	127,1	135,0
Kazachstanas	4	3	4	4	5	6	7	1,5	1,5	1,9	2,6	10,7	12,6	15,1
Kinija	12	15	21	22	24	33	37	46,9	57,5	46,6	28,7	22,5	10,5	10,9
Kipras	8	13	11	15	23	26	27	60,8	56,7	33,2	122,6	165,9	280,3	205,0
Latvija	54	70	98	139	167	210	246	70,7	109,0	132,5	196,2	212,1	180,6	301,7
Lenkija	113	111	107	126	126	126	130	162,9	204,9	229,1	283,3	278,5	290,0	354,4
Lichtenšteinas	4	10	8	8	10	11	10	20,9	68,6	38,3	57,4	82,2	79,8	93,2
Liuksemburgas	13	16	18	19	24	28	32	295,3	316,6	269,3	155,4	200,5	141,6	205,5
Nyderlandai	58	68	73	85	94	109	113	116,8	107,2	194,4	239,7	467,7	704,0	704,4
Norvegija	59	69	85	117	133	160	183	314,8	397,2	399,2	388,5	421,1	460,6	488,1
Panama	9	7	5	5	4	3	5	27,0	48,5	16,6	16,1	11,7	12,3	11,6
Prancūzija	35	37	40	48	51	54	64	96,7	103,6	103,4	166,3	154,4	211,0	265,0
Rusija	121	115	110	125	135	149	157	114,3	93,8	167,1	687,3	796,2	1366,2	2434,0
Slovakija	4	4	4	4	4	2	3	6,7	6,8	11,2	11,2	11,7	10,4	8,6
Suomija	89	95	120	131	143	166	179	872,1	562,9	619,4	814,7	1172,7	1255,6	1524,7
Švedija	133	147	151	160	162	174	204	1443,9	1618,1	1720,6	2016,3	2009,8	2435,4	2554,3
Šveicarija	38	43	44	38	42	48	54	456,2	452,1	342,6	373,6	391,9	427,2	433,9
Turkija	7	6	5	7	7	11	7	28,7	36,1	41,1	42,0	52,0	56,6	40,1
Ukraina	27	25	22	21	24	28	25	22,0	11,2	8,4	6,0	7,3	12,2	7,4
Vengrija	9	8	8	9	10	11	12	1,9	2,4	9,4	3,5	10,1	16,1	16,3
Mergelės salos (Britų)	3	5	10	8	4	3	4	7,9	17,2	170,0	202,6	54,5	106,3	91,2
Vokietija	371	384	397	432	457	451	467	632,0	689,3	984,5	1263,6	1334,8	1839,2	2174,6
Kitos šalys	48	56	49	57	60	74	86	166,5	175,8	113,6	117,0	91,5	92,0	387,8

Šaltinis : Lietuvos statistikos departamento duomenys, 2005.Prieiga per internetą: <http://www.std.lt>

Vokiečių kompanijos „*Max.sicherheitsfarschule.Holding.Gmbh*“ automobilių parkas

Šaltinis : Vokiečių kompanijos „*Max.sicherheitsfarschule.Holding.Gmbh*“ duomenys, 2006. Prieiga per internetą:
<http://www.sicherheitsfarschule.de>

Vokiečių kompanijos „*Max.sicherheitsfarschule.Holding.Gmbh*“ simulatoriaus įrenginys (fahr simulator) ir važiavimo per kliūtis (sicher training) pratybos

Šaltinis : Vokiečių kompanijos „*Max.sicherheitsfarschule.Holding.Gmbh*“ duomenys, 2006. Prieiga per internetą: <http://www.sicherheitsfarschule.de>

Anketos tyrimo forma

GERBIAMAS RESPONDENTE,

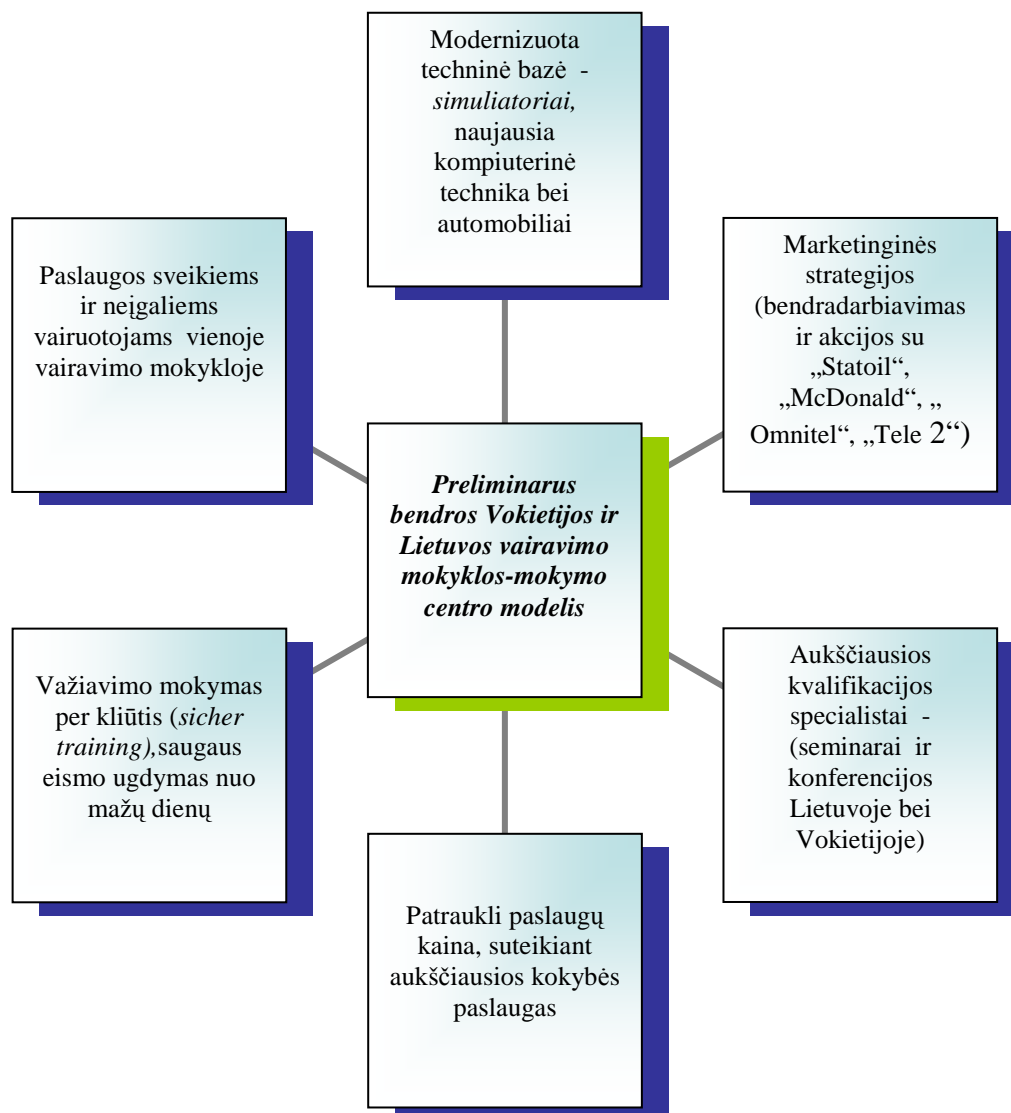
Aš, VU Kauno humanitarinio fakulteto studentė, Jurgita Kolodavičienė, atlieku Lietuvos vairavimo mokyklų rinkos tyrimą. Jūsų atsakymai labai padėtų įvertinti esamą Lietuvos vairavimo mokyklų padėtį ir prisidėtų prie vairavimo mokymo proceso tobulinimo. Tai yra labai aktualu, įstojus į Europos Sąjungą. Atsakymą pažymėkite X. Apklausa yra konfidenciali, jos duomenys nebus viešai publikuojami. Iš anksto labai dėkoju už Jūsų sugaištą laiką ir atsakymus.

1. **Kokia Jūsų nuomone yra saugaus eismo situacija Lietuvoje, lyginant ją su kitomis Europos Sąjungos šalimis ?**
 - 1.1 Gera ()
 - 1.2 Patenkinama ()
 - 1.3 Bloga ()
2. **Kiek darbuotojų dirba Jūsų vairavimo mokykloje?**
 - 2.1 () 1-2
 - 2.2 () 2-3
 - 2.3 () 3-5
 - 2.4 () Daugiau
3. **Koks vidutinis B klasės paruošiamų mokinių skaičius per mėnesį ?**
 - 3.1 () Iki 5
 - 3.2 () 6-10
 - 3.3 () 11-20
 - 3.4 () Daugiau
4. **Ar tenkina esama mokymo bazė teoriniam paruošimui (patalpų įranga, kompiuteriai, kita mokomoji medžiaga) ?**
 - 4.1 Pilnai tenkina ()
 - 4.2 Vidutiniškai tenkina ()
 - 4.3 Netenkina ()
5. **Ar tenkina techninė vairavimo mokymo bazė (automobiliai) ?**
 - 5.1. Pilnai tenkina ()
 - 5.2 Vidutiniškai tenkina ()
 - 5.3 Netenkina ()
6. **Kokio senumo automobiliai Jūsų vairavimo mokykloje ?**
 - 6.1 () Iki 3 metų
 - 6.2 () 3-6
 - 6.3 () Daugiau negu 6
7. **Ar esate girdėję apie važiavimą imituojanti įrengini – fahrsimulator ?**
 - 7.1 Girdėjau ()
 - 7.2 Negirdėjau ()
 - 7.3 Šiek tiek girdėjau ()
8. **Ar tenkina Jūsų instruktorių kvalifikacija ?**
 - 8.1 Pilnai tenkina ()
 - 8.2 Vidutiniškai tenkina ()
 - 8.3 Netenkina, nes (nurodykite priežastį).....
9. **Ar teikiate paslaugas neįgaliems piliečiams ?**

- 9.1 Teikiame ()
- 9.2 Neteikiame ()
- 9.3 Planuojame teikti ()
- 10. Ar turite įrengtą savo praktinio vairavimo aikštelę ?**
- 10.1 Turime ()
- 10.2 Planuojame įrengti ()
- 10.4 Neplanuojame ()
- 11. Ar mokote vairuoti per kliūtis (vandenį, ledą) – *sicher training* ?**
- 11.1 Mokome ()
- 11.2 Planuojame mokyti ()
- 11.3 Norėtume mokyti, bet neturime lėšų ()
- 11.4 Nemokome ()
- 12. Ar pakanka nuosavų lėšų vairavimo mokymo procesui gerinti ?**
- 12.1 Pakanka ()
- 12.2 Nepakanka ()
- 12.3 Nepilnai pakanka ()
- 13. Ar naudojate banko paskolomis?**
- 13.1 Naudojuosi ()
- 13.2 Nesinaudoju ()
- 13.3 Naudočiausi, bet negaunu iš banko ()
- 14. Ar sutiktumėte tapti bendros užsienio kapitalo vairavimo įmonės bedrasavininke (u) ?**
- 14.1 Sutinku ()
- 14.2 Neturiu nuomonės ()
- 14.3 Nesutinku ()
- 15. Jei sutinkate, kokia kapitalo dalis būtų Jums pageidautina ?**
- 15.1 () Mažiau negu 25 proc.
- 15.2 () 25 proc.
- 15.3 () Daugiau negu 25 proc.
- 15.4 () 50 proc.
- 15.5 () Daugiau negu 50 proc.
- 16. Kokie veiksniai sąlygoja Jūsų apsisprendimą tapti užsienio kapitalo vairavimo įmonės bedrasavininke (u) ?**
- 16.1 Didesnis pelnas ()
- 16.2 Esamos vairavimo mokymo bazės teoriniam paruošimui patobulinimas ()
- 16.3 Esamos vairavimo mokymo techninės bazės patobulinimas ()
- 16.4 Didėjanti konkurencija ()
- 17. Kas, Jūsų nuomone, labiausiai leistų pagerinti vairuotojų paruošimo lygį?**
- 17.1 Mokymasis įvairių markių naujais automobiliais ()
- 17.2 Naudojimas važiavimą imituojanti įrenginį – *fahrsimulator* ()
- 17.3 Mokymo bazės teoriniam paruošimui atnaujinimas (nauja kompiuterinė įranga, mokomoji medžiaga) ()
- 17.4 Mokymasis vairuoti su įvairiais instruktoriais ()
- 17.5 Mokymasis vairuoti per kliūtis (vandenį, ledą) – *sicher training* ()
- 18. Ką, Jūsų nuomone, reikėtų keisti vairavimo mokymo procese Lietuvoje, tobulinant esamą situaciją ir prisitaikant prie Europos Sąjungos tarptautinių standartų**
-

Dėkoju už nuoširdžius atsakymus

Perspektyvinis bendros Vokietijos ir Lietuvos vairavimo mokyklos – mokymo centro modelis Lietuvoje

Šaltinis : sukurta autorės pagal „*Max.Sicherheitsfarschule.Holding.GmbH*“ kompanijos naują vairavimo mokymo koncepciją , 2006.

